

IX Walny Zjazd Delegatów PTTK

Otwarcie Zjazdu

17 kwietnia 1977 r. w gmachu Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie odbył się IX Zjazd Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Na obrady przybyli: 278 delegatów ze wszystkich województw, reprezentujących różne środowiska społeczne i zawodowe, jak również ogniwa i służby Towarzystwa oraz przedstawiciele naczelnych władz partyjnych i administracyjnych, w tym między innymi: sekretarz KC PZPR — **Zdzisław Zandarowski**, kierownik Wydziału Organizacji Społecznych, Sportu i Turystyki KC PZPR — **Zdzisław Andruszkiewicz**, kierownik Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej KC PZPR — **Wiesław Klimczak**, sekretarz NK ZSL — **Jerzy Szymanek**, sekretarz CK SD — **Zbigniew Rudnicki**, sekretarz CRZZ — **Mieczysław Grad**, przewodniczący GKKFiT — **Bolesław Kapitan**, przewodniczący ZG ZSMP — **Krzysztof Trembaczewicz**, zastępca Naczelnika ZHP — **Piotr Łapa**, zastępca Szefa Głównego Zarządu Politycznego WP — gen. **Albin Zyto**, wiceminister pracy, płac i spraw socjalnych — **Henryk Białczyński**, wiceminister kultury i sztuki — **Józef Fajkowski**, prezes Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego — **Stanisław Kukuryka**, dyrektor generalny Ministerstwa Oświaty i Wychowania — **Stanisław Bogdanowicz** oraz przedstawiciele organizacji społecznych, zarządów głównych związków zawodowych i instytucji, z którymi PTTK współpracuje.

Obrady IX Zjazdu PTTK otworzył prezes ZG PTTK, **Stanisław Lewandowski**. Pod-

kreślił on rolę i zadania stojące przed Zjazdem, którego głównym celem jest ustalenie, z jednej strony, sposobów lepszego wykorzystania walorów turystyki dla utrzymania zdrowotności społeczeństwa, a z drugiej — przez krajoznawstwo — dalszego pogłębienia treści wychowania obywatelskiego, kształtowania socjalistycznej świadomości i jedności moralnej narodu.

Minutą ciszy uczczono pamięć wybitnych działaczy PTTK zmarłych w okresie minionej kadencji.

Dokonano wyboru komisji zjazdowych: Mandatowej, Statutowej, Uchwał i Wnio-sków, Wyborczej oraz Prezydium IX Zjazdu.

Przemówienia oficjalne

Po uroczystym otwarciu IX Zjazdu PTTK, głos zabrał w imieniu PZPR i stronnictw politycznych sekretarz KC PZPR — **Zdzisław Zandarowski**, który przekazał wszystkim uczestnikom Zjazdu pozdrowienia oraz życzenia owocnych i konstruktywnych obrad. W swym referacie między innymi powiedział:

„Wysoko ceni społeczeństwo Waszą pracę. Chlubicie się bogatymi, postępowymi tradycjami. W sposób pełny, zwłaszcza w ostatnich latach, realizujecie program, który jest trwałym elementem polityki społecznej państwa i który cieszy się zasłużoną aprobatą ludzi naszego kraju. **Uznaniem dla Waszych osiągnięć w realizacji zadań społecznych jest decyzja Prezydium Rządu o nadaniu Towarzystwu statusu stowarzyszenia wyższej użyteczności.** Gratuluję serdecznie tego wyróżnienia i zapewniam, że nadal tworzyć

Obrady IX Zjazdu PTTK (fot. CAF)

będziemy klimat, który sprzyjać będzie dalszemu, dynamicznemu rozwojowi Waszej działalności (...).

Niemalą sukcesów może zapisać PTTK na swoim koncie. Mówię to nie w formie komplementu, a z głębokiego przekonania. Wzrosła wysoko liczba członków Towarzystwa, zwiększyła się do ponad stutysięcznej armii liczba wykwalifikowanej kadry instruktorskiej, rośnie liczba wycieczek i ich uczestników. Dzieje się tak na pewno za sprawą zaangażowanej, ofiarnej pracy tysięcy społecznych działaczy Towarzystwa. Oni dziś mają prawo do rzetelnej satysfakcji z sukcesów swojej organizacji. Źródłem tak dynamicznego rozwoju turystyki — jak ostatnio — upatrywać trzeba jednak przede wszystkim w pozytywnych przemianach sytuacji społeczno-ekonomicznej społeczeństwa i w polityce państwa ludowego wobec problemów turystyki ...”.

Sekretarz KC PZPR podkreślił wartości ideowo-wychowawcze i poznawcze programu oferowanego ludziom przez nasze Towarzystwo, a zwłaszcza inicjatyw, które, poprzez umiejętne łączenie walorów poznawczych z rekreacyjnymi, kształtują zaangażowany, wychowawczy charakter ruchu turystycznego. Stwierdził też, że partia upatruje w turystyce ważny instrument patriotycznego wychowania oraz kształtowania nowoczesnego, socjalistycznego modelu konsumpcji. Przewodniczący GKKFiT, **Bolesław Kapitan** w swoim wystąpieniu ocenił bardzo pozytywnie rozwój i działalność PTTK na tle rozwoju ruchu turystycznego w naszym kraju. Podkreślił też wkład Towarzystwa w kształtowanie nowoczesnego modelu turystyki w Polsce. M.in. powiedział: „Szczególnie wysoko cenimy Wasz dorobek w kształtowaniu wśród członków i sympatyków PTTK postawy

twórczego zaangażowania w sprawy społeczne, służbę obywatelską, w umacnianie socjalistycznego patriotyzmu. **Hasło PTTK: «Poznać kraj — znaczy go miłować — to być zawsze gotowym do czynów ofiarnych dla Ojczyzny»** jest źródłem inspiracji do nasycania imprez krajoznawczych głębokimi treściami ideowo-wychowawczymi i dobrze służy realizacji programu partii w sprawie patriotycznego wychowania.

Niezwykle cenimy Wasze osiągnięcia w podnoszeniu stanu zdrowia i sprawności fizycznej społeczeństwa, w rozwoju różnych form aktywnego wypoczynku, zwłaszcza zaś turystyki kwalifikowanej. Chciałbym też podkreślić dorobek PTTK w świadczeniu usług turystycznych, w rozbudowie bazy, w produkcji pamiątkarstwa. (...)

I dalej, przedstawiając zadania stojące przed organizatorami turystyki, stwierdził: „...Obowiązkiem naszym jest kształtowanie poprzez turystykę pożądanego społecznie osobowości obywateli naszego kraju, gorących patriotów i aktywnych współtwórców socjalistycznej Polski. (...)”

Zdajemy sobie doskonale sprawę z tego, że tak poważne zadania, które postawiła przed nami nasza partia, będziemy w stanie wykonać wówczas, jeśli potrafimy zjednoczyć wszystkie siły państwowe i społeczne, jeśli nasze działania znajdują pełne poparcie społeczeństwa.

Duża rola w realizacji przedstawionych zadań przypada Towarzystwu. Od Waszej Organizacji oczekujemy w szczególności wydatnej intensyfikacji procesu upowszechnienia turystyki, spełnienia wiodącej roli w rozwoju turystyki kwalifikowanej, a — jak wiadomo — dużo jeszcze znajdziemy białych plam na krajowej mapie PTTK, przy czym w wielu jeszcze ogniwach życie turystyczne tętni zbyt słabo. Z tym większym zadowoleniem pragnę powitać przedstawiony program działania, a zwłaszcza zapowiedź opracowania i wdrożenia nowoczesnego programu turystyki kwalifikowanej oraz turystyki młodzieżowej...”

Sekretarz CRZZ, **Mieczysław Grad** omówił z kolei ogromny dorobek bardzo bliskiej współpracy PTTK ze związkami zawodowymi. W swoim wystąpieniu podkreślił także potrzebę dalszego upowszechnienia turystyki i krajoznawstwa, dla rozwoju różnorodnych form wypoczynku i rekreacji ludzi pracy i ich rodzin, co — jak stwierdził — wynika z poczucia współodpowiedzialności ruchu zawodowego i Towarzystwa za realizację zadań postawionych przez partię w uchwałach VII Zjazdu PZPR, VII Plenum KC PZPR i VIII Kongresu Związków Zawodowych w zakresie podniesienia jakości pracy i jakości życia Polaków.

Dalej m.in. oświadczył: „...Realizując przyjęte wspólne działania dążyć będziemy do dalszego dynamicznego rozwoju ogniw Towarzystwa w zakładach pracy, hotelach robotniczych, domach młodego robotnika oraz w szkołach zakładowych i międzyzakładowych...”

Przedstawiciel ludowego Wojska Polskiego, gen. **Albin Żyto** przekazał uczestnikom Zjazdu serdeczne żołnierskie pozdrowienia od kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej oraz omówił rozwój turystyki i działalność PTTK w ludowym Wojsku Polskim. Stwierdził m.in., że „...okres dzielący nas od poprzedniego Zjazdu w turystyce wojskowej wypełniony był intensywną pracą. Przyjęliśmy w wojsku, że podstawową i powszechną działalność w tej dziedzinie prowadzą jednostki, uczelnie, instytucje i zakłady wojskowe w systemie pracy ośrodków kulturalno-oświatowych, w których turystyka jest jedną z istotnych form działania. Specjalistyczna natomiast działalność turystyczna rozwija się w ramach społecznie działających wojskowych ogniw i komisji Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, przyczyniając się w decydującej mierze do utrwalenia zainteresowań tą problematyką w całym środowisku wojskowym. Zespolenie służbowych i społecznych PTTK-owskich form działania turystycznego w naszym środowisku uważamy za prawidłowość

i gwarancję dalszego rowoju w tej dziedzinie pracy.

Jako przykład popularności w Wojsku Polskim treści i form działania Towarzystwa mogą posłużyć niektóre dane z 1976 r. W ubiegłym roku powołano jeden nowy oddział wojskowy PTTK zwiększając ich liczbę do 8, utworzono 15 klubów na ogólną ilość 41, zorganizowano działalność 40 kół. Razem w Wojsku Polskim aktyw turystyczny skupiony jest w 444 kołach zrzeszających ponad 312 tys. członków...".

Sekretarz Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, **Andrzej Macenowicz** omówił znaczenie rozwoju turystyki i krajoznawstwa dla młodzieży oraz przedstawił inicjatywy i osiągnięcia ZSMP na polu upowszechniania turystyki wśród młodzieży polskiej.

Obrady Zjazdu

Referat sprawozdawczo-programowy wygłosił **Stanisław Lewandowski**. Omówił on zasługi Towarzystwa w krzewieniu turystyki i krajoznawstwa w społeczeństwie polskim, pozycję PTTK w systemie polskiej turystyki oraz podstawowe założenia programowe Towarzystwa na lata następnej kadencji.

Mówca m.in. stwierdził, że PTTK ma ogromne i niepodważalne zasługi w tworzeniu takiej turystyki, która służy wszechstronemu rozwojowi człowieka, zaspokajaniu jego potrzeb i kształtowaniu osobowości, która „jest celem socjalizmu, a zarazem jednym ze środków jego realizacji”. Wyrazem tego jest dorobek PTTK. W okresie kadencji 1972—1976 Towarzystwo może poszczycić się wzrostem liczby członków o blisko 15 tysięcy i prawie 1700 nowych kół oraz 96 oddziałów, liczbą uczestników imprez i wycieczek turystycznych, która wzrosła o ponad milion, tj. o 75% w porównaniu do minionej kadencji, liczbą osób objętych różnymi formami działalności PTTK, która wynosi około 20 milionów, tj. 5 mln więcej.

Powiększyła się też baza turystyczna. W

ciągu czterech lat wybudowano, względnie odbudowano 65 obiektów o ponad 4 tys. miejsc noclegowych i przeszło 1100 miejsc gastronomicznych. Od innych gestorów przejęto 13 obiektów, w tym takie, jak np. zamek w Golubiu-Dobrzyniu, ośrodek turystyki wodnej w Miłakowie (woj. olsztyńskie), ośrodek turystyczny w Dobrej (woj. opolskie) czy schronisko na Czartaku w Karkonoszach. Wybudowano i oddano turystom 5 bacówek i odbudowane po pożarze schronisko na Halę Szrenickiej, Dom Turysty w odbudowanym spichrzu w Kazimierzu Dolnym, piękne Kanonie we Fromborku, nowe domy w Puławach i Zaganiu. Zrealizowano też szereg inwestycji produkcyjnych „Foto-Pam”, w tym nowe zakłady w Jaśle i Augustowie. W omawianym okresie PTTK udzieliło w swojej bazie około 6,5 mln noclegów.

Realizowane też były olbrzymie akcje programowe PTTK o dużym ładunku ideowym i politycznym. Szeroko włączyły się rzesze petetekowców w obchody 30-lecia Polski Ludowej, 30-lecia ludowego Wojska Polskiego oraz 30 rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem. Wysokie uznanie w społeczeństwie zyskała sobie akcja „Zamość — wczoraj, dziś, jutro”, dzięki której tysiące członków Towarzystwa, a głównie młodzież, uczestniczy w pracach społecznych przy restauracji i rozbudowie Zamościa; „Polska naszych dni” — czteroletnia kampania krajoznawcza, „Turystyka i środowisko” — szeroki program społeczny ochrony środowiska, „Służba Kultury Szlaku” itd. itp. Duże zmiany nastąpiły także w pracy podstawowych ogniw Towarzystwa, kół, klubów, oddziałów, w naszych stacjach turystycznych, schroniskach, stanicach, domach turysty, w postawie, sposobie myślenia i działania turysty.

„...Stajemy się organizacją o charakterze ogólnospołecznym — stwierdził prezes ZG PTTK. — Dlatego też członkostwo w naszej organizacji doby obecnej jest dobrowolnym przyjmowaniem na siebie społecznego obowiązku pracy nie tylko w organizacji, lecz świadczenia jej w coraz

szerszym zakresie na rzecz innych(...) Powinniśmy zatem być przygotowani do wprowadzenia w życie nowego programu turystyki, który będzie się wiązał ściśle z przewartościowaniami, jakie się dokonują w całej polskiej turystyce oraz świadomości współczesnego Polaka. Coraz powszechniej bowiem dochodzi do głosu turystyka indywidualna, rodzinna, zorganizowana w małych grupach (...) domagająca się od tych, którzy się nią zajmują, którzy ją programują, większej fachowości, znajomości wielu problemów, nowoczesności, wszechstronności programów. (...) PTTK powinno być inicjatorem i podjąc wielką, długofalową batalię o powszechną edukację turystyczno-krajoznawczą całego społeczeństwa, a przede wszystkim młodzieży, o przyswajanie zasad uprawiania turystyki w sposób racjonalny i na wysokim poziomie kulturalnym. Chodzi przede wszystkim o wyrabianie nawyku dobrej i kulturalnej turystyki, poczynając od jej form najprostszych do opanowywania umiejętności i złożonych zadań turystyki kwalifikowanej, o jej ścisły związek z krajoznawstwem..."

W dalszej części swego referatu mówca zwrócił m.in. uwagę na potrzebę zachęcania młodzieży do wstępowania w szeregi PTTK, co daje szansę pozyskania nowych kadr, większego wykorzystywania poznawczych i wychowawczych walorów turystyki i krajoznawstwa dla pogłębienia współczesnych treści obywatelskiego wychowania, kształtowania socjalistycznej świadomości i umacniania moralnej jedności narodu, na dalszy rozwój turystyki kwalifikowanej, której treścią powinno być szeroko pojęte krajoznawstwo.

Następnie głos zabrali: prezes Głównej Komisji Rewizyjnej PTTK, **Mieczysław Domagała** oraz prezes Głównego Sądu Koleżeńkiego PTTK, **Tadeusz Dorawski**, aby złożyć sprawozdania z czteroletniej działalności.

W dyskusji wystąpiło 18 mówców, którzy zwracali szczególną uwagę na przyszłe zadania stojące przed Towarzystwem, na większe niż dotychczas upowszechnia-

nie krajoznawstwa wśród młodzieży, na szersze pozyskanie środowisk osiedli mieszkaniowych oraz ludzi niepełnosprawnych. W końcowej fazie obrad Zjazd przyjął uchwałę w sprawie działalności PTTK na lata 1977—1980 oraz w sprawie projektu nowego statutu Towarzystwa. Przewiduje się w niej m.in.: powiększenie szeregów aktywu PTTK, zwłaszcza o przedstawicieli młodzieży, podnoszenie jego wiedzy fachowej i kwalifikacji; kultywowanie patriotycznej motywacji działalności Towarzystwa, rozbudzenie pasji poznawania piękna i dorobku Ojczyzny; podjęcie długofalowej pracy nad powszechną edukacją turystyczno-krajoznawczą całego społeczeństwa, a głównie młodzieży, wyrabiającą nawyk dobrej i kulturalnej turystyki, poczynając od jej form najprostszych do opanowywania umiejętności i złożonych zadań turystyki kwalifikowanej; uczestniczenie w realizacji programów turystycznego zagospodarowywania działalności gospodarczej Towarzystwa — ZGT i biur obsługi ruchu turystycznego poszczególnych oddziałów; zwrócenie szczególnej uwagi na organizacyjne i programowe umocnienie działalności Towarzystwa w zakładach pracy, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju naszych szeregów w środowisku robotniczym oraz w środowisku, gdzie turystyka posiada wyjątkowo ważne społecznie walory rehabilitacyjne.

Dużą uwagę w uchwale zjazdowej zwraca się też na: turystykę kwalifikowaną, jako domenę działalności PTTK, na turystykę kolarską, kajakową i narciarstwo turystyczne; popularyzowanie turystyki rodzinnej; aktywne uczestniczenie w kampaniach programowych Towarzystwa; dalsze rozwijanie regionalnych pracowni krajoznawczych; upowszechnianie kulturalnych form uprawiania turystyki; rozwijanie działalności „Służby Kutury Szlaku”; aktywne uczestniczenie wszystkich członków Towarzystwa w dziedzinie ochrony przyrody i opieki nad zabytkami; dbanie o dalszy rozwój kadry PTTK. Gospodarka PTTK stanowi istotną bazę stałego rozwoju działalności programowej

i organizacyjnej Towarzystwa. Dlatego też m.in. należy dążyć do poprawy warunków w BORT-ach PTTK; doskonalić działalność i strukturę ZGT PTTK; rozwijać działalność remontowo-inwestycyjną; rozbudowywać stacje i ośrodki turystyki wodnej, campingi, domy turysty, baczki. Należy też wzmocnić społeczny nadzór nad całą gospodarką PTTK.

Zamknięcia Zjazdu dokonał nowo wybrany prezes ZG PTTK, **Stanisław Lewandowski**, który m.in. powiedział: „...przyjętą przez IX Zjazd uchwałę będziemy wcielać w życie w głębokim przekonaniu, że godnie służyć naszymu społeczeństwu, sprawie polskiej turystyki i krajoznawstwa, naszej socjalistycznej Ojczyźnie, Polsce Ludowej...”.

Nowe władze PTTK

W wyniku głosowania wybrane zostały przez IX Walny Zjazd Delegatów PTTK — Zarząd Główny, Główna Komisja Rewizyjna i Główny Sąd Koleżeński. Nowo wybrane władze na swych pierwszych plenarnych zebraniach ukonstytuowały się następująco:

Zarząd Główny

Prezes — Stanisław Lewandowski;

wiceprezesi — Andrzej Gordon, Ludwik Ochocki, Jerzy Przedziecki, Tadeusz Rycerski;

sekretarz — Jacek Węgrzynowicz;

skarbnik — Henryk Kamiński;

członkowie Prezydium — Wanda Bojarska-Pieniak, Józef Kozdraś, Marian Kaniowski, Tadeusz Korytowski, Krystyna Grzelewska, Andrzej Macenowicz, Wojciech Militz;

członkowie Plenum — Henryk Bednarek, Henryk Białczyński, Kazimierz Błaszczak, Franciszek Bógdół, Witold Budziński, Jerzy Chałubiński, Sławomir Dabiński, Marek Dąbrowski, Zenon Dudek, Eugenia Dziarnowska, Władysław Dziedzic, Marian Dziwok, Dominik Fijałkowski, Lechosław Fularski, Włodzimierz Gaborecki, Andrzej Gołębiowski, Jerzy Goszczyński, Wanda Grabska, Janusz Jabrzemski, Izabela Karwacińska-Rutkowska, Tadeusz Kasz-

per, Mieczysław Kiełb, Jan Komornicki, Stanisław Korman, Adolf Kosiek, Ryszard Kosmowski, Jerzy Krameris, Fryderyk Kremser, Wojciech Krukiewicz, Stefan Krukowski, Hanna Krzyżanowska, Jerzy Kuligowski, Jerzy Macke, Ryszard Mazur, Ryszard Mielnik, Józef Milejski, Jan Miłkowski, Jerzy Miłkosiewicz, Waldemar Ney, Józef Nowak, Eryk Porąbka, Wiesław Radomski, Janusz Rygielski, Marian Skarbek, Tadeusz Skorupski, Eugeniusz Skrzypek, Zdzisław Skuza, Marek Sobolewski, Czesław Soboń, Tadeusz Stefański, Stanisław Suchoński, Marek Szczepkowski, Kazimierz Świdorski, Henryk Tomkiewicz, Teresa Trębala, Stanisław Trandziuk, Władysław Trybus, Witold Tyrakowski, Henryk Walkowski, Stanisław Waltoś, Józef Waśko, Jacek Węglarczyk, Leon Wiśniewski, Kazimierz Zachara, Kazimierz Zieliński, Zbigniew Zochowski.

Główna Komisja Rewizyjna

Mieczysław Domagała — **prezes**, Bronisław Cmela — **wiceprezes**, Waclaw Kwaśniewski — **wiceprezes**, Marcelli Najder — **wiceprezes**, Józef Marczewski — **sekretarz**.

Członkowie Prezydium:

Stanisław Dygasiewicz, Józef Przyborski, Lucjan Szwedowski, Marian Świński, Tadeusz Wielebiński.

Członkowie Plenum:

Mieczysław Banaszkiwicz, Mieczysław Borek, Zdzisław Cieślak, Henryk Czubiński, Michał Danilewicz, Eugeniusz Głód, Zdzisław Kotuła, Zbigniew Małyszko, Konstanty Michalski, Jerzy Nowak, Marcin Perek, Zenon Skawski, Ryszard Spindler, Mirosław Stepień, Kazimierz Wajda.

Główny Sąd Koleżeński

Tadeusz Dorawski — **prezes**, Bolesław Sokół — **wiceprezes**, Tadeusz Kotlarczyk — **sekretarz**.

Członkowie:

Zdzisław Brzeziński, Michał Chełkowski, Józef Denkiewicz, Stefan Dubyna, Leonard Erdman, Kazimierz Kosmowski, Stanisław Kopelko, Tadeusz Kowalewski, Dyzman Krasoń, Stanisław Krok, Albin

Kuczyński, Aleksandra Nowaczyk, Roman Peretiatkiewicz, Marek Światłowski, Jan Wesołowski, Bolesław Zakrzewski, Jerzy Załęcki, Jerzy Żarowiak.

12 kwietnia 1977 r. delegacja władz ZG PTTK na czele z prezesem **Stanisławem Lewandowskim** złożyła wizytę w Belwederze, gdzie przyjął ją przewodniczący Rady Państwa, **Henryk Jabłoński**. W spotkaniu tym uczestniczyli także kierownik Wydziału Organizacji Społecznych, Sportu i Turystyki KC PZPR, **Zdzisław Andruszkiewicz** oraz przewodniczący GKKFiT, **Bolesław Kapitan**. Prezes ZG PTTK poinformował przewodniczącego Rady Państwa o stanie organizacyjnym Towarzystwa, o jego działalności i programie na przyszłość.

16 kwietnia 1977 r., w przededniu IX Walnego Zjazdu Delegatów PTTK, przewodniczący GKKFiT — **Bolesław Kapitan** oraz sekretarz CRZZ, prezes ZG PTTK — **Stanisław Lewandowski** dokonali aktu wręczenia wybitnym działaczom Towarzystwa wysokich odznaczeń państwowych oraz resortowych. Sztandar Pracy II Klasy otrzymał **Mieczysław Domagała**, przewodniczący Głównej Komisji Rewizyjnej PTTK. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski przyznano Sekretarzowi Generalnemu ZG PTTK, **Jackowi Węgrzynowiczowi**. Krzyże Kawalerskie Orderu Odrodzenia Polski wręczono 12 działaczom Towarzystwa, a 26 — Złote, Srebrne i Brązowe Krzyże Zasługi. 35 osób udekorowanych zostało odznakami GKKFiT „Zasłużony Działacz Turystyki”, 7 — Medalem Komisji Edukacji Narodowej, przyznanym przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania, 12 — Medalem CRZZ „Zasłużony dla kultury fizycznej i turystyki”, 9 osób — odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, przyznaną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki.

17 kwietnia 1977 r., w czasie obrad Zjazdu, odbyła się uroczystość nadania przez

Zjazd godności „Członka Honorowego PTTK”. Na wniosek ZG PTTK godność tę przyznano 12 wybitnym i wieloletnim działaczom Towarzystwa. Otrzymali ją: **Henryk Ginter** — nestor turystyki kolarskiej; **Antoni Hołowiński** — krajoznawca Ziemi Żywieckiej, organizator Oddziału Babiogórskiego PTTK, wiceprezes ZW PTTK w Bielsku Białej; **Stanisław Gabryszewski** — działacz PTK i PTTK, inicjator powołania Oddziału Staromiejskiego PTTK i wielu innych jednostek organizacyjnych PTTK w Warszawie, wychowawca wielu pokoleń turystów-wodniaków; **Zygmunt Kleszczyński** — organizator turystyki w środowisku harcerskim i akademickim; **Mieczysława Kulczyńska** — prezes Zarządu Oddziału PTTK w Kaliszu, szczególnie zasłużona w ochronie zabytków i przyrody; **Wiktor Medwecki** — współzałożyciel muzeum regionalnego PTTK w Ojcowie, szczególnie zasłużony w dziedzinie opieki nad zabytkami w woj. krakowskim, autor wielu opracowań krajoznawczych; **Tadeusz Nowakowski**, działacz PTK i PTTK w Piotrkowie, ostatnio prezes Zarządu Wojewódzkiego PTTK; **Edmund Padechowicz** — animator rozwoju Towarzystwa na terenie Kielc i regionu, współzałożyciel Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach; **Józef Staško** — wychowawca młodych pokoleń turystów, założyciel szkolnych kół PTTK oraz Międzyszkolnego Ośrodka Krajoznawczo-Turystycznego w Krakowie; **Włodzimierz Strasburger** — popularyzator idei ochrony zabytków w województwie wrocławskim; **Stanisław Szwalbe** — współorganizator ruchu turystycznego w środowisku robotniczym; **Edward Wołoszyn** — wieloletni działacz w dziedzinie turystyki pieszej i górskiej, autor szeregu publikacji na tematy górskie.

KAMPANIA „POLSKA NASZYCH DNI”

„Polska naszych dni” — to czteroletnia kampania programowa PTTK. Celem jej jest zgromadzenie takich materiałów fotograficznych, opisów, szkiców i rysun-

ków, nagrań magnetofonowych i filmów, które będą niezbędne dla stworzenia dokumentacji krajoznawczej, utrwalającej całokształt stanu obecnego i przemian dobroku materialnego i kulturalnego naszego kraju w czasie między VII Zjazdem PZPR i rokiem jubileuszu XXXV-lecia Polski Ludowej, a więc w latach 1976—1980.

Akcja obejmuje cztery etapy roczne, tj. lata 1976, 1977, 1978 i 1979.

W 1976 r. tematem wiodącym była „Panorama pamięci narodowej”, obejmująca zdarzenia i miejsca związane z dziejami Polski, ukazywanie wizerunków ludzi zasłużonych w walkach o wyzwolenie narodowe i społeczne i o Polskę Ludową, zasłużonych dla nauki i kultury polskiej oraz dla rozwoju regionu.

Temat roku 1977 to „Krajobrazy oczyste”. W następnym roku 1978 tematem głównym jest „Kraj wielkiego budowania”. Pod tym hasłem kryje się rozległa problematyka, obejmująca przemiany i zjawiska towarzyszące ruchowi inwestycyjnemu w kraju. Wreszcie w roku 1979 tematem jest „Człowiek naszych dni”. Obejmuje on zanikające oraz tworzące się współcześnie formy działalności ludzkiej.

Każdy etap jest osobno oceniany i podsumowywany. Cała kampania natomiast będzie oceniona w roku jubileuszu 35-lecia, Polski Ludowej, zaś jej wyniki przedstawione zostaną w 1980 r.

Kampanią kieruje Zarząd Główny PTTK poprzez Sztab Główny „Polska naszych dni” oraz przy pomocy innych centralnych ogniw Towarzystwa. We współkierowaniu, a także we współrealizacji tej akcji biorą też udział zaproszone instytucje i zainteresowane stowarzyszenia.

Przewodniczącym Sztabu Głównego „PND”, powołanego w I kwartale 1976 r., został wiceprezes ZG PTTK **Tadeusz Ryccerski**, natomiast komisarzem — **Stanisław Korman**, przewodniczący Komisji Historii i Tradycji ZG PTTK.

W skład Sztabu weszli także: przedstawiciele Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, Głównego Zarządu Polity-

cznego Wojska Polskiego, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Centralnej Rady Związków Zawodowych, Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego, RKFiT, ZZPGKiPT „Ogniwo” oraz Zarządu Głównego PTTK. Na szczeblu poszczególnych województw powołano sztaby wojewódzkie „PND”, które bezpośrednio kierują kampanią w terenie. Kampania rozpoczęła się z początkiem 1976 r.

„Panorama pamięci narodowej”

23 lutego 1976 r. przekazano materiały informacyjne i organizacyjne oraz pierwszy nakład broszury „Polska naszych dni”.

W pierwszym półroczu 1976 r. zostały opracowane, wydane i rozesłane do sztabów wojewódzkich: broszura „Polska naszych dni”, afisze, karta zgłoszeń uczestnictwa oraz w terminie późniejszym plakat, znaczek i propagandowa nalepka. Sztabom wojewódzkim dostarczono również dyplomy dla uczestników.

11 maja 1976 r. w czasie spotkania przedstawicieli sztabów wojewódzkich zapoznano zebranych z celami i zadaniami akcji, omówiono sposoby pracy sztabów i metody propagandy, z przykładowymi scenariuszami i wykazami szczegółowych tematów, opracowanych przez wybrane zarządy wojewódzkie PTTK do hasła „Panorama pamięci narodowej”. Przedyskutowano też zagadnienia interesujące przedstawicieli sztabów wojewódzkich „PND”.

22 i 23 czerwca 1976 r. zorganizowano spotkanie przewodniczących sztabów wojewódzkich w dwóch grupach dyskusyjnych. Referat wprowadzający pt. „Pod-

stawowe problemy walki narodowo-wyzwoleńczej narodu polskiego i utrwalanie władzy ludowej w latach 1939—1948” wygłosili: płk doc. dr **Leon Ziąja** oraz płk doc. dr **Z. Jaworski**. Zebrani zostali ponadto zapoznani z zasadami gromadzenia i przechowywania fotografii, dokumentów pisanych i nagrań magnetofonowych.

W dniach 13—22 sierpnia 1976 r. kolejną imprezą o charakterze metodycznym dla czołowego aktywu krajoznawczego województw był Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego, zorganizowany przez łódzki ZW PTTK i Komisję Krajoznawczą ZG PTTK. Uczestnicy w sposób praktyczny zapoznali się z możliwościami opracowania tematów wynikających z kampanii oraz przedyskutowali najistotniejsze problemy związane z kierowaniem powyższą akcją. Przyjęte zostały również projekty kwestionariuszy krajoznawczych, jako materiały pomocnicze i instruktażowe przy prowadzeniu kampanii.

22 listopada 1976 r. odbyło się następne spotkanie przewodniczących sztabów wojewódzkich. Omówiono pracę sztabów i przebieg kampanii. Na wniosek przedstawicieli sztabów wojewódzkich podjęto decyzję przedłużenia tematu roku 1976 „Panoram. pamięci narodowej” na lata następne, ustalając utrzymanie terminów podsumowania dorobku roku 1976.

W dniach 21—22 maja 1977 r. w Opolu, a następnie w Turawie odbyło się robocze podsumowanie dorobku roku 1976. Uczestniczyli w nim: wiceprezes ZG PTTK **Andrzej Gordon**, sekretarz generalny ZG PTTK **Jacek Węgrzynowicz**, władze woj. opolskiego oraz przedstawiciele wojewódzkich sztabów „PND”.

Spotkanie rozpoczęło od zwiedzenia pokonkursowej wystawy fotograficznej, której hasło brzmiało: „Pamięć wiecznie żywa”. W Biurze Wystaw Artystycznych uczestnicy obejrzelili najlepsze, wyróżnione prace: esej **Fryderyka Kremsera** zatytu-

łowany „Społeczny kształt pamięci I” i „Społeczny kształt pamięci III”, tryptyk: „Pomnik czynu rewolucyjnego w Sosnowcu”, serię zdjęć **Tadeusza Kwaśniewskiego** pt. „Jan Sobania — dekoracja Krzyżem Kawalerskim” i wiele innych. Przedstawiciele sztabów wojewódzkich zapoznali zebranych z przebiegiem kampanii na swoim terenie w roku 1976 oraz z kilkoma najlepszymi pracami z każdego województwa.

Drugiego dnia spotkania uczestnicy zwiedzili miejsca pamięci narodowej w woj. opolskim. Pod pomnikiem na terenie byłego obozu jenieckiego w Łambinowicach oraz pod Pomnikiem Czynu Powstańczego na Górze św. Anny złożono symboliczne wiązanki kwiatów.

W sumie rok 1976 zamknął się liczbą 724 prac (na dzień 7 października 1977 r.). Wpłynęły one z 44 województw. W większości z woj. kieleckiego (107), piotrowskiego (43), kaliskiego (39), rzeszowskiego (53, w tym duża część prac poza tematem) i bielskiego (50, w tym duża część prac poza tematem).

Nadspodziewanie słabo do kampanii włączyli się działacze PTTK z województw: stołecznego, suwalskiego, leszczyńskiego i ciechanowskiego, nadsyłając po jednej pracy, lub w ogóle nie realizując zadań kampanii.

Tematyka większości prac dotyczyła wydarzeń II wojny światowej, okupacji, walk partyzanckich oraz sylwetek ludzi, którzy przyczynili się do tworzenia zrębów naszej rzeczywistości. Część tych prac to albumy, zdjęcia, przeźrocza, nagrania magnetofonowe. Dziesiątki dokumentów i pamiątek, w większości stanowiących cenne uzupełnienie historii najnowszej. Część prac to wspomnienia, wywiady i refleksje ludzi walczących o wyzwolenie kraju. Część dotyczy sylwetek ludzi, o których często nie pamiętamy, związanych z krajoznawstwem i turystyką, pionierów odbudowy naszego kraju, postaci regionalistów.

W kampanii „PND” w całym kraju podejmowano także inne działania związane z tematem „Panorama pamięci narodo-

wej". Na uwagę zasługują tu m.in. tematyczne rajdy i zloty organizowane przez niektóre sztaby, specjalne prelekcje i odczyty poświęcone temu tematowi (Tarnobrzeg, Legnica), rajd kolonijny dla kolonii letnich „Polska naszych dni”, zorganizowany przez Oddział PTTK w Głucholazach, sesje popularnonaukowe, jak np. „Szlak bojowy II Armii Wojska Polskiego” (Legnica), spotkania pokoleń na szlakach bojowych (Legnica), czy też otwarte izby pamięci (Gdańsk, Legnica). Na podstawie danych, otrzymanych ze sztabów wojewódzkich, można stwierdzić, że ponad 100 000 osób zetknęło się z tematyką pamięci narodowej na skutek podjęcia przez Towarzystwo kampanii „Polska naszych dni”.

„Krajobrazy ojczyste”

Tematyka drugiego roku trwania kampanii „PND” dotyczyła — w szerokim pojęciu — krajobrazów ojczystych, z uwzględnieniem ich przemian dokonanych w wyniku działalności człowieka.

Problemy związane z tym tematem były omawiane i opracowywane zarówno w skali imprez centralnych, jak też w skali działania większości sztabów wojewódzkich „PND”. Do najważniejszych z nich w 1977 r. należy spotkanie przewodniczących sztabów wojewódzkich, poświęcone przygotowaniom do tematu „Krajobrazy ojczyste” oraz opracowaniu sposobów prowadzenia ewidencji prac w centralnym katalogu. Odbyło się ono dnia 14 lutego 1977 r.

W drugiej połowie sierpnia 1977 r. uczestnicy Centralnego Zlotu Aktywu Krajoznawczego w Węgierskiej Górze w sposób praktyczny zapoznali się z możliwościami opracowania tematów, wynikających z kampanii, oraz przedyskutowali najistotniejsze problemy związane z kierowaniem całą akcją. Zatwierdzono też system organizacyjny kampanii w 1977 r.

Sztab główny „PND” kładł szczególny nacisk na inicjatywy regionalne. Praca sztabów wojewódzkich polegała na inspirowaniu tematów z własnego terenu, programowaniu zadań kampanii, udzielaniu porad uczestnikom, organizowaniu specjalnych imprez tematycznych, zebraniu, podsumowaniu, a następnie wykorzystaniu dorobku kampanii na obszarze własnego województwa.

Aktualnie *) zakwalifikowane zostały ogółem 2654 prace; do tematu „Panorama pamięci narodowej” — 872 (w tym w l. 1977—1978 wykonano 148) i do tematu „Krajobrazy ojczyste” — 1782. Są to prace indywidualne i zbiorowe, o różnej objętości, formie i na niejednakowym poziomie. Przeważają monografie i opracowania metodyczne oraz zestawy zdjęć i fotogramów, prezentujące walory krajoznawcze i turystyczne poszczególnych regionów kraju.

Największa ilość prac zgłoszona została przez sztaby wojewódzkie z Rzeszowa — 1332, Tarnobrzega — 121, Bielska Białej — 112, Kielc — 94, Wrocławia — 63, Krakowa — 60. Do akcji bardzo efektywnie włączyły się też takie województwa jak: Białystok, Leszno, Ostrołęka, Suwałki i Zielona Góra.

W różnych województwach odbywały się też imprezy przebiegające pod hasłem „Krajobrazy ojczyste”. Np. ZW PTTK w Lublinie przeprowadził ogólnopolski indywidualny rajd „Szlakami zamków i pałaców w Polsce” oraz ogólnopolski rajd indywidualny do parków narodowych i krajoznawczych. Szereg imprez w ramach kampanii „PND” zorganizowały także ZW PTTK w Białej Podlaskiej i Łodzi. Największa impreza turystyczno-krajoznawcza w Łodzi — „Łódzkie Dni Turystyki” w całości poświęcona była wiodącemu tematowi 1977 r.

W Zespole Szkół Budowlanych w Oświęcimiu, Koło PTTK i jego opiekunowie podjęli nawet inicjatywę fachowej inwentaryzacji zabytków ziemi oświęcim-

*) Koniec roku 1978.

sko-zatorskiej, ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa drewnianego. Zagadnienie weszło do planu pracy szkoły i uczniowie przy wyborze tematów maturalnych mają przygotowane propozycje dotyczące zinventaryzowania, wykonania opisu, dokumentacji fotograficznej i rysunkowej oraz modelu obiektu zabytkowego. W planach Koła PTTK i jego opiekunów znajduje się projekt zinventaryzowania wieży zamkowej i urzędzenia w niej muzeum modeli obiektów zabytkowych. Otwarcie muzeum ma nastąpić z okazji 850-lecia Oświęcimia. Wiele zarządów wojewódzkich ogłosiło też konkursy fotograficzne. Z inicjatywy Komisji Fotografii Krajoznawczej ZG PTTK zorganizowana została przez BWA w Opolu kolejna wystawa fotograficzna pt. „Krajobrazy ojczyście”.

Wszystkie prace skrupulatnie gromadzone są w siedzibach wojewódzkich sztabów

„PND”. W Centralnej Bibliotece PTTK w Warszawie (ul. Senatorska 11) są one natomiast skatalogowane. W przyszłości z powodzeniem będą służyć: naukowcom, literatom, krajoznawcom, dziennikarzom czy też studentom.

AKCJA „ZAMOŚĆ — WCZORAJ, DZIŚ, JUTRO”

Czwarty rok trwa już akcja PTTK „Zamość — wczoraj, dziś, jutro”, mająca na celu społeczną pomoc przy rewaloryzacji zamojskiej Starówki, przywrócenie dawnej świetności jej zabytkom, tak, by stała się ona pełnowartościowym obiektem krajoznawczym i turystycznym ośrodkiem kultury, handlu wyspecjalizowanego, pamiątkarskiego itp.

Podobnie jak w latach poprzednich, już od wczesnej wiosny 1977 r. rzesze turystów z całej Polski spieszyły na pomoc „Padwie Północy”. Pierwsza grupa, reprezentująca Zasadniczą Szkołę Budowy

Grupa młodzieży z Oddziału Miejskiego PTTK w Jeleniej Górze — na Roztoczu (fot. Stanisław Stolarczyk)

Młodzież ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Oskard” w Tychach podczas pracy na zamojskim Rynku Wielkim (fot. Eugeniusz Kosiba)

Okrętów z Gdańska, przybyła już 28 marca 1977 r. Po nich stawili się inni, reprezentujący: Cech Rzemiosł Różnych w Zamościu, Oddział Osiedlowy PTTK „LSM” w Lublinie, Zespół Szkół Samochodowych w Lublinie, Zarząd Wojewódzki PTTK we Włocławku, Liceum Księgarskie w Warszawie, Oddział Zakładowy PTTK przy WSK PZL w Rzeszowie, Zarząd Wojewódzki PTTK w Legnicy, Zarząd Oddziału PTTK w Krośnie, Zarząd Włókien Chemicznych „Anilana” w Łodzi, Zarząd Wojewódzki PTTK w Ciechanowie, Zakłady Azotowe z Puław i wiele innych.

Część grup w 1977 r. przybyła po raz pierwszy, większość jednak po raz drugi i trzeci. Najwytrwalsi jak: Młodzieżowe Koło PTTK „Drapichrusty” z Chrzanowa, Gdański Oddział PTTK ze Stoczni im. Lenina, Zakładowy Oddział PTTK z WSK Świdnik, Klub Turystyczny PTTK „Wkrzanie” ze Szczecina, Młodzieżowe

Koło PTTK ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Oskard” z Tych, Koło PTTK nr 14 z Zakładów Energetycznych z Kalisza, Koło PTTK Spółdzielni Mieszkaniowej z Grodziska Mazowieckiego, Oddział PTTK z Kozienic oraz ZW PTTK z Opola, Zielonej Góry i Jeleniej Góry w akcji uczestniczyli po raz czwarty. Trzydzieści siedem osób otrzymało dyplomy indywidualne Zarządu Głównego PTTK za trzykrotny udział w pracach rewaloryzacyjnych. Wręczono też wiele proporców indywidualnych ufundowanych przez komitet akcji oraz proporców drużynowych Urzędu Miejskiego w Zamościu za udział dwukrotny.

W dniu 1 lipca 1977 r. na Rynku Wielkim, słynącym z licznych wydarzeń historycznych, odbyła się doniosła uroczystość. Do społecznej pracy przy konserwacji kamieniczek, pamiętających czasy wojen z Chmielnickim i Szwedami, przystąpił 9999 uczestnik akcji, Józef Ko-

walów, 10 000 uczestniczka, **Mirosław Olszewska** i 10 001 — **Tomasz Śniechowski**, wszyscy z ZW PTTK z Opola.

W tym roku trwania akcji front robót zabezpieczony był szczególnie starannie i atrakcyjnie. Pomagano w pracach przy konserwacji renesansowych kamieniczek, w pracach wykopaliskowych oraz odsłanianiu fragmentów fortyfikacji dawnej twierdzy, którą tak niefortunnie hetman wielki koronny Jan Zamoyski zlokalizował na bagnach Łabuńki i Topornicy. Prace te cieszyły się wielkim powodzeniem wśród młodzieży, przemierzającej w akcji obozów wędrownych malownicze szlaki Roztocza. W Zamościu społecznie pomagała ona przy pracach prowadzonych przez Pracownię Konserwacji Zabytków. Ogółem zorganizowano 24 obozy wędrowne. Uczestniczyło w nich 271 młodych petetekowców z całej Polski.

Pracującym pobyt w Zamościu umiłał Teatr Ochoty z Warszawy, występami w Wojewódzkim Domu Kultury oraz w scenerii zabytkowego ratusza.

W sumie w 1977 r. akcja „Zamość — wczoraj, dziś, jutro” zamknęła się liczbą 2161 uczestników i 12 873 przepracowanych godzin.

Ogółem w l. 1974—1977 w Zamościu 11 591 osób przepracowało 61 140 godzin.

Koło PTTK działające przy Warszawskim Przedsiębiorstwie Geodezyjnym, pracując społecznie w akcji „Zamość — wczoraj, dziś, jutro”, wykonało dokumentację geodezyjno-fotogrametryczną elewacji większości zabytkowych kamieniczek przy Rynku Wodnym, Nowej Bramy Lubelskiej oraz nadszańca wzniesionego u szyi pn.-wsch. bastionu nr 6. Zapis ten wykonany nowoczesną metodą rejestrowania stanu zabytków, przy pomocy precyzyjnych instrumentów łączących aparat fotograficzny z teodolitem, znacznie przyspieszy prace rewaloryzacyjne w Zamościu.

Największy udział w przygotowaniu tej dokumentacji mieli: mgr inż. **Mieczysław**

Godlewski (kierownik prac), mgr inż. arch. **Teresa Kanclerz** (interpretacja architektoniczna), mgr inż. **Lucyna Bondarenko**, mgr inż. **Grażyna Twardowska**, technik **Andrzej Wioloncellista**, mgr inż. **Elżbieta Kowalczyk**, fototechnik **Kazimierz Zieliński**, technik **Zbigniew Presser**, technik **Jan Barański**, mgr inż. **Krzysztof Bąkowski**, pomiarowy **Jerzy Nowicki**, pomiarowy **Sławomir Kosowski**, fototechnik **Marian Wyszkievicz**, mgr **Teresa Maciejewska**, technik **Grażyna Śledziwska** i technik **Włodzimierz Olak**.

Dokumentację, której wartość oceniono na pół miliona złotych, przekazano władzom administracyjnym Zamościa.

AKCJA PTTK „MUZEA”

Przypadająca w 1977 r. siedemdziesiąta rocznica społecznie utrzymywanych muzeów krajoznawczych stworzyła okazję do podjęcia dyskusji nad współczesnymi zadaniami społecznego muzealnictwa i kolekcjonerstwa krajoznawczego, przede wszystkim z punktu widzenia wskazówek zawartych w Krajoznawczym Programie Turystyki, który w 1970 r. przyjęło PTTK. Zawiera on m.in. takie zadania jak: upowszechnianie postępowych i rewolucyjnych tradycji narodu polskiego, dziejów walk o narodowe i społeczne wyzwolenie, zaznajamianie z dorobkiem konstruktywnej pracy narodu polskiego nad umocnieniem swego państwa, zaznajamianie z udziałem Polaków w ogólnoludzkim dorobku myśli naukowej, popularyzowanie kultury poszczególnych regionów kraju, popularyzowanie kierunków i perspektyw rozwoju gospodarczego, kulturalnego i społecznego kraju, podejmowanie starań o kształtowanie postaw turystów, sprzyjających ochronie środowiska przyrodniczego, czy też udostępnienie turystyce nowych zasobów krajoznawczych, wyszukiwanie dla turystyki nowych terenów.

Akcja „Muzea” przeprowadzona była w formie dyskusji na odpowiednio przygotowanych sejmikach terenowych.

W Muzeum Historii Ruchu Rewolucyjnego w Hajnówce (fot. Dariusz Romanowski)

Pierwszy regionalny sejmik na temat: „Wspomnienia i pamiątki po walkach klasy robotniczej i chłopskiej z uciskiem kapitalistycznym, jako element informacji krajoznawczej dla wycieczek” odbył się w dniach 26 i 27 marca 1977 r. w Hajnówce i Białowieży. Program tego sejmiku obejmował: zwiedzenie Muzeum Historii Ruchu Rewolucyjnego w Hajnówce, wygłoszenie dwóch referatów: „Z historii walk rewolucyjnych na Białostocczyźnie” i „Ruch robotniczy na terenie Hajnówki i okolic”, zwiedzanie Izby Pamięci Narodowej przy Technikum Leśnym w Białowieży, spotkanie z uczestnikami strajków robotniczych na terenie Hajnówki, **Sergiuszem Martysiewiczem** oraz szeroką dyskusję.

Uczestnikami sesji byli głównie społeczni opiekunowie zabytków, przewodnicy, pracownicy informacji turystycznej, pracownicy BORT PTTK, z województw:

białostockiego, łomżyńskiego, siedleckiego, białsko-podlaskiego, warszawskiego, ostrołęckiego.

Sejmik na temat: „Nowoczesne metody popularyzacji zbiorów krajoznawczych, kolekcjonerstwo jako czynność kształcąca i wychowująca”, odbył się w dniach 19–20 czerwca 1977 r. w Puławach. Organizatorzy: ZW PTTK w Lublinie, przy współpracy Muzeum Regionalnego PTTK w Puławach, przewidzieli w programie cztery referaty: „Numizmaty — przechowywanie, konserwowanie i właściwa klasyfikacja”, „Biała broń — wstępne zabiegi konserwatorskie i warunki eksponowania”, „Zarys dziejów kolekcjonerstwa” i „Metody popularyzacji zbiorów krajoznawczych”, zwiedzanie muzeum w Puławach oraz wyjazd do Janowca na imprezę „Wesele Janowickie”.

Uczestnikami puławskiej sesji byli głów-

nie instruktorzy kształcenia kadr PTTK z całej Polski, społeczni opiekunowie zabytków, przedstawiciele województw: rzeszowskiego, przemyskiego, krakowskiego, łódzkiego, katowickiego i opolskiego.

Kolejny sejmik regionalny, którego organizatorem był ZW PTTK w Olsztynie, zgromadził w dniach 17—19 września 1977 r. w Kętrzynie członków komisji krajoznawczych, opieki nad zabytkami, turystyki pieszej, przewodników, przedstawicieli województw: wrocławskiego, szczecińskiego, koszalińskiego, łomżyńskiego. Dyskutowano tu na temat: „Ekspozycja i wykorzystanie muzeów i obiektów krajoznawczych związanych z walką zbrojną o wyzwolenie narodowe i społeczne”. Uczestnicy sejmiku zwiedzili kwatery Hitlera w Gierłozie, twierdzę w Giżycku oraz izbę pamięci w Kętrzynie.

Czwartym sejmikiem akcji „Muzea” był zjazd opiekunów zabytków, pracowni krajoznawczych, komisji turystyki pieszej, przewodników, przedstawicieli informacji turystycznej, komisji kół zakładowych, reprezentujących województwa: krakowskie, krośnieńskie, tarnowskie, kieleckie, bielskie, katowickie, częstochowskie. Dyskutowali oni w Gorlicach w dniach 22—23 października 1977 r. na temat: „Dawne obiekty przemysłowe jako obiekty krajoznawcze, ich rola w popularyzacji wiedzy o starej technice i o postępie technicznym”.

Organizatorzy: ZW PTTK w Nowym Sączu, Zarząd Oddziału PTTK oraz Muzeum Regionalne PTTK w Gorlicach przewidzieli także zwiedzanie pierwszych kopanek, które powstawały podczas pobytu Ignacego Łukasiewicza na Podkar-

Muzeum regionalne w Krotoszynie, powstałe w 1957 r., z inicjatywy Komisji Opieki nad Zabytkami przy tamtejszym ZO PTTK (fot. Brunon Cynalewski)

Muzeum regionalne PTTK w Zbąszyniu koło Nowego Tomysła, powstałe w 1965 r. z inicjatywy miejscowej Komisji Opieki nad Zabytkami (fot. Brunon Cynalewski)

paciu, zwiedzanie skansenu w Bóbrce oraz sali wystawowej w Zakładowym Domu Kultury w Gliniku, przedstawiającej rozwój przemysłu naftowego. W programie znalazły się też referaty na temat rozwoju techniki wydobywania ropy naftowej, ze szczególnym uwzględnieniem czasów najdawniejszych (tzw. kopanek) oraz na temat działalności Łukasiewicza.

Również w Krotoszynie zorganizowano sejmik, poświęcony zagadnieniom współpracy muzeów regionalnych i szkół w realizowaniu programu nauczania i rozszerzaniu zainteresowań młodzieży. Zebnani zapoznali się z pracą dydaktyczno-wychowawczą Muzeum Regionalnego PTTK w Krotoszynie.

W trakcie tych dyskusji, prowadzonych przez terenowych i centralnych działaczy PTTK, odpowiadano na pytanie: jakie

mają być dalsze i bliższe cele muzeów regionalnych i innych placówek muzealnych prowadzonych przez PTTK, w jakim kierunku ma postępować doskonalenie metod ich wykorzystywania dla celów krajoznawczych, popularyzacji wiedzy o regionie i ideowego wzbogacania treści wycieczek i innych form ruchu turystycznego, a także, jakie zadania organizacyjne należy postawić PTTK w tej dziedzinie. Dyskusje te przyczyniły się do opracowania wieloletniego programu PTTK w dziedzinie społecznego i indywidualnego gromadzenia zbiorów krajoznawczych.

Z ŻYCIA PTTK

Nowe oddziały PTTK. W roku 1977 powołano 17 nowych oddziałów PTTK; uchwałą Zarządu Głównego PTTK z dnia 28 stycznia — terenowy Oddział PTTK w Koźninie, woj. krakowskie;

uchwałą z dnia 22 lutego — terenowy Oddział PTTK we Wronkach, woj. pilskie, terenowy Oddział PTTK w Nowym Tomysłu, woj. poznańskie, terenowy Oddział PTTK w Pyskowicach, woj. katowickie, zakładowy oddział PTTK „Kolejarz” w Gliwicach; uchwałą z dnia 4 maja — terenowy Oddział PTTK w Skwierzynie, woj. gorzowskie, zakładowy Oddział PTTK przy Zakładach Celulozowo-Papierniczych w Kwidzynie, woj. elbląskie; uchwałą z dnia 5 maja — akademicki Oddział PTTK przy AWF we Wrocławiu; uchwałą z dnia 12 czerwca — zakładowy Oddział PTTK przy Kombinacie Urządzeń Mechanicznych „Bumar-Łabędy” w Gliwicach, woj. katowickie, zakładowy Oddział PTTK przy Zakładach Azotowych we Włocławku, zakładowy Oddział PTTK „Kolejarz” przy DOKP w Szczecinie, zakładowy Oddział PTTK przy ZZPO „Wólczanka” w Łodzi; uchwałą z dnia 12 lipca — środowiskowy Oddział PTTK przy Związku Nauczycielstwa Polskiego w Toruniu, terenowy Oddział PTTK w Kłodawie, woj. gorzowskie, terenowy Oddział w Aleksandrowie, woj. łódzkie; uchwałą z dnia 18 października — zakładowy Oddział PTTK przy Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Handlu Wewnętrznego w Częstochowie.

Nagrody za popularyzację turystyki i krajoznawstwa. Po raz pierwszy w roku 1977 ZG PTTK, na wniosek Komisji Historii i Tradycji ZG PTTK, przyznał roczne nagrody Towarzystwa za twórczość popularyzującą tradycje polskiego ruchu turystyczno-krajoznawczego. Obejmują one zarówno działalność pisarską, popularnonaukową, jak i prace badawcze oraz naukowo-dydaktyczne, dotyczące turystyki i krajoznawstwa. Nagrodę I stopnia otrzymali: **Władysław Krygowski**, autor przewodników górskich, zwłaszcza beskidzkich, za całokształt dorobku pisarskiego oraz dr **Zbigniew Kulczycki**, autor pierwszego w Polsce zarysu

historii turystyki, za całokształt dorobku piśmienniczego w zakresie popularyzacji postępowych tradycji Towarzystwa.

Nagrodę II stopnia przyznano **Czesławowi Piskorskiemu** za całokształt dorobku popularnonaukowego w dziedzinie turystyki, **Franciszkowi Jaśkowiakowi** za twórczość w dziedzinie literatury przewodnickiej, **Andrzejowi Korsakowi** za książkę „Tatrzańscy kosynierzy” i redaktorowi **Tadeuszowi Hozerowi** za popularyzację kampanii „Polska naszych dni”.

Nagrodę III stopnia zdobył **Tyburcjusz Tyblewski** za pracę doktorską pt. „Rola wychowawcza przewodnictwa turystycznego”.

V Ogólnopolski Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy, którego organizatorem jest Komisja Młodzieżowa ZG PTTK, odbył się w czerwcu w Płocku. Po dwudniowych zmaganiach turniejowych, na które składały się m.in.: test krajoznawczy, marsz na orientację, test kartograficzny, kolarski tor przeszkód, rozbijanie namiotu na czas, pierwsza pomoc w nagłych wypadkach, najlepszymi w klasyfikacji ogólnej okazali się uczniowie z: SK PTTK z Technikum Kolejowego w Warszawie (**Leon Dudkiewicz**, **Sławomir Michalczuk**, **Zbigniew Motylewicz**, opiekun **Maria Pilich**); SK PTTK z Zespołu Szkół Samochodowych w Koszalinie (**Andrzej Kuligowski**, **Leon Bednarski**, **Marek Berładyn**, opiekun **Grzegorz Gierszewski**); SKKT z I Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Gorzowie Wielkopolskim (**Anna Żuberek**, **Leszek Moździeż**, **Andrzej Witczak**, opiekun **Jan Goszczyński**); SK PTTK z Liceum Ogólnokształcącego w Jaworznie (**Krzysztof Mazur**, **Leszek Makowski**, **Dariusz Brzostek**, opiekun **Danuta Paderewska**); SK PTTK z Liceum Ogólnokształcącego im. Mariana Buczka w Łęczycy (**Grzegorz Pawlak**, **Marek Kazimierzczak**, **Mariusz Woźniczko**, opiekun **Włodzimierz Szafiński**); SKKT z Elektronicznych Zakładów Naukowych we Wrocławiu (**Ma-**

rek Krajewski, Krzysztof Statkiewicz, Mirosław Nowak, opiekun Regina Kornafel).

W sumie w turnieju wzięło udział ok. 40 tys. osób. W finale w Płocku natomiast uczestniczyło 49 drużyn trzyosobowych.

I Narada Aktywu Turystycznego zorganizowana została w dniu 15 września 1977 r. w Centralnym Ośrodku Szkoleniowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania. Organizatorami byli: Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Główna Kwatera Związku Harcerstwa Polskiego i Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. W naradzie udział wzięli: wizytatorzy metodycy Kuratoriów Oświaty i Wychowania, kierownicy Wydziałów Akcji Letniej, Sportu i Turystyki Komend Chorągwi ZHP i kierownicy biur Zarządów Wojewódzkich PTTK. Byli także obecni przedstawiciele Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, organizacji społecznych i turystycznych i zaproszony aktyw turystyczny PTTK.

Celem narady było ustalenie wspólnych kierunków działania wszystkich partnerów, którzy będą realizować Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania dotyczące szkolnego ruchu krajoznawczo-turystycznego, wydane dnia 4 lipca 1977 r.

VII Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego odbył się w dniach 18—20 sierpnia 1977 r. w Bielsku Białej. Ta podstawowa impreza Komisji Krajoznawczej ZG PTTK zgromadziła ponad 200 uczestników z 29 ZW PTTK.

Program zlotu składał się z dwóch etapów. Pierwszy przewidywał zadania terenowe, które polegały na zbieraniu materiałów do opracowania tematu kampanii „Polska naszych dni”, wybranego spośród 29 tematów zaproponowanych przez organizatorów, a wynikających z hasel: „Panorama pamięci narodowej” i „Krajobrazy ojczyste”. Natomiast drugi etap — to była praca uczestników w

Ośrodku Szkoleniowo-Sportowym ZZ Metalowców w Węgierskiej Górze. Tu opracowano zebrane materiały i organizowano wycieczki krajoznawcze.

Dwadzieścia lat autostopu. Rok 1977 to już dwudziesty z kolei rok trwania ogólnopolskiej akcji autostop. Na początku swego istnienia autostop prowadzony był przez redakcję młodzieżowego tygodnika „Dookoła świata”, lecz gdy dynamiczny jej rozwój zaczął przerastać możliwości organizacyjne pisma, prowadzenie akcji przejęło pięciosobowe, wydzielone Biuro Autostopu Zarządu Głównego PTTK, realizujące zadania Społecznego Komitetu Autostopu, złożonego z przedstawicieli, desygnowanych przez polityczne organizacje młodzieżowe, Ministerstwo Oświaty i Wychowania, GKKFIT, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, związki zawodowe, COIRT, prasę, radio i telewizję, przy ścisłej współpracy z Biurem Ruchu Drogowego Komendy Głównej MO i jej organami.

W ciągu dwudziestu lat z autostopu skorzystało 740 tysięcy młodzieży, którą przewoziło 76 tysięcy kierowców samochodowych, na trasie liczącej przeszło 200 milionów kilometrów. Społeczny Komitet Autostopu przez dwadzieścia lat nie ograniczał swej działalności li tylko do sprzedaży książeczek i losowania nagród dla kierowców, ale przeprowadził też wśród autostopowiczów wiele ciekawych akcji, np. „Upzejmy gospodarz” czy „Autostopowicz — krajoznawca”. Młodzieży stworzono również możliwość pracy w OHP FSZMP oraz na kolei, przez podpisanie umowy z Ministerstwem Komunikacji.

Ponadto z inicjatywy samej młodzieży Biuro Autostop zorganizowało dobrowolną zbiórkę i autostopowicze przekazali 20 000 zł na budowę Szpitala-Pomnika Centrum Zdrowia Dziecka, a także 36 700 zł na odbudowę Zamku Królewskiego. Tegoroczny, jubileuszowy Autostop 1977 zakończył się udziałem 25 500 uczestników oraz 4 828 kierowców.

★

Światowy Dzień Turystyki obchodzony był w dniach 23—24 września 1977 r. w Tarnowie i województwie tarnowskim. Odbyło się tu wiele imprez turystycznych, w tym m.in.: sejmiki specjalistyczne dla aktywu i kadry turystyczno-krajoznawczej nt. „Turystyka kwalifikowana w ogniwach organizacyjnych PTTK”, „Turystyka kwalifikowana w zakładach pracy Tarnowa na przykładzie Zakładów Azotowych im. F. Dzierżyńskiego”, „Związki turystyki z kulturą”, „Turystyczne zagospodarowanie zabytków urbanistyki, architektury i budownictwa w województwie tarnowskim”, wystawy fotogramów „Krajobrazy województwa tarnowskiego” oraz „Obiekty zabytkowe do zagospodarowania” i „Program rewaloryzacji zespołu staromiejskiego w Tarnowie”, wystawa „Pamięci wielkiego syna Tarnowa — gen. Józefa Bema”, wystawa etnograficzna „Sztuka ludowa regionu tarnowskiego”, XXV Jesienny Rajd Górski Szlakami Walk Partyzantów na Ziemi Tarnowskiej, wystawa małej grafiki „Krajobraz i turystyka w ekslibrisie”, filmy turystyczno-krajoznawcze, wystawa malarstwa „Pejzaż i architektura województwa tarnowskiego”, giełda emblematów turystycznych, giełda i wystawa pamiątek wytwarzanych przez FOTO-PAM PTTK, wystawa i sprzedaż wydawnictw turystyczno-krajoznawczych.

Do tego malowniczego miasta na Centralne Obchody Światowego Dnia Turystyki ściągnęło kilka tysięcy turystów z całej Polski.

★

VI Ogólnopolski Zlot Instruktorów Nurkowania Swobodnego PTTK odbył się w dniach 5—12 stycznia 1977 r. w schronisku PTTK na Kalatówkach. Wzięło w nim udział 115 osób.

Zlot składał się z części szkoleniowej oraz rekreacyjnej. W części pierwszej omawiano sprawy dotyczące sprzętu nurkowego oraz sprawy medyczne, a zwłaszcza bez-

pieczeństwo osób nurkujących. Przeprowadzono dodatkowe zajęcia z reanimacji. Odbyło się też poszerzone posiedzenie Podkomisji Sportowej oraz plenarne zebranie Komisji Turystyki Podwodnej ZG PTTK. Powołano Radę Trenerów jako organ doradczy KTP od ZG PTTK.

★

I Ogólnopolski Zlot Członków „Służby Kultury Szlaku” odbył się razem z XVII Zlotem Turystycznym „Szlakiem Walk o Wał Pomorski”, w dniach 23—24 lipca 1977 r. w Drawsku Pomorskim. Oprócz wędrowania szlakami pieszymi, kolarskimi i motorowymi, uczestnicy zlotu dyskutowali nad przyszłym kształtem służby „ludzi dobrej woli”. W tej pierwszej imprezie, której patronował Sztab Główny Służby Kultury Szlaku, wzięło udział ok. 70 przedstawicieli SKS z kilkunastu województw.

★

Ogólnopolski Zlot Przodowników Turystyki Motorowej odbył się w dniach 8—9 maja 1977 r. w Ośrodku Turystycznym Ustronie koło Międzychodu, w woj. poznańskim. Pierwszego dnia obrad wygłoszony został referat programowy oraz złożono sprawozdanie ze współzawodnictwa między Wojewódzkimi Komisjami Turystyki Motorowej, w którym I miejsce zajęła Komisja Turystyki Motorowej PTTK z Warszawy przed Katowicami i Bydgoszczą. W godzinach popołudniowych odbyła się wycieczka krajoznawcza na trasie Pszczew — Międzyrzecz. Drugiego dnia obrad odbyła się dyskusja, która dotyczyła spraw sprzętowych oraz szkolenia kadry turystyki motorowej.

★

XX Zlot Przewodników Turystyki Pieszej PTTK odbył się w Ustce, w dniach 23—25 września 1977 r. 350 przodowników TP, reprezentujących ZW PTTK z całego kraju, dyskutowało nt. centralnych im-

prez turystyki pieszej oraz potrzeby współpracy międzywojewódzkiej w zakresie znakowania szlaków pieszych. Gospodarze ZW PTTK w Słupsku zapoznali uczestników Zlotu z dziejami regionu słupskiego, z jego dorobkiem i problemami ochrony wybrzeża. Podkreślono też pokaźny dorobek przodowników turystyki pieszej na Pomorzu Środkowym w upowszechnianiu turystyki i krajoznawstwa. (jk)

XVII Ogólnopolski Zlot Przodowników Turystyki Kolarskiej PTTK odbył się w dniach 5—12 czerwca 1977 r. na Pomorzu Zachodnim. Oprócz sejmiku turystycznego i dyskusji na temat rozwoju turystyki kolarskiej, odbył się rajd kolarski na trasie długości 357 km, wiodącej z Gryfina przez Chojnę, Schwedt (NRD), Cedynię, Mieszkowice, Strzelce Krajeńskie do Recza. Zakończenie Zlotu odbyło się w Choszcznie. Uczestniczyło w nim 121 przodowników turystyki kolarskiej.

Krajowa Narada Aktywu Kolarskiego PTTK odbyła się w dniu 23 lipca 1977 r. w Kazimierzu nad Wisłą. Uczestnicy omówili tu kierunki działania Komisji Turystyki Kolarskiej ZG PTTK po IX Zjeździe PTTK. W naradzie uczestniczył wiceprezes ZG PTTK, Jerzy Przedzdiecki.

Międzynarodowy Rajd Kolarski AIT (Alliance Internationale de Tourisme — Międzynarodowego Związku Turystyki) odbył się w dniach 18—21 lipca 1977 r. w Kazimierzu nad Wisłą. Imprezę zaszczylicili swą obecnością: zastępca sekretarza generalnego AIT, **German Stojković**, prezes Komisji Kolarskiej AIT, **Charles Vensteenberge**, wiceprezes ZG PTTK, delegat Rady Zarządzającej Komisjami Turystyki Kwalifikowanej, Soc-

jalną i Młodzieżową AIT, **Jerzy Przedziecki**. Na rajd przybyło 198 kolarzy z całego świata, w tym: Belgowie, Holendrzy, Bułgarzy, Francuzi, Japończycy, Duńczycy, Czechosłowacy, kolarze z RFN i ze Stanów Zjednoczonych. W programie, bardzo urozmaiconym, organizatorzy KTKol ZG PTTK i ZW PTTK w Lublinie przewidzieli interesujące trasy kolarskie oraz liczne atrakcje jak konkursy, ogniska, występy zespołów folklorystycznych, wystawę sprzętu kolarskiego itp.

Po Międzynarodowych Rajdach Kolarskich AIT, które odbyły się kolejno; w Zakopanem w 1959 r., w Nidzie (1964), Sopocie (1972) jest to czwarta impreza tego typu na ziemiach polskich.

XIII Centralny Rejs Żeglarski „Mazury 77” odbył się w dniach 6—21 sierpnia 1977 r. Bezpośrednim organizatorem imprezy był Żeglarski Klub Turystyczny PTTK „Rejsy” z Warszawy. W trakcie rejsu, który odbywał się pod hasłem „25 lat żeglarstwa w PTTK” i wiódł Szlakiem Wielkich Jezior Mazurskich, odbyły się regaty oraz imprezy towarzyszące, takie jak m.in. zawody sprawności żeglarskiej, konkurs umiejętności biwakowych.

Centralny Splyw Kajakowy im. Lesława Dobruckiego odbył się w dniach 27 czerwca — 3 lipca 1977 r. na szlaku wodnym: Tanew — San — Wisła. Głównym organizatorem imprezy był Klub Kajakowy PTTK „Neptun” przy Fabryce Łożysk Toczonych w Kraśniku. Uczestnicy spływu mieli sposobność poznać urocze zakątki pogranicza Lubelszczyzny, Kotliny Sandomierskiej i Kielecczyny. Kulminacyjnym punktem centralnego spływu było ognisko i wielki bal komandorski w Kazimierzu Dolnym. (tch).

Centralny Zlot Młodzieży „Palmiry 77” odbył się w dniach 19—23 października

1977 r. w Puszczy Kampinoskiej. Tradycyjnie już młodzież z całej Polski wędrowała szlakami Puszczy Kampinoskiej, by na mecie w Palmirach oddać hołd pamięci ofiar hitlerowskiego barbarzyństwa.

I Ogólnopolska Giełda Imprez Turystycznych PTTK odbyła się w Warszawie w dniach 21—24 lutego. Uczestniczyli w niej przedstawiciele 42 województw reprezentując Biura Obsługi Ruchu Turystycznych oddziałów PTTK.

Ogólnopolski Zjazd Społecznych Opiekunów i Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków odbył się w dniach 1—2 października 1977 r. w Żaganiu. Organizatorami byli: Ministerstwo Kultury i Sztuki, ZG PTTK, Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Zielonej Górze, Komitet Organizacyjny „Święta Prasy”, ZW PTTK w Zielonej Górze, Oddział PTTK w Żaganiu oraz Żagański Pałac Kultury.

Zjazd otworzył generalny konserwator zabytków, dr **Bohdan Rymaszewski**. Następnie wojewódzki konserwator zabytków w Zielonej Górze — **Stanisław Kowalski**, sekretarz generalny PTTK — **Jacek Węgrzynowicz**, przewodniczący Komisji Opieki nad Zabytkami ZG PTTK — dr **Franciszek Midura** oraz wiceprokurator Prokuratury Rejonowej w Żaganiu — **Romuald Przybylski** wygłosili referaty, dotyczące roli i zadań stojących przed społecznym aktywnym opiekunów zabytków oraz optymalnych sposobów ratowania zagrożonych dóbr kultury, w tym głównie zabytków budownictwa ludowego, cmentarzy, zabytków techniki oraz stanowisk archeologicznych.

VI Konkurs Krasomówczy PTTK odbył się w dniach 21—27 listopada 1977 r. na

Zamku w Golubiu-Dobrzyniu. W tym roku **Złoty Laur Przewodnicki** zdobył **Andrzej Konarski**, przewodnik miejski I kl. z Wrocławia, **Srebrny Laur** przypadł **Kazimierzowi Stawińskiemu**, przewodnikowi zakładowemu III kl. z Tarnowskich Gór, natomiast zdobywczynią **Brązowego Lauru** została **Halina Grajek**, przewodniczka miejska II kl. z Gdyni. Miejsce czwarte i piąte przypadło kolejno: **Władysławie Nowickiej**, przewodniczącej tatrzańskiej I kl. z Zakopanego i **Grażynie Mirskiej**, przewodniczącej terenowej III kl. z Kielc.

Szkolenie pracowników muzeów regionalnych PTTK odbyło się dniami 6 i 7 grudnia 1977 r. w Puławach. W programie organizatorzy, Komisja Opieki nad Zabytkami ZG PTTK, przewidzieli omówienie zagadnienia wystaw czasowych w muzeach regionalnych, program muzealny w PTTK, ankietę muzealną, status izby regionalnej, sprawy budżetu na rok 1978 oraz zwiedzanie muzeum regionalnego PTTK w Puławach.

„Z mamą, tatą na wycieczkę” — to hasło konkursu dla dzieci, ogłoszonego w 1977 r. przez Zarząd Główny PTTK oraz Centralny Związek Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego. Konkurs miał na celu zachęcenie rodzin do udziału w imprezach turystycznych organizowanych przez koła i kluby PTTK, działające w spółdzielczych osiedlach mieszkaniowych. Plon konkursu okazał się bardzo interesujący. Komisja Pracy PTTK w Osiedlach Mieszkaniowych ZG PTTK postanowiła pokazać wyróżnione prace na specjalnej wystawie, a najciekawszą pracę wydać jako plakat reklamujący turystykę rodzinną.

W konkursie w grupie A (dzieci od 6 do 8 lat) I nagrodę zdobyła **Ola Halarewicz** z Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kędzierzynie-Koźlu (instruktor Czes-

Jeden z laureatów konkursu, Eligiusz Zendzian ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Zachęta” w Białymstoku, z lewej matka laureata oraz (w środku) instruktor — plastyk — Czesława Cichoń (fot. Stanisław Stolarczyk)

ława Cichoń). W grupie B natomiast (dzieci od 8 do 11 lat) — **Eligiusz Zendzian** ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Zachęta” w Białymstoku (instruktor **Bernardyna Krutul**).

I Międzywojewódzki Przegląd Filmów, Przeźroczy i Fotografii o ochronie środowiska — „Biosfera 77” odbył się w dniach 26—27 listopada 1977 r. w Lublinie. Organizatorzy: Komisja Fotografii i Filmu ZW PTTK i Wojewódzki Dom Kultury w Lublinie postawili przed imprezą dwa zasadnicze cele: propagandy — popularyzację idei ochrony przyrody oraz szkoleniowy — aktywizację i podniesienie na wyższy poziom amatorskiego ruchu fotograficznego. Obejrzano prace ponad 30 autorów: filmy, 10 zestawów przeźroczy i 12 zestawów fotogramów. Wygłoszone zostały też 4 referaty programowe: **Dominika Fijał-**

kowskiego — „Fotografia przyrodnicza, a działalność naukowa”, arch. **Marka Wyszowskiego** — „Rola fotografii w działalności krajoznawczej PTTK”, mgr. **Tadeusza Chmielewskiego** — „Nowe kierunki ochrony przyrody”, mgr. **Stanisława Wymoczyła** — „Kierunki fotografii współczesnej”.

Jury przyznało I nagrodę „Biosferze 77” **Ryszardowi Staroniowi** z Pultuska za zestaw fotogramów „Mój pesymizm”. Za „Przeźrocze Biosferze 77” uznano pracę **Piotra Szuckiego** z Lublina, ukazującą sylwetkę Giewontu w czarnym „welonie” dymu z jednego z zakopiańskich kominów. Każdy z uczestników ofiarował na ręce organizatorów imprezy jedną lub więcej prezentowanych na „Biosferze 77” prac. Powstały zbiór fotogramów i przeźroczy stworzył dokumentację aktualnego stanu naszej przyrody i został włączony do kategorii prac kampanii „Polska naszych dni”. (tch.)

Instruktorzy krajoznawstwa. Według danych statystycznych za rok 1977 liczba instruktorów krajoznawstwa wynosiła 1239 osób, w tym 152 instruktorów krajoznawstwa Polski i 36 zasłużonych instruktorów krajoznawstwa. Największą liczbę instruktorów krajoznawstwa mają województwa: koszalińskie — 132, olsztyńskie — 120, lubelskie — 124, katowickie — 77, gdańskie — 69, szczecińskie — 60, wrocławskie — 52, poznańskie — 47, zielonogórskie — 46, warszawskie — 44, śląskie — 40 oraz zamojskie — 37.

Plakietka zbiorów krajoznawczych. Ustanowiona w 1975 r. przez Komisję Krajoznawczą ZG PTTK, zaakceptowana przez Prezydium ZG PTTK, „Plakietka zbiorów krajoznawczych”, której celem jest zachęcanie ludzi do systematycznego gromadzenia i opracowywania zbiorów krajoznawczych, rozwijanie w PTTK nowych form sprzyjających powstawaniu zainteresowań i pogłębianiu wiedzy o kraju, tworzenie zachęty do rzetelnego poznawania różnych dziedzin krajoznawstwa, cieszy się coraz większym powodzeniem wśród krajoznawców — kolekcjonerów.

W 1977 r., na wniosek wojewódzkich komisji krajoznawczych, Prezydium Komisji Krajoznawczej ZG PTTK przyznało w sumie 56 plakietek. Najwięcej, bo aż 11, przyznano kolekcjonerom rzeszowskim, następnie po 6 — lubelskim i krakowskim, 5 — łódzkim, a po 4 — jeleńskim, wrocławskim i katowickim.

Ekslibris Krajoznawcy Bibliofila. Ubiegający się o „Ekslibris Krajoznawcy Bibliofila”, którzy przedstawili w 1977 r. zbiory: książek o treści krajoznawczej, wszelkich wydawnictw turystycznych i kartograficznych, a także materiałów

ilustracyjnych, wycinków prasowych o treści krajoznawczej, własnych publikacji książkowych o tematyce krajoznawczej, czy też własnych artykułów o treści krajoznawczej, względnie artykułów związanych z działalnością krajoznawczą ogólni organizacyjnych PTTK, zamieszczanych w prasie, uzyskało 88 tych nadań.

Komisja Krajoznawcza ZG PTTK nadała najwięcej „Ekslibrisów Krajoznawcy Bibliofila” miłośnikom książek z woj. rzeszowskiego (27), łódzkiego (9) i krakowskiego, lubelskiego, szczecińskiego (8).

Klub organizatorów turystyki „Bęc”, działający przy Oddziale Warmińsko-Mazurskim PTTK, zorganizował w dniach 18—20 czerwca 1977 r. rajd dla młodzieży szkół olsztyńskich. Hasłem wędrowki, która wiodła ze Starych Jabłonek przez Kętno, Nadleśnictwo Tabórz do Piławek, było „Powitanie wakacji”.

V Kurpiowski Spływ Kajakowy „Bug — 77” odbył się w dniach 17—24 lipca 1977 r. na Bugu, na odcinku od Mielnika do Zegrza. Organizatorami imprezy, która odbyła się pod patronatem redakcji „Naszej Trybuny”, byli: Wojewódzka Komisja Turystyki Kajakowej PTTK oraz Wojewódzka Rada Związków Zawodowych w Ostrołęce.

Sesja naukowa poświęcona turniejom rycerskim w Polsce odbyła się na zamku w Golubiu-Dobrzyniu 8 grudnia 1977 r. Wygłoszono następujące referaty: prof. dr **Henryk Samsonowicz** — „Geneza i historia turniejów rycerskich w Polsce”, dr **Jaček Hertel** — „Zwyczaje na turniejach rycerskich w Polsce”, mgr **Kazimierz Bibrzycki** — „Walki turniejowe, ich formy i zasady” oraz mgr **Zygmunt Kwiatkowski**, inicjator sesji — „Propozycje do

organizacji turniejów rycerskich na Zamku Golubskim". Po dyskusji uczestnicy sesji powołali Wielką Radę Turniejową. Organizatorem tej sesji był Oddział PTTK w Golubiu-Dobrzyniu.

I Zjazd Społecznych Opiekunów Zabytków woj. słupskiego odbył się w dniach 8 i 9 października 1977 r. na Zamku w Bytowie. Zorganizowała go Komisja Opieki nad Zabytkami ZW PTTK w Słupsku. Otwarcia Zjazdu dokonał **Jan Maj**, sekretarz Komitetu Miejsko-Gminnego PZPR w Bytomiu. Następnie **Zdzisław Daczkowski**, Wojewódzki Konserwator Zabytków przedstawił aktualne problemy ochrony zabytków województwa, a **Wanda Szpilewska**, przewodnicząca Komisji Opieki nad Zabytkami ZW PTTK zapoznała zebranych z dotychczasowymi osiągnięciami, działalnością i dalszym programem prac w tej dziedzinie. 63 społecznych opiekunów zabytków oraz zaproszonych gości zapoznano z dwoma referatami, wygłoszonymi przez dr. **Zbigniewa Radeckiego** z Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków w Szczecinie oraz mgr. **Hugonę Ostrowską-Wójcik** z Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku.

Ogólnopolska Giełda Trofeów Turystycznych „Chomik 77” zorganizowana została w dniach 23—24 kwietnia 1977 r. przez Klub Kolekcjonerów — Krajoznawców „Chomik” Oddziału PTTK przy Izbie Rzemieślniczej oraz Wojewódzki Dom Kultury w Lublinie. Cel imprezy: wprowadzić w życie i nieustannie popularyzować idee kolekcjonerstwa kwalifikowanego, opartego na pewnej dozie wiedzy i umiejętności fachowych, prowadzić stałą walkę o podniesienie artystycznych walorów trofeów turystycznych oraz zaprosić do ścisłej, stałej współpracy z PTTK zawodowych plastyków.

Wedetą imprezy była wystawa odznak turystycznych projektu **Janusza Trzebia-**

towskiego (Kraków), najlepszego w Polsce plastyka zajmującego się tą trudną dziedziną. „Sztuka do swetra przypięta” — mówi się już chyba powszechnie o jego znaczkach: prostych, oszczędnych a niesłychanie precyzyjnie wykonanych.

Na Lubelskiej Giełdzie Trofeów rozstrzygnięto konkurs na najlepszą kolekcję i projekty znaczków turystycznych. Jury pod przewodnictwem J. Trzebiatowskiego przyznało pierwsze miejsce w kategorii kolekcjonerów **Stanisławowi Misztalowi**, a w kategorii projektantów — **Tadeuszowi Chmielewskiemu** (obaż z Lublina). Wystawę i giełdę obejrzało ponad 300 osób.

IV Zawody Technik Podwodnych odbyły się w dniach 26—28 sierpnia 1977 r. w Białce koło Parczewa. Program obejmował dwie konkurencje: slalom podwodny bez kontaktu z bojami oraz slalom podwodny z kontaktem z bojami. W zawodach startowało 10 drużyn i 4 osoby indywidualnie, łącznie 34 zawodniczek i zawodników. Zwyciężyli pletwonurkowie reprezentujący klub „Koral” z Olsztyna. Organizatorami zawodów byli działacze Lubelskiego Klubu Pletwonurków PTTK „Murena”.

V Seminarium w Izbie Pamięci Wincentego Pola w Gdańsku-Sobieszewie odbyło się 27 listopada 1977 r. Na program złożyły się: referat doc. **Janusza Jasińskiego** „Warmia i Mazury a Wincenty Pol” oraz podsumowanie działalności krajoznawczej PTTK Ziemi Gdańskiej za 1977 r. Zorganizowano także wycieczkę pieszą „Śladami Wincentego Pola”, na trasie Sobieszewo — Górki Zachodnie — ujście Śmiałej Wisły, brzeg Bałtyku — Sobieszewo.

Symposium krajoznawcze dla działaczy Straży Ochrony Przyrody i instruktorów

krajoznawstwa woj. koszalińskiego odbyło się w dniach 19—20 listopada 1977 r. w Szczecinku. Na program sympozjum złożyło się kilka referatów, w tym m.in. nt. „Ochrona przyrody a turystyka”. 78 uczestników imprezy zwiedziło też rezerwaty na trasie wycieczki szkoleniowej: Szczecinek—Czaplinek—Pełczyn. (jk)

Ogólnopolski Splyw Kajakowy „Bug — 77” po raz pierwszy wystartował na trasie Horodło—Kodeń—Fronołów—Kózki. Kulminacyjnym punktem splywu, w którym uczestniczyło 270 osób, było zwiedzenie Twierdzy Brzeskiej, odznaczonej Złotą Gwiazdą Bohatera Związku Radzieckiego która obecnie stanowi miejsce pamięci narodowej (obrońcy jej przyjęli pierwsze uderzenie hitlerowskiej agresji na ZSRR).

Organizator imprezy — Warszawski Klub Wodniaków PTTK, prowadził na trasie punktację na najlepszą drużynę splywu. I miejsce i najwyższe trofeum, puchar ZG TPPR, zdobyła drużyna Spółdzielni Artystów Plastyków „Plastyka” z Warszawy. Splyw zakończył się 17 lipca 1977 r. w Kózkach.

XI Regionalny Zjazd Strażników Ochrony Przyrody, z udziałem przedstawicieli Służby Kultury Szlaku, odbył się w dniach 11—12 czerwca 1977 r. w Lublinie.

Program zjazdu obejmował m.in.: referat prof. **Dominika Fijałkowskiego** nt. ochrony gatunkowej roślin, wycieczkę autokarową na trasie Pszczela Wola (park podworski)—Prawiedniki—Osmolice (grodzisko)—Jabłonna (park podworski). (tch)

XII Regionalny Zjazd SOP miał miejsce w Kraśniku Lubelskim w dniach 3—4 września 1977 r. i obejmował: referaty

nt. zagospodarowania terenów zielonych i ochrony środowiska w nowych osiedlach mieszkaniowych oraz rezerwatów przyrody w woj. lubelskim. Odbyło się też zwiedzanie rezerwatu przyrody w Marynopolu oraz zwiedzanie Kraśnika Fabrycznego, Bęczna i Urzędowa. (tch)

VI Forum Krajoznawstwa Dolnośląskiego, zorganizowane przez Komisję Krajoznawczą Oddziału PTTK we Wrocławiu przy współudziale Oddziału PTTK w Oleśnicy, obradowało w dniach 1 do 3 kwietnia 1977 r. w salach zabytkowego oleśnickiego zamku. Głównym tematem Forum była historia oraz walory turystyczno-krajoznawcze Ziemi Oleśnickiej.

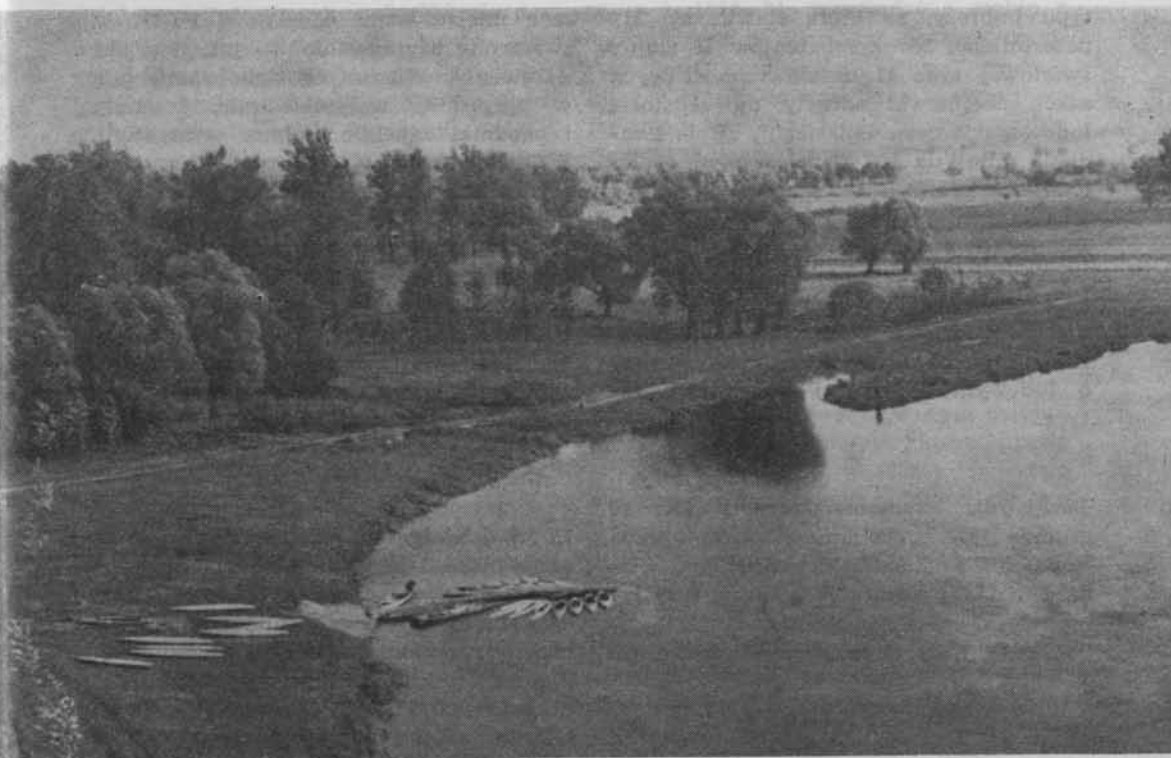
W sekcjach obradowano na temat problemów inwentaryzacji krajoznawczej oraz petetekowskiej kampanii „Polska naszych dni”. (tl)

Jubileuszowy X Marsz Patrolowy Szlakiem Walk Partyzanckich w Puszczy Kampinoskiej odbył się w dniu 29 maja 1977 r. Zgromadził on rekordową liczbę osób, bo aż 356 patroli 3-osobowych. Przemierzały one 7 tras o długości do 14 km. Po raz pierwszy przy tej okazji odbył się „Gwiazdzisty Rajd Konny”, który na trzech trasach zgromadził reprezentantów klubów i sekcji jeździeckich z woj. stołecznego warszawskiego, kieleckiego i płockiego. Trasy konne wytyczały przemarsze i miejsca potyczek Podlaskiej Brygady Kawalerii, Jazdy Polskiej i I Warszawskiej Dywizji Kawalerii. Na mecie w Palmirach, na cmentarzu uczczono poległych, wystawiono warty honorowe oraz na grobach złożono wiązanki kwiatów.

Pierwszy szlak turystyczny na Wysoczyźnie Drohickej. W sierpniu 1977 r. działacze Oddziału PTTK w Siemiatyczach, mając na względzie spularyzo-

Bug pod Drohiczynem (fot. Zbigniew Woynowicz)

wanie pod względem turystycznym tzw. nadbużańskiego Podlasia, leżącego w widłach Bugu i Nurca, wyznakowali pierwszy szlak turystyczny w tej części kraju. Szlak zwany „nadbużański”, oznakowany jest kolorem biało-czerwono-białym. Długość jego wynosi 35 km. Wiedzie z Drohiczyna przez wsie: Zajęczniki, Ogrodniki, Wólkę, Anusin, Maćkowicze, Osłowo do Mielnika. W większości trasa biegnie wzdłuż prawego, malowniczego brzegu Bugu, miejscami wznosząc się na zdenudowane pagórki moren czolowych Wysoczyzny Drohickej.

Prace nad wytyczeniem szlaku wykonane zostały przez koło PTTK przy Cechu Rzemiosł Różnych w Siemiatyczach, pod kierownictwem Eugeniusza Nowaka.

Prezydium Zarządu Oddziału PTTK w Opolu 14 lutego 1977 r. zatwierdziło re-

gulamin nowej **Regionalnej Odznaki Turystycznej** pod nazwą „Przyjaciół Opoli”. W polu odznaki umieszczony został herb Opoli — pół złotego orła piastowskiego i pół złotego krzyża na błękitnym polu. Odznaka ustanowiona została w porozumieniu z Towarzystwem Przyjaciół Opoli oraz Wydziałem Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miejskiego w Opolu, dla uczczenia 650-lecia nadania praw miejskich. Przy zdobywaniu każdego stopnia odznaki trzeba odbyć od 3 do 10 wycieczek po Opolu lub okolicy. (tl)

I Złot Turystyczny „Złota Jesień ZBoWiD-owska” odbył się w dniach 15 października 1977 r. w Dębnie Lubuskim. Organizatorem Złotu był Zarząd Oddziału PTTK i Klub PTTK „Senior” w Dębnie Lubuskim. Program tej pierwszej tego

typu imprezy, na którą stawiło się 312 uczestników, 265 kombatantów II wojny światowej oraz 47 uczniów miejscowych szkół, obejmował odczyty nt. „Historia ludowego Wojska Polskiego”, „Rola i zadania ZBoWiD we współczesnym społeczeństwie” oraz „Doświadczenia Klubu PTTK «Senior» przy ZBoWiD w Dębnie Lubuskim z zakresu organizacji wycieczek”, a także złożenie wieńców pod pomnikiem żołnierzy radzieckich, spotkanie z młodzieżą, która uczestniczyła w rajdzie pieszym, oraz konkursy wiedzy o ludowym Wojsku Polskim i turystyce.

Lochy dla sandomierskiego PTTK. 10 grudnia 1977 r., w dniu otwarcia i udostępnienia sandomierskich podziemi, władze miasta przekazały tę trasę turysty-

Podziemna trasa turystyczna w Sandomierzu (fot. Stanisław Stolarczyk)

czną miejscowemu oddziałowi PTTK w „wieczyste użytkowanie” — jak głosi akt darowizny. Władze oddziału zamierzają w przyszłości wszystkie sale, komnaty i chodniki zapełnić stałymi wystawami. W salach kupców otwarte zostaną kramy na wzór dawnych, jakie mieli bogaci mieszczaństwo sandomierscy; w jednej z komnat wyeksponuje się zbiory archeologiczne odnalezione podczas penetracji podziemi; w innej umieści się makietę rozwoju miasta itp. Na trasie, w Jarmarcznej Budzie, będzie można w kiosku z pamiątkami zaopatrzyć się w skromną pamiątkę z lochów lub kartki pocztowe.

15 lat działalności Oddziału PTTK Stocznicy Gdańskiej im. Lenina. Powołany 4 lutego 1962 r., do chwili obecnej prowadzi działalność w zakresie turystyki pieszej nizinnej, górskiej, kajakowej i motorowej. Zrzesza też kilkudziesięciu przewodników zakładowych PTTK. U progu swej działalności oddział liczył 50 członków skupionych w 4 kołach. Dziś zrzesza 1930 członków działających w 18 kołach i 2 klubach. Ma 81 organizatorów turystyki, 30 przewodników turystyki, 11 instruktorów krajoznawstwa, 91 przewodników zakładowych, 5 kierowników wycieczek krajowych.

20 lat zorganizowanej działalności krajoznawców we Wrocławiu. Tyle właśnie minęło od powstania pierwszej na Dolnym Śląsku Okręgowej Komisji Krajoznawczej PTTK we Wrocławiu, gdyż jej zebranie konstytucyjne odbyło się 25 maja 1957 r. z inicjatywy zasłużonego wiceprezesa Zarządu Okręgu, mgr. **Zbigniewa Kukiza.**

Komisja w początkowych latach swojej działalności zajmowała się głównie popularyzacją wiedzy o regionie poprzez odczyty, wystawy, publikacje prasowe. Podjęła też pierwsze próby inwentaryzacji obiektów krajoznawczych i wydawania

„Biuletynu Informacyjnego”. Obecnie natomiast może poszczycić się bardzo różnorodną działalnością: jest organizatorem forum krajoznawstwa dolnośląskiego, czynnie uczestniczy w kampanii „Polska naszych dni”, stworzyła indywidualne punkty porad krajoznawczych, których obecnie działa na terenie Dolnego Śląska 10, ogłasza konkursy nt. pracy naturalnej związanej z krajoznawstwem, analizy walorów krajoznawczych pieszych szlaków nizinnych, popularyzuje i weryfikuje odznaki krajoznawcze itd.

Wśród prac Komisji poważne miejsce zajmuje też działalność wydawnicza. Wydano łącznie 12 pozycji, w tym *Łużyce Wschodnie, Krajoznawstwo w województwie wrocławskim, Sobótka*. W przygotowaniu znajdują się dalsze prace, m.in. pierwsza w Polsce *Bibliografia wydawnictw PTTK na Dolnym Śląsku 1950—1975*. (ea)

„**Moje spotkanie z przyjaciółmi**” — to hasło konkursu ogłoszonego w 1977 r. przez ZW PTTK w Bydgoszczy dla uczczenia 60 rocznicy Rewolucji Październikowej. Konkurs literacki na wspomnienie przeznaczony był dla uczniów szkół ogólnokształcących oraz przewodników turystycznych. Zwycięzcą w grupie uczniów została **Iwona Kuligowska** z Liceum Ogólnokształcącego im. Ludwika Waryńskiego w Bydgoszczy, natomiast w grupie przewodników — **Henryk Skrzypiński**, przewodnik miejski I klasy, także z Bydgoszczy.

MUZEA W 1977 r.

Antonin, woj. kaliskie. 30 grudnia 1977 r. w zabytym drewnianym pałacu myśliwskim z początku XIX w., należącym dawniej do ks. Antoniego Radziwiłła, otwarto, jako Oddział Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej, Salon Muzyczny Fryderyka Chopina. W budynku tym, wzniesionym na planie krzyża greckie-

go w l. 1822—24, zgromadzono meble z epoki Księstwa Warszawskiego, egzemplarze nut kompozycji artysty, rysunki Elizy Radziwiłłówny oraz koncertowy fortepian, dar Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego.

W muzeum tym odbywać się będą koncerty muzyki Chopina, organizowane głównie przez Towarzystwo im. Fryderyka Chopina oraz Kaliskie Towarzystwo Muzyczne.

Barlinek, woj. gorzowskie. W tym malowniczo położonym mieście, które prawa miejskie uzyskało już w 1278 r., powstało nowe muzeum regionalne. Mieści się ono przy ul. Niepodległości 17.

Brzeg, woj. opolskie. Miejscowemu muzeum (sztuka ludowa, rzemiosło, archeologia, pamiątki po Piastach), przybyły nowe eksponaty. Są nimi wryte w kamieniu XIV-wieczne epitafia, które odkryto w czasie robót konserwatorskich.

Ilża, woj. radomskie. W tym jednym z najstarszych ośrodków garncarstwa w Polsce w 1977 r. powstało Muzeum Regionalne, zlokalizowane przy ul. Błazińskiej 1.

Jaworzna, woj. kieleckie. W tej małej wsi koło Kielc, w Górach Świętokrzyskich powstało niewielkie prywatne muzeum rzeźby ludowej. W sadzie pod drzewami stoją tu monumentalne drewniane rzeźby ludzi, których imiona i czyny utrwalone zostały w naszej tradycji narodowej. Są tam królowie, sławni wodzowie, żołnierze, politycy i artyści. Autorem tych rzeźb jest 70-letni **Jan Bernasiewicz**, samorodny twórca ludowy. (gm)

Jędrzejów, woj. kieleckie. W podziemiach Państwowego Muzeum im. Przypkowskich zmodernizowano i znacznie rozszerzono dział gastronomiczny. Znajdują się w nim m.in. fragmenty rękopisów książek kucharskich, zbiory przepisów i rad kulinarnych z różnych epok, całe bogactwo wyposażenia europejskich i egzotycznych kuchni. Do najcenniejszych eksponatów, pokazanych na tej nowej stałej wystawie, należą m.in. stare kuchenne rosyjskie samowary z Tuły, łyżki z XVII i XVIII w. (t1).

Kmiecin, woj. elbląskie. Staraniem Ośrodka Kultury miasta i gminy Nowy Dwór Gdański, w starej zabytkowej wieży zorganizowano wystawę „Dzieje i kultura ludowa Żuław”. Zgromadzono tu eksponaty dotyczące rolnictwa, rybołówstwa, rzemiosła i budownictwa ludowego Żuław. Wystawa ta jest zaczątkiem Muzeum Kultury Ludowej Żuław.

Kostrzyn, woj. gorzowskie. W tym małym, granicznym miasteczku, leżącym u ujścia Warty do Odry, gdzie 12 marca 1945 r. wojska radzieckie sforsowały Odrę i 16 kwietnia ruszyły na Berlin, powstaje Muzeum Walk o Odrę. Obejmuje ono cmentarz żołnierzy radzieckich i starą, zabytkową twierdzę, w której znajduje się stała wystawa poświęcona historii wyzwolenia Środkowego Nadodrza oraz sprzęt wojskowy z okresu ówczesnych walk.

Kraków. Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu wzbogacone zostały w 1977 r. o bardzo wartościowe eksponaty, w tym m.in. cztery polskie zegary kafilowe z połowy XVII i 1 poł. XVIII w., polską pół-

zbroję karaceniową z XVI w. i dwa szyzaki, buzdycan perski z połowy XVIII w., buławę hetmana Wielkiego Koronnego Adama Sieniawskiego z początków XVII w. oraz kielich srebrny, złoty, ozdobiony kamieniami półszlachetnymi, przypisywany złotnikowi poznańskiemu Janowi Glazerowi, tworzącemu w l. 1565—1601.

Kraków. W 1977 r. Muzeum Narodowe powiększyło swe zbiory; m.in. przybyły: napierśnik z blachy żelaznej datowany na 1 ćwierć XVIII w., stanowiący część ubioru wojskowego żołnierza regimentu gwardii konnej względnie pułku dragonów mirowskich stacjonujących w Warszawie; kolekcja niemieckich i angielskich monet z X-XI w., stanowiących obiegowy środek płatniczy Polski Piastowskiej; niespotykany w polskich zbiorach, bardzo rzadki w ogóle miniaturowy fotelik porcelanowy w stylu Ludwika Filipa XV, z około 1770 r. — typowy przykład ówczesnych bibelotów; dużej wartości historyczno-numizmatycznej moneta — złoty hyperphryon Aleksego I Komnena wybity w latach 1081—1118 w Konstantynopolu; obraz Jerzego Nowosielskiego pt. „Pożar”, który obok „Bitwy o Addis Abebę” jest najlepszym obrazem tego malarza (powstały w latach czterdziestych tego stulecia), i wiele innych.

Lublin. W dniu 17 grudnia 1977 r. dokonano przy ul. Sieroczej 2a uroczystego otwarcia Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. Bolesława Bieruta, stanowiącego Oddział Muzeum Okręgowego. W budynku, w którym pierwszy prezydent Polski Ludowej, w l. 1893—1912, mieszkał z rodzicami, zgromadzono liczne materiały historyczne, ukazujące sylwetkę Bolesława Bieruta jako działacza ruchu robotniczego, prezydenta Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i przywódcę PZPR.

Lublin. W Muzeum Okręgowym powstał Gabinet Rycin, którego zbiory, liczące obecnie 4371 dzieł, obejmują grafikę polską i obcą, rysunki i akwarele z XVIII—XX w. Między innymi znajdują się tu prace takich artystów jak Vogel, Norblin, Richter, Wyczółkowski, Gumowski, Matejko, Gerson.

Łańcut, woj. rzeszowskie. W grudniu 1977 r. biblioteka Muzeum—Zamku wzbogaciła się o 27 woluminów rękopisów i starodruków, dawną własność ostatniego ordynata Alfreda Potockiego. Najcenniejszym starodrukiem, jaki został sprowadzony przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i polską ambasadę w Wielkiej Brytanii do kraju, jest pozycja Szymona Syreniusza *Zielnik Herbarzem z języka łacińskiego zwanym...*, wydany w 1613 r. w Krakowie, w drukarni Gabriela Joannicy. Do najciekawszych natomiast kopii rękopiśmiennych należą *Rozmowy umarłych Polaków i Cudzoziemców...*, przepisane w całości z ossolińskiego rękopisu a drukowane fragmentami w czasopiśmie „Rusałka” w Wilnie w latach 1830 i 1840 oraz Plutarcha *Anibal Kartagiński i Scipio Afrykański*, drukowany we Lwowie w 1593 r.

Łosice, woj. białsko-podlaskie. W tym małym, podlaskim miasteczku w Zbiorczej Szkole Gminnej powstała szkolna Izba Pamięci Narodowej. Na apel dyrekcji szkoły rodzice zaczęli przekazywać pamiątki z lat okupacji: szable, stare karabiny, odznaczenia bojowe, legitymacje, ulotki, gazetki itp. Pojawiła się nawet część pocisku V-1 (Vergeltungswaffe), która znaleziona została nad Bugiem. Tu bowiem, w pobliskim rejonie Sarnak w 1944 r. rozrywały się rakiety V-1 i V-2, wystrzeliwane z rejonu Pustków — Blizna na Rzeszowszczyźnie. Jeden z niewypałów V-1, który 20 maja 1944 r. spadł do Bugu koło wsi Kózki, został

jak wiadomo przez jednostki AK wydobyty, a jego części w brawurowej akcji „Most” przekazane do Londynu. Rozerwane części raket natomiast skrupulatnie zbierano i poddawano badaniom. Jedna z nich trafiła teraz do Izby Pamięci Narodowej.

Łódź. Powstaje tu pierwsze w kraju Muzeum Prasy, Radia i Telewizji. Choć zbiory są dopiero gromadzone, placówka ta zainaugurowała już swoją działalność — w 1977 r. otwarto wystawę, której tytuł brzmi: „Z rewolucyjnych tradycji prasy łódzkiej”.

Łódź. W Łódzkiej „Kaskadzie” powstaje muzeum gastronomiczne. Na piątym piętrze tego kombinatu gastronomicznego wyeksponowane będą oryginalne receptury staropolskiej kuchni z XIV i XV w., nakrycia stołowe, ubiory kucharskie, kelnerskie oraz najróżniejsze książki kucharskie z XVIII i XIX w.

Morąg Stary, woj. olsztyńskie. Przeprowadzono tu gruntowną modernizację Muzeum im. Jana Gotfryda Herdera, poświęcone temu wybitnemu niemieckiemu myślicielowi okresu Oświecenia, pisarzowi i filozofowi dziejów, urodzonemu w Morągu w 1744 r. W maju 1977 r. w placówce tej otwarto nową stałą ekspozycję biograficzną, obrazującą różne okresy życia i twórczości Herdera na tle epoki, w której żył i działał. Opracował ją jeden z ośrodków muzealnych NRD, znajdujących się w Weimarze, współpracujący z Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, któremu podlega muzeum w Morągu. (t1)

Mysłowice, woj. katowickie. O nowe zbiory wzbogaciło się Muzeum Pożarnictwa. Do eksponatów, których liczba szacowana jest tu na ok. 4000, doszły m.in.: stary samochód strażacki, beczkowóz z 1860 r., sikawka strażacka z XIX w.

★
Myślibórz, woj. gorzowskie. W tym niewielkim miasteczku położonym nad rzeką Myślą, stolicy Pojezierza Myśliborskiego, gdzie ślady osadnictwa sięgają X w., gdyż jak stwierdzili archeolodzy istniała tu wtedy słowiańska osada rybacka, zagarnięta około 1253 r. przez Brandenburczyków — powstaje muzeum osadnictwa. Gromadzone są zbiory pochodzące z wykopalisk archeologicznych, a także dokumenty i inne materiały dotyczące osadnictwa powojennego.

Historię osadnictwa po okresie okupacji hitlerowskiej przygotowuje miejscowe koło ZBoWiD.

★
Nowy Targ, woj. nowosądeckie. Muzeum Podhalańskie PTTK, po przeniesieniu się do nowego lokalu przy ul. Sobieskiego 2, zyskało szansę pokazania swoich bardzo interesujących zbiorów. Ekspozycję znacznie poszerzono i zmodyfikowano, powierzając opracowanie koncepcji wystawy dr. **Janowi Bujakowi** z Katedry Etnografii Słowian Uniwersytetu Jagiellońskiego. W nowej ekspozycji uwypuklono rzecz najbardziej charakterystyczną dla regionu — warsztaty i wyroby dawnego nowotarskiego rzemiosła oraz przejawy kultury materialnej i sztuki ludowej Podhala. Pokazano m.in. wyposażenie warsztatów nowotarskich kapeluszników, kuśnierzy, kowali, powroźników, tkaczy, garncarzy, szewców, stolarzy, a także współczesne garncarstwo — ceramikę ludową **Zofii Czubernat** i **Jana Reczkowskiego** z jego pracowni ceramiki artystycznej, która znajduje się pod opieką Muzeum. (tl)

★
Warszawa. Z okazji jubileuszu 300-lecia Pałacu Wilanowskiego w ostatnich dniach kwietnia 1977 r. otwarto nową galerię pod nazwą „Wilanowskie zbiory artystyczne”. Umieszczono ją w odrestaurowanej

oranżerii pałacowej. Na nową galerię wilanowską składa się bardzo wiele wyrobów rzemiosła artystycznego z XVII, XVIII i XIX wieku, które niewątpliwie zasługują na miano dzieł sztuki. Wyeksponowane na specjalnej wystawie, ukazują rozwój rzemiosła artystycznego, a także zamiłowania kolekcjonerskie właścicieli Wilanowa. Wśród wilanowskich skarbów artystycznych szczególnie cenny jest zestaw ceramiki europejskiej, w którym znajdują się m.in. fajanse hiszpańsko-mauretańskie, ceramika włoska i holenderska, wyroby ze szkła, kryształowe puchary itd. Są tu także maleńkie rzeźby: figurki z matowej porcelany czyli biskwitu, figurki z kamieni półszlachetnych z krajów Dalekiego Wschodu, rzeźby w drewnie korzennym, a także miniatury znanych rzeźb i pomników. Interesujący jest zestaw broni, a w nim szpady, sztylety, arkebuz. (tl)

★
Wola Okrzejska, woj. siedleckie. W roku 1977 w Muzeum Henryka Sienkiewicza czynna była wystawa „Życie i twórczość Henryka Sienkiewicza” oraz nowa ekspozycja pokonkursowa twórczości ludowej: „Henryk Sienkiewicz i bohaterowie jego utworów w rzeźbie ludowej”. Muzeum było także współorganizatorem na terenie gminy Krzywdza imprezy „Niedziela na wsi”, dwóch rajdów turystycznych oraz imprezy „Niedziela Przyjaźni”.

★
Olsztynek, woj. olsztyńskie. 20 lipca 1977 r. w odrestaurowanym poewangelickim kościółku z XIV w. otwarto galerię sztuki Oddziału Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Działalność galerii zainaugurowano wystawą współczesnej rzeźby i ceramiki artystycznej.

★
Ostrołęka. Tutejsze Muzeum Okręgowe, które posiada niezwykle bogate i różno-

rodne zbiory Kurpiowszczyzny, wzbogaciło się o nową ekspozycję twórczości ludowej Kurpi Białych. Zachwycają tu barwne stroje ludowe, tkaniny dekoracyjne, wycinanki, rzeźby oraz wyroby garn-carskie.

Rabka, woj. nowosądeckie. Muzeum im. Władysława Orkana wydało drukiem w 1977 r. bardzo cenny katalog zbiorów tej placówki, stanowiący pierwszą część wydawnictwa obejmującego wszystkie ekspozyty zgromadzone w tym muzeum. Katalog dotyczy zbiorów rzeźby, malarstwa i grafiki powstałych do roku 1945.

Skoczów, woj. bielskie. W tym małym beskidzkim miasteczku przeznaczono sale

jednej z zabytkowych kamieniczek na Muzeum Biograficzne Gustawa Morcinka. W placówce znajdzie się też dział poświęcony historii miasta.

Szczecinek, woj. koszalińskie. Powstaje tu pierwsze w Polsce Muzeum Kultury Lasu. Placówka zgromadzi ekspozyty związane z historią działalności człowieka w naturalnym środowisku leśnym. W muzeum znajdą się: dokumenty związane z historią lasu, gospodarką leśną, łowiectwem oraz dawny sprzęt leśników.

Toruń. Przy Rynku Nowomiejskim 17 powstała nowa Galeria i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka. Jest ona Od-

Nowe muzeum w Tykocinie — w odrestaurowanych budynkach dawnej synagogi (fot. Zbigniew Woynowicz)

działem Muzeum Okręgowego w Toruniu.

Tykocin, woj. białostockie. Jesienią 1977 r. otwarto tu interesujące muzeum historyczno-artystyczne, stanowiące oddział Okręgowego Muzeum w Białymstoku. Nowa placówka zasięgiem swego działania obejmuje Tykocin oraz Podlasie Zachodnie. Zorganizowano w niej piękny „Gabinet Zygmunta Glogera”, który urodził się w pobliskim Jeżewie, a swoją działalnością związany był z Podlasiem. Znajdują się w nim pamiątki po wielkim etnografie, które przekazał on w testamencie Polskiemu Towarzystwu Krajoznawczemu. W „Gabinecie Zygmunta Glogera” znajdują się także dokumenty historyczne dotyczące Tykocina oraz piękne eksponaty etnograficzne, obrazujące zwyczaje i obrzędy ludu polskiego. Nowe muzeum zajmuje się badaniem przejawów kultury małych miasteczek oraz kręgiem kultury dworku szlachecko-miejskiego. (t1)

SKANSENY

Muzeum Wsi Radomskiej, uchwałą wojewody radomskiego, rozpoczęło swą działalność z dniem 1 stycznia 1977 r. Zlokalizowano je w granicach administracyjnych Radomia, w dzielnicy Pruszków, przy ul. Szydłowieckiej 30, w szerokim pasie zieleni miejskiej przy międzynarodowej trasie E-7. Obszar muzeum podzielono na siedem grup tematycznych — cztery regiony i trzy zespoły. W każdym z regionów przedstawione zostaną kompletnie wyposażone zagrody, charakterystyczne dla wybranego obszaru ziemi radomskiej, natomiast zespoły reprezentowane będą przez wybrane obiekty indywidualne, związane z jedną dziedziną działalności gospodarczej.

Muzeum Wsi Radomskiej będzie w przyszłości prezentować następujące rejony: puszczański, obejmujący obszar dawnej

Jan Bernasiewicz, rzeźbiarz ludowy z Jaworzna koło Kielc (fot. Grzegorz Miciuła)

Puszczy Kozienickiej, reprezentowany przez 4 typy zagród oraz zespoły zawodowe, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów małopolskich osadników tzw. „Posaniaków”, rejon polny, równinny, tj. pas terenu ciągnący się od Wisły do Pilicy i Drzewicy, obejmujący dorzecze Radomki i Ilżanki, reprezentowany przez 3 typy zagród; rejon wzgórz, obejmujący południowo-wschodnią, wyżynną część województwa radomskiego, reprezentowany przez 3 zespoły wiejskich zagród; rejon wiślanonadpilicki, obejmujący trójkąt między Wisłą a Pilicą, którego atrakcją będzie kompletna zagroda osadników holenderskich.

Powstaną trzy zespoły: grupy zawodowo-przemysłowe, reprezentowane przez karcznię z zajazdem, gajówkę, rybołówstwo rzeczne, bednarstwo, kowalstwo, garnarstwo, kołodziejstwo, młynarstwo, folusz, olejarnię i osady węglarza; zespół ogólny z charakterystycznym dworkiem modrzewiowym, chałupą robotników folwarcznych, tzw. „czworakiem”, plebanią oraz dzwonnica; i trzeci zespół — małomiasteczkowy, z wybranymi budynkami małych miasteczek radomskich, z różnymi war-

sztatami pracy, jak np. stolarstwem, szewstwem, zegarmistrzostwem itp. W sumie na obszar Muzeum Wsi Radomskiej zostaną przeniesione 82 obiekty architektury mieszkalnej, gospodarczej i przemysłowej oraz 100 różnych form malej architektury ludowej.

Park Etnograficzny Ziemi Kaliskiej powstaje w Kaliszu. Zgromadzone w nim będą najciekawsze obiekty regionalne budownictwa ludowego, sprzęt gospodarstwa domowego, narzędzia do produkcji rolnej itp. Przewiduje się, że powierzchnia skansenu osiągnie ok. 35 ha. Zachowane w tej części Wielkopolski najstarsze obiekty tradycyjnej architektury wiejskiej są obecnie inwentaryzowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Skansen w Kolbuszowej został w 1977 r. częściowo udostępniony do zwiedzania. Turyści przybywający do tego miasteczka, położonego w Kotlinie Sandomierskiej, już dziś mogą obejrzeć 11 obiektów budownictwa ludowego, w tym m.in. chałupy wiejskie, stodoły, wiatraki, kuźnie. 7 następnych obiektów czeka na zmontowanie. W przyszości na powierzchni 24 hektarów stanie w tym parku etnograficznym 80 ciekawych obiektów architektury ludowej, m.in. chałupa z wnęką z Wrzaw, pochodząca z 1806 r., oraz młyn wodny z Żołyni.

Skansen koło Sieradza powstaje na peryferiach tego wojewódzkiego miasta. Postanowiono tu przenieść rozsiane po całym województwie cenne zabytki dawnej architektury wiejskiej. Stare chaty, karczmy, młyny, warsztaty utworzą więc zabytkową wieś, a ponieważ wiele z tych zabytków znajduje się w dobrym stanie, będą one służyły jako ośrodek wypoczynkowy młodzieży. W ten sposób połączy się elementy racjonalnego wykorzystania kowry młodzieży. W ten sposób połączy się elementy poznawczo-oświatowe z możliwościami racjonalnego wykorzystania

zabytkowych obiektów na cele rekreacyjno-wypoczynkowe.

Zagrodę sitarską w Bilgoraju udostępniono do turystycznego zwiedzania. W zagrodzie z 1810 r., w której Muzeum Ziemi Bilgorajskiej wyeksponowało stary sprzęt sitarski (tuby, warsztat do tkania włosianki, stare przetaki itp.), w sezonie turystycznym kilku pracowników miejscowej spółdzielni sitarskiej zasiada przy warsztatach i wyrabia sita.

Lubuski Park Etnograficzny w Ochli koło Zielonej Góry został częściowo udo-

Fragment ekspozycji sitarskiej przeniesionej z muzeum regionalnego do zagrody sitarskiej w Bilgoraju (fot. ze zbiorów Muzeum)

stępniomy turystom do zwiedzania. Na obszarze 12 ha stoi obecnie 11 zabytkowych obiektów architektury ludowej. Znajduje się tu, przeniesiona ze wsi Potrzebowo, chata z 1675 r., zagroda rolnicza z Krobielowa oraz leśniczówka z XIX w. Wnętrza obiektów, reprezentujących drewniane budownictwo wiejskie regionu zachoniowielkopolskiego i łuzycyckiego, wyposażono w przedmioty z epoki, a w leśniczówce otwarto wystawę typowych dla Środkowego Nadodrza strojów ludowych. W przyszłości park etnograficzny posiadać będzie około 40 różnych budowli, a wśród nich: XIX-wieczny śpichlerz z Królowa, starą stylową dzwonnice kościelną z Drzonkowa, kuźnię z Kosieczyna itp.

Skansen Flisacki w Ulanowie. W Ulanowie, nad Tanwią, gdzie jeszcze do niedawna miejscowa ludność zajmowała się flisactwem, i gdzie dotrwał do naszych czasów interesujący drewniany kościół Świętej Trójcy, tzw. Flisacki, zbudowany w 1690 r. oraz chałupy flisaków — powstanie skansen flisacki. Założyciele skansenu, działacze oddziału PTTK Huty Stalowa Wola w dniu 8 czerwca 1977 r. podpisali w Komitecie Miejsko-Gminnym PZPR porozumienie z władzami polityczno-administracyjnymi tej wsi w sprawie pomocy i wstępnych prac. Na początek w drewnianej chacie zgromadzone zostanie wyposażenie, sprzęt i różne pamiątki „flisackie”. U jej sufitu natomiast zawieszona będzie dębowa łódź „dłubanka”, datowana na XVII/XVIII w.

Nadwiślański Park Etnograficzny w Lipowcu, będący oddziałem Muzeum w Chrzanowie, ciągle powiększa swój zasób obiektów budownictwa drewnianego pochodzącego z tzw. Powiśla Chrzanowskiego. Obecnie znajduje się tu 14 budynków, z których większa część jest już wyposażona w dawny sprzęt gospodarski

oraz udostępniona turystom. Docelowo przewidywane jest ustawienie w tym skansenie 35 obiektów, stanowiących zespoły małomiasteczkowe i wiejskie.

Sanocki Park Etnograficzny, który w 1978 r. obchodzić będzie XX-lecie swego istnienia, wzbogacił się ostatnio o nowe obiekty budownictwa ludowego: kościół, stodołę, dwa obiekty mieszkalne, w tym dom z Sanoka i chałupę ze wsi Królik, a ponadto śpichlerz ze Smerekowca. W sumie ilość obiektów zabytkowych w 1977 r. przekroczyła tu liczbę 90.

Park Etnograficzny w Szymbarku, gromadzący budownictwo ludowe z terenów Pogórza Gorlickiego, posiada obecnie 71 zabytkowych zabudowań wiejskich typowych dla tego regionu. W najbliższym czasie przewiduje się przeniesienie następnych 11 obiektów.

Skansen Przemysłowy powstaje w Nowej Hucie. Zgromadzone tu zostaną obiekty świadczące o historii rozwoju przemysłu ludowego i rzemiosła. Inicjator tego przedsięwzięcia, Muzeum Etnograficzne w Krakowie przewiduje ożywienie tego specjalistycznego skansenu. Między innymi w starych kuźniach mistrzowie młota i kowadła będą demonstrować tradycyjne wyrabianie drobnego sprzętu domowego.

Skansen w Łowiczu jest obecnie rozbudowywany w Murzycach nad rzeką Słudwią. Tam w pobliżu miasta gromadzi się zabytkowe chaty i budynki gospodarskie. Będzie to skansen żywy, gdyż oglądając w nim będzie można regionalne obrzędy: pierzawkę, wesele, chodzenie z kołędą i wiele innych.

★

Skansen Wiatraków powstaje w okolicach Lednogóry na Szlaku Piastowskim. Jak na razie ustawiono tu dwa wiatraki typu „koźlak”, z których jeden przeniesiony został ze Swadzimia przez Zespół Pracowni Konserwacji Zabytków z Poznania. W przyszłości zgromadzonych tu będzie 13 wiatraków różnych typów.

★

Park Etnograficzny w Wolsztynie gromadzi pierwsze zabytki budownictwa drewnianego, pochodzące z pogranicznych terenów Ziemi Lubuskiej i Poznańskiej. Na 25 obiektów, które mają znaleźć się w tym muzeum, 4 zostały już przeniesione. Zakończenie całości prac przewidywane jest na rok 1985.

★

Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, od 1977 r. począwszy, dzięki porozumieniu z Izbą Rzemieślniczą w Katowicach, zagospodaruje 12 zabytkowych chałup. W jednej z chat pokazane zostanie garncarstwo z Kromolowa, w drugiej stolarstwo z Kaliny, w innej bednarstwo z Krasowych, a w dalszych koszykarstwo z Bruśka, powroźnictwo z Istebnej, szewstwo i krawiectwo z Jasienicy itp.

★

Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu nie ogranicza swojej działalności tylko do gromadzenia i udostępniania turystom zabytków ludowej architektury drewnianej, lecz prowadzi także szeroką działalność wystawienniczą, jest organizatorem wielu imprez folklorystycznych, prowadzi badania naukowe, koncentrujące się głównie na zbieraniu materiałów dotyczących rzemiosł tradycyjnych na Śląsku Opolskim oraz na badaniach sondażowych wśród odwiedzających muzeum na temat percepcji ekspozycji muzealnych.

★

Muzeum Wsi Kieleckiej powstaje na południe od Chęcin, między wioskami Tokarnia i Podzamcze Chęcińskie. Ten nowy skansen reprezentować będą zabytkowe budynki 4 subregionów; nadwiślańskiego, terenów lessowych, świętokrzyskiego i północnokieleckiego. Na powierzchni około 44 hektarów znajdzie się tutaj około 80 obiektów, przeniesionych z wiosek kieleckich, w tym także z terenów przeznaczonych na projektowany Zalew Chęciński. Oprócz całych chłopskich zagród w muzeum najprawdopodobniej znajdują się: zespół budownictwa małomiasteczkowego oraz wiatraki, młyny, karczmy, kuźnie i drewniany kościółek. Przewiduje się też uruchomienie kilku dawnych warsztatów rzemieślniczych. Skansen udostępniony zostanie turystom już w 1980 r.

★

Muzeum Tatrzańskie im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, z okazji 100 rocznicy działalności, do 1988 r. ma wybudować szereg placówek muzealnych typu skansenowskiego. Będą to: Tatrzański Park Etnograficzny i Kultury Artystycznej Podtatrza, Park Etnograficzny w Łopusznej (w otoczeniu dworku Tetmajerów), Park Etnograficzny dla Podhala Niżnego, Spiski Park Etnograficzny, Pieśniński Park Etnograficzny. Natomiast Orawski Park Etnograficzny w Zaburzycy Górnej ma być rozbudowany. Program ten zatwierdzony został w 1978 r.

★

Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem zakłada **Skansen Pasterski w Witkowie**. Na polanie Biały Potok, obok istniejących już, wzniesione zostaną liczne inne szalasy reprezentujące całe Tatry polskie.

W Mazurskim Parku Etnograficznym w Olsztynie

Mazurski Park Etnograficzny w Olsztynie, który gromadzi zabytkowe obiekty drewniane z Warmii i Mazur, prowadzi też ożywioną działalność w zakresie prezentacji wyrobów okolicznych twórców ludowych. Obok garncarstwa, rzeźby, tkactwa i innych rodzajów rękodzieła, spotkać tu można było także drewniane modele wiejskich budowli.

Muzeum Wsi Lubelskiej, znajdujące się w północno-wschodniej dzielnicy Lublina, na Słowinku, weszło w zaawansowaną fazę rozbudowy, w której wyniku powstanie tutaj duży skansen. Do końca 1977 r. ustawiono już kilkanaście obiektów

zabytkowych, w tym m.in. wiatrak z Zyguntowa, typu holenderskiego, XVIII-wieczną chałupę z Tarnogóry, zabytkową chałupę z Żukowa, chałupę z Niemiec pod Lublinem i z Urzędowa. Zmontowano także olejarnię z Bogucina z oryginalnym wyposażeniem oraz plebanię z Zeszczynki z przełomu XVIII i XIX w.

ODKRYCIA, ZNALEZISKA ...

Brok nad Bugiem, woj. ostrołęckie. W połowie 1977 roku **Czesław Jankowski** z Ostrowi Mazowieckiej, podczas połowu ryb w Bugu, w pobliżu miejscowości Brok, odnalazł oryginalny topór, wykonany z poroża jelenia. Miejsce, w którym dokonano odkrycia, znajdowało się na wysokości wylewu Bugu. Można więc przypuszczać, że topór został wyrzucony w czasie przyboru wody, bądź też przywleczony z nurtem rzeki. Zalicza się on do unikatów i stanowi prawdziwą nowość archeologiczną. Posiada mianowicie niespotykane u innych okazów intensywne zdobienie całej powierzchni poziomymi nacięciami kreskowanymi, wykonanymi ostrym narzędziem krzemieniowym. Owe bogate zdobienie, jak też precyzyjna forma topora, pozwalają przypuszczać, że stanowił on przedmiot kultu i był zapewne używany przed tysiącami lat podczas obrzędów ofiarnych. Mógł też stanowić symbol władzy w rękach plemiennego wodza. Ludność, która używała takich toporów i motyk rogowych, zalicza się w archeologii do tzw. kultury ceramiki wstęgowej.

Gdańsk. W Zatoce Puckiej trzech młodych pletwonurków z Warszawy dokonało w sezonie letnim niebywałego odkrycia. Na płytkim dnie odnaleziono pozostałości średniowiecznego portu. Obiekt ten, składający się z dwóch prostopadłych do siebie części, z których dłuższa mierzy około 100 m, a krótsza — 68, ma wybitnie typowo słowiańską konstrukcję. Por-

towymi umocnieniami zainteresowali się naukowcy z Instytutu Kultury Materialnej PAN oraz Uniwersytetu Gdańskiego. Wstępnie pochodzenie obiektu ocenili oni na XIII w.

Jartypory woj. siedleckie. Latem, **Dariusz Bednarczyk**, uczeń Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Węgrowie, powiadomił Pogotowie Archeologiczne, że w jego rodzinnej wsi, w Jartyporach znajduje się duża piasznica, w której natrafić można na różnego rodzaju znaleziska wykopaliskowe, jak fragmenty ceramiki, szczątki kości ludzkich i drobne przedmioty z brązu.

Przeprowadzona wkrótce akcja ratownicza wykazała, że chodzi tu o mocno zniszczone cmentarzysko, pochodzące z I—III wieku n.e., o mieszanym obrządku pogrzebowym ciałopalno-szkieletowym, z przewagą grobów popielnicowych. Z bardziej interesujących znalezisk wymieniać należy oryginalną fibulę srebrną, paciorki barwne z masy szklistej (stanowiące ówczesnie naszyjnik), fibule, czyli zapinki ozdobne (do spinania szat), miejscowej produkcji z brązu, pierścioneł spiralny z drutu brązowego. Planuje się podjęcie tu systematycznych prac wykopaliskowych.

Kamieńczyk koło Wyszkowa, woj. ostrołęckie. **Tadeusz Kostrzewa**, rolnik z Kamieńczyka nad Bugiem (dzielnica Suwicz) wyorał na swoim polu (obejmującym płaski skłon wyniosłego tarasu nadzalewowego szerokiej doliny Bugu) przepalone kości ludzkie i skorupy potłuczonych naczyń grobowych. W wyniku akcji ratowniczej Pogotowia Archeologicznego PMA odnaleziono tu żelazny miecz rytualnie pocięty, żelazne okucie do drewnianej tarczy, fragmenty zapinek, tzw. fibul do spinania odzieży, kłamerę żelazną do pasa, sierp żelazny itp. przedmioty, które pochodziły ze zniszczonych grobów ciałopalnych.

Cmentarzysko w Kamieńczyku—Suwcu

związane było z kulturą przeworską i datowane jest na późny okres lateński oraz wczesny i środkowy okres wpływów rzymskich, czyli na ostatni wiek przed minioną i trzy pierwsze wieki naszej ery. Po zabezpieczeniu zbiorów przez Pogotowie Archeologiczne i Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, podjęto w Kamieńczyku—Suwcu systematyczne prace wykopaliskowe. Odkryto tu blisko trzysta grobów ciałopalnych, popielnicowych i jamowych, bogato wyposażonych w przedmioty grobowe, głównie broń żelazną (miecze, groty, strzały żelazne, okucia tarcz) i ozdoby metalowe oraz liczną ceramikę.

Cmentarzysko w Kamieńczyku stanowi cenny punkt na mapie archeologicznej Mazowsza i zalicza się do najciekawszych stanowisk w Polsce.

Nur nad Bugiem, woj. ostrołęckie. Ppłk **Jan Umowski** z Warszawy, podczas budowy swego domku wczasowego w Nurze nad Bugiem, zauważył w piasku żwirowatym, przywiezionym z miejscowej żwirowni, interesujące narzędzie wykonane z rogu jelenia. Chodzi tu mianowicie o uniwersalne narzędzie wykonane ze środkowej partii poroża jelenia, które posiadając dwa przekłute poprzecznie na wylot otwory o tej samej średnicy, mogło mieć zastosowanie jako motykokopaczka lub topór, w zależności od osadzenia tego samego trzonka drewnianego. Długość narzędzia: 22,5 cm.

Narzędzie rogowe z Nuru używane było przed około 4000 lat przed naszą erą, przez pierwszych rolników i hodowców zwierząt. Ten osiadły lud zalicza się w archeologii do kultury ceramiki wstęgowej.

Otwock — Mładz, woj. stołeczne warszawskie. Podczas kopania fundamentów pod dom jednorodzinny nad Liwcem odnaleziono dobrze zachowany grób kloszowy, który znajdował się w piasku na

głębokości blisko 1 m. Cechą charakterystyczną tego grobu było to, że w urnie — popielnicy stwierdzono przepalone szczątki dwóch zmarłych, ułożone w porządku anatomicznym (to znaczy szczątki kostne nóg na spodzie, natomiast czaszki na wierzchu). Można przypuszczać, że to grób męża i żony, która w związku z jego nieoczekiwaną śmiercią świadomie popełniła samobójstwo, by razem z nim „pójść w zaświaty”.

Z okresu tego zachowały się pewne przekazy pisarzy starożytnych. Tak na przykład o zwyczajach pogrzebowych Traków (współczesnych niektórym plemionom prasłowiańskim) pisze Herodot z Halikarnasu (ok. 480-425 lat p.n.e.): „Każdy ma wiele żon, gdy któryś z nich umrze, powstaje wielki spór między nimi, a i przyjaciele biorą w tym gorący udział, aby rozstrzygnąć, którą z nich mąż najbardziej miłował. Otóż tę, która osiągnie zaszczytne wyróżnienie, sławiają mężczyźni i kobiety, a najbliższy krewniak zabija ją w ofierze nad grobem, po zabiciu grzebie się ją razem z mężem. Pozostałe małżonki uważają się za bardzo nieszczęśliwe, bo jest to dla nich największą hańbą”.
Być może podobne zwyczaje pogrzebowe panowały również u prasłowiańskiej ludności, czego świadectwem zdaje się być cmentarzysko kultury grobów kloszowych w Otwocku—Mładzu, jakkolwiek wyklucza się raczej wielożeństwo u pradawnych mieszkańców naszych ziem.

Piotrowice koło Łowicza, woj. skierniewickie. Odkryto tu cmentarzysko ciałopalne z początków epoki żelaza, czyli sprzed około 500 lat p.n.e. Związane ono było z ludnością prasłowiańską tzw. kultury łużyckiej. Jego cechą charakterystyczną jest bruk kamienny, na którym ustawione były urny-popielnice. Poza tym dodatkowo groby popielnicowe obstawiane były polnymi kamieniami. Cmentarzysko w Piotrowicach stanowi ważny punkt na mapie archeologicznej tego regionu.

Tolknicko, woj. elbląskie. W początkach września, **Bożena Chodźko**, mieszkanka Białegostoku natrafiła na plaży nad Zalewem Wiślanym na niezmiernie interesujące znalezisko w postaci dobrze zachowanej bransolety z brązu, z końcami w kształcie „żmijowatych główek”. Tego rodzaju oryginalne zabytki, których zasięg występowania nie przekracza obszarów nadbałtyckich, należą do rzadkości. Bransoleta z Tolknicka pokryta jest patyną, co przemawia za tym, że przechowywana była w środowisku podmokłym lub w wodzie. Bransolety z brązu ze „żmijowatymi główkami” datuje się na pierwsze wieki naszej ery.

Warszawa. Pod koniec roku 1977 Zacisze, w dzielnicy Praga Północ, stało się miejscem niezwykle odkrycia archeologicznego. **Jarosław Perski** kopiąc dół na działce natrafił, na głębokości pół metra, na skarb składający się z dwóch wspólnych nagolenników odlanych z brązu, pochodzących sprzed około 2500 lat. Nagolenniki, jak sama nazwa wskazuje, zdobiły nogi (golenie) ówczesnych wódców bądź możnowładców i używane były zapewne podczas uroczystości publicznych. Te ciężkie ozdoby (ponad pół kilograma każda) noszone były zapewne w pozycji siedzącej i stanowiły oznakę władzy i dostojności. Oba okazy z Zacisza zdobione są pięknym ornamentem i stanowią przykład wysokiego kunsztu odlewniczego w tych odległych czasach. Grube pręty brązowe, zwinięte spiralnie, tworzą koło, końcami zachodząc za siebie.

Miejsce, gdzie je znaleziono — niewielka wyniosłość wśród podmokłych łąk przemawia za tym, iż zakopane zostały podczas zawieruchy wojennej.

Warszawa—Mokotów, ściślej Sadyba, dostarczyła nowych materiałów archeologicznych, a mianowicie natrafiono tu na

cmentarzysko ciałopalne tzw. kultury grobów kloszowych. Na pozostałości tych cmentarzysk natrafia się tu przy okazji różnych prac ziemnych (na działkach przyogrodowych), w obrębie posesji prywatnych u styku ulic Morszyńskiej i Okrężnej. Tak na przykład w listopadzie, inż. **Jerzy Adamczyk** kopiąc dół na swojej posesji, przy ul. Okrężnej 99, natrafił na grób ciałopalny kloszowy. Duże naczynie (ponad pół metrowej wysokości) odwrócone do góry dnem (tak zwany klosz, od którego pochodzi nazwa kultury grobów kloszowych), nakrywało urnę — popielnicę, przykrytą misą i zawierającą przepalone szczątki zmarłego.

Cmentarzyska grobów kloszowych zaliczają się do zjawisk typowych dla okolic Warszawy. Można powiedzieć, że piaszczyste Mazowsze stanowi kolebkę tej kultury. Ludność kultury grobów kloszowych, której podstawowym zajęciem było rolnictwo i hodowla zwierząt, żyła na ziemiach dzisiejszej Polski głównie w IV wieku p.n.e.

Warszawa—Siekierki. Kilkakrotnie natknięto się tutaj na szczątki kostne, znajdowane w piasku wydobywanym z Wisły, dla budowy Trasy Toruńskiej. Udało się zabezpieczyć szczątki kostne mamutów, zwierząt, które co najmniej 11 tysięcy lat temu całkowicie wyginęły. Na szczególną uwagę zasługuje doskonale zachowany ząb mamuta, wagi ok. 2,5 kg.

Wirkowice, woj. zamojskie. Rolnik, **Józef Repcia** wyorał na swym polu siekierkę krzemioną o przekroju soczewkowatym. To cenne znalezisko pochodzi z młodszej epoki kamiennej, czyli sprzed około 3000 lat p.n.e.

Zegrze, woj. stołeczne warszawskie. Pracująca od kilku lat na Zalewie Zegrzyń-

skim pogłębiarka wyrzuciła wspaniałą zuchwę mamuta z dwoma dużymi zębami trzonowymi.

NOWE REZERWATY PRZYRODY

W 1977 r. zarządzeniami Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego 25 naturalnych środowisk faunistycznych, florystycznych oraz obszarów przyrody nieożywionej objęto ochroną, nadając im miano rezerwatów przyrody.

Annabrzeskie Wąwozy — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 55,83 ha. Celem ochrony jest zachowanie lasu z udziałem drzewostanów starszych klas wieku o charakterze naturalnym. Gmina Bytom Odrzański, woj. zielonogórskie.

Bagno Stawek — rezerwat torfowiskowy, obejmujący obszar zarastającego jeziora i torfowiska o łącznej pow. 40,80 ha. Celem ochrony jest zachowanie naturalnych zbiorowisk roślinności torfowiskowej. Gmina Bursy, woj. bydgoskie.

Bartnia — rezerwat faunistyczny, obejmujący obszar lasu o pow. 14,60 ha. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu naturalnego drzewostanu sosnowego, stanowiącego miejsce lęgowe czapli siwej. Gmina Obryte, woj. ostrołęckie.

Blonie — rezerwat florystyczny, obejmujący obszar torfowiska o pow. 20,74 ha. Celem ochrony jest zachowanie stanowiska roślinności halofilnej. Gmina Łęczyca, woj. płockie.

Brwilno — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 10,55 ha. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu dąbrowy z charakterystycznym runem. Gmina Biała Stara, woj. płockie.

Czapliniec Ostrowo — rezerwat faunistyczny, obejmujący obszar lasu o pow. 13,89 ha. Celem ochrony jest zachowanie miejsca lęgowego czapli siwej. Gmina Strzelno, woj. bydgoskie.

Długosz Królewski w Łęczynie — rezerwat florystyczny, obejmujący obszar lasu o pow. 2,00 ha. Celem ochrony jest zachowanie stanowiska paproci długosza

królewskiego. Gmina Gniewino, woj. gdańskie.

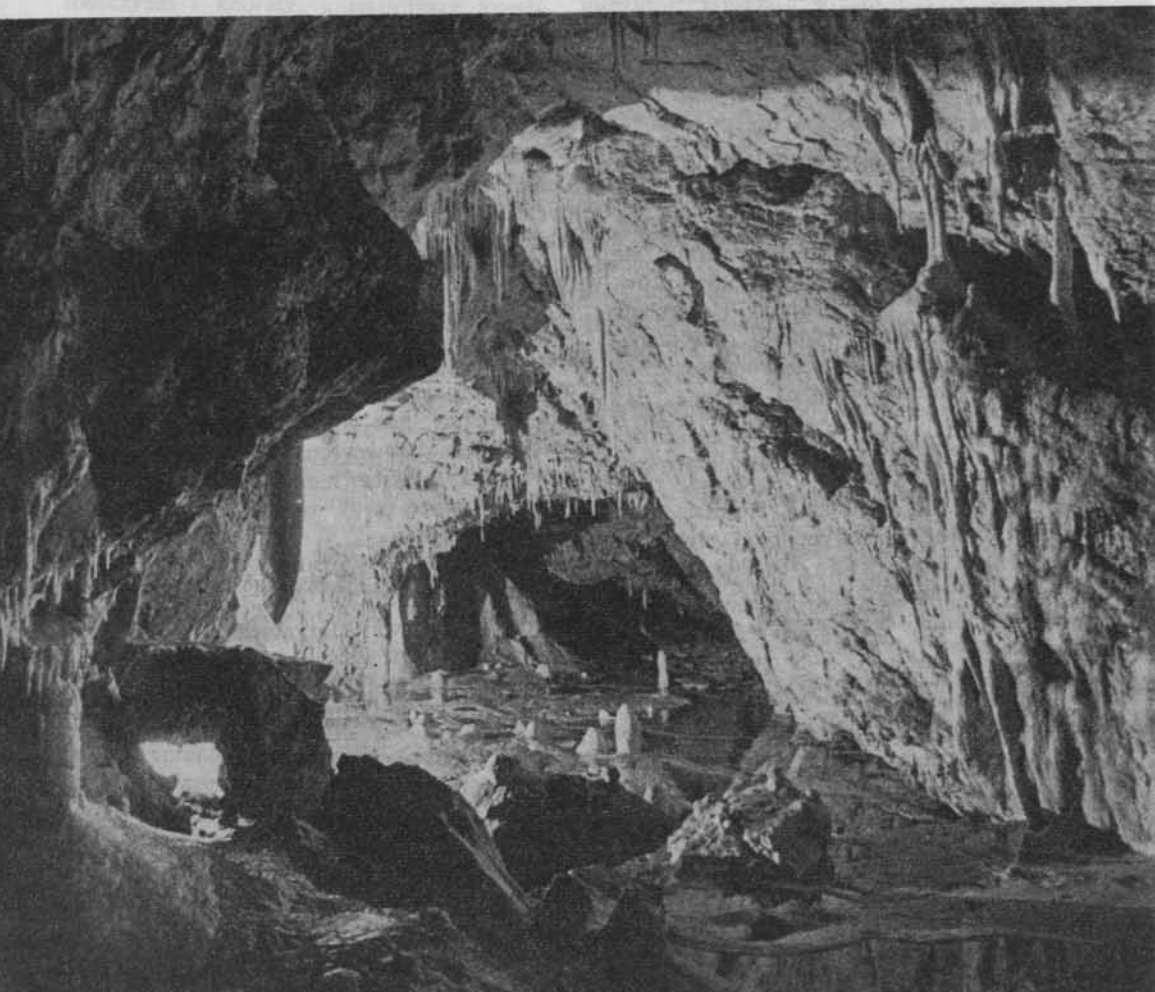

Dziki Ostrów — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 74,96 ha. Celem ochrony jest zachowanie dąbrowy z rzadkimi gatunkami roślin runa. Gmina Nowa Wieś Wielka, woj. bydgoskie.

Jaskinia Niedźwiedzia — rezerwat przyrody nieożywionej, obejmujący obszar lasu oraz dwóch nieczynnych kamieniołomów i hałd o łącznej pow. 89,05 ha. Celem ochrony jest zachowanie unikalnej jaskini z bogatą szatą naciekową i znaleziskami kostnymi zwierząt plejsto-

Forny naciekowe w rezerwacie „Jaskinia Niedźwiedzia” (fot. Jan Bortkiewicz)

ceńskich oraz drzewostanów z rzadkimi gatunkami roślin runa. Gmina Stronie Śląskie, woj. wałbrzyskie.

Jeziro Głębokie — rezerwat wodny, obejmujący obszar Jeziora Głębokiego o pow. 8,87 ha. Celem ochrony jest zachowanie jeziora lobeliowego z charakterystyczną roślinnością. Gmina Biały Bór, woj. koszalińskie.

Jeziro Howatka — rezerwat wodny, obejmujący obszar jeziora Howatka o pow. 14,73 ha. Celem ochrony jest zachowanie jeziora lobeliowego z charakterystyczną roślinnością. Gmina Biały Bór, woj. koszalińskie.

Jeziro Laska — rezerwat faunistyczny, obejmujący obszar jeziora Laska o pow. 70,40 ha. Celem ochrony jest zachowanie miejsc lęgowych licznych gatunków ptaków wodnych i błotnych. Gmina Brusy, woj. bydgoskie.

Laski — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 43,43 ha. Celem ochrony jest zachowanie lasu z udziałem drzewostanów starszych klas wieku o charakterze naturalnym. Gmina Babimost, woj. zielonogórskie.

Moroszka Bielawskiego Błota — rezerwat florystyczny, obejmujący obszar torfowiska o pow. 8,20 ha. Celem ochrony jest zachowanie stanowiska maliny moroszki. Gmina Krokowa, woj. gdańskie.

Na Torfach — rezerwat faunistyczny, obejmujący obszar śródleśnego jeziora i

otaczających je lasów o łącznej pow. 20,97 ha. Celem ochrony jest zachowanie jeziora i fragmentu lasu, stanowiących ostoję licznych gatunków zwierząt chronionych. Gmina Karczew, woj. stołeczne warszawskie.

Noskowo — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 75,79 ha. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu wielogatunkowego starodrzewu o charakterze naturalnym, z licznymi drzewami „pomnikami”. Gmina Naruszewo, woj. ciechanowski.

Popławy — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 6,28 ha. Celem ochrony jest zachowanie starodrzewu sosnowego z bogatym runem. Gmina Obryte, woj. ostrołęckie.

Rezerwat im. Bolesława Hryniewieckiego (1875—1963, profesora UW, dyrektora Ogrodu Botanicznego w Warszawie, ojca Jerzego, znanego architekta warszawskiego) — rezerwat leśny obejmujący obszar lasu o pow. 24,02 ha. Celem ochrony jest zachowanie starodrzewu dębowo-sosnowego o cechach zbiorowiska naturalnego. Gmina Brwinów, woj. stołeczne warszawskie.

Ryś — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 53,93 ha. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu drzewostanu bukowego na granicy zasięgu buka. Gmina Sokolniki, woj. kaliskie.

Sadkowice — rezerwat florystyczny, obejmujący obszar nieużytków rolnych o pow. 0,90 ha. Celem ochrony jest zachowanie stanowiska roślin kserotermicznych. Gmina Solec nad Wisłą, woj. radomskie.

Słońsk — rezerwat faunistyczny, obejmujący obszar Jeziora Kostrzyńskiego, łąk, bagien, starorzeczy i kanałów o łącznej pow. 4166,22 ha. Celem ochrony jest zachowanie cennego biotopu lęgowego wielu rzadkich gatunków ptaków wodnych i błotnych oraz żerowisk i miejsc odpooczynku ptaków przelotnych. Gmina Słońsk, woj. gorzowskie.

Wąwóz Szaniawskiego — rezerwat leśny, obejmujący obszar lasu o pow. 11,50 ha. Celem ochrony jest zachowanie drzewostanów o charakterze zbliżonym do naturalnego, odznaczających się różnorodnością zbiorowisk roślinnych. Gmina Serock, woj. stołeczne warszawskie.

Woskownica Bielawskiego Błota — rezerwat florystyczny, obejmujący torfowisko o ogólnej pow. 33,0 ha. Celem ochrony jest zachowanie największego na Pomorzu Gdańskim skupienia woskownicy europejskiej. Gmina Krokowa, woj. gdańskie.

Wrzosowisko Sowno — rezerwat torfowiskowy, obejmujący obszar torfowiska o pow. 26,00 ha. Celem ochrony jest zachowanie interesujących zbiorowisk roślinnych oraz rzadkich gatunków roślin, występujących na torfowiskach przejściowych. Gmina Płoty, woj. szczecińskie.

Wyspa na jeziorze Bierzwnik — rezerwat florystyczny obejmujący obszar wyspy o pow. 1,13 ha. Celem ochrony jest zachowanie stanowiska kłoci wiechowatej oraz starodrzewu sosnowo-dębowego. Gmina Bierzwnik, woj. gorzowskie.

V Ogólnopolskie i II Międzynarodowe „Targi Sztuki Ludowej” odbywały się w dniach od 2 do 9 września 1977 r. w Krakowie. Obok wystawców polskich wzięli w nich udział przedstawiciele krajów socjalistycznych, krajów Trzeciego Świata, Światowej Rady Rękodzieła oraz indywidualni kupcy z innych krajów. Z bogatą ofertą eksportową wyrobów rękodzieła ludowego i artystycznego wystąpiła Centrala „Coopexim-Cepelia”. Przy okazji targów odbyło się też międzynarodowe sympozjum, poświęcone inspiracjom ludowym we współczesnej twórczości i wytwórczości oraz specjalna wystawa wyrobów ludowych z krajów socjalistycznych.

Tydzień Kultury Beskidzkiej — tradycyjna impreza regionalna — odbył się w 1977 roku w dniach od 6 do 14 sierpnia. W Szczyrku, Wiśle, Żywcu i Makowie występowało kilkadziesiąt zespołów folklorystycznych z Czechosłowacji, Francji, Jugosławii, RFN i Polski. Jak co roku, w wielu miejscowościach Beskidu Żywieckiego i Śląskiego odbywało się też wiele innych imprez towarzyszących, a mianowicie twórczości ludowej, kiermaszy, pokazów itp.

II Festyn Sztuki Ludowej i Folkloru Województwa Sieradzkiego odbył się w dniach 2—4 września 1977 r. W ciągu trzech dni, począwszy od galowego koncertu, który poprowadził Wojciech Siemion — trwało święto folkloru i sztuki ludowej z udziałem znanych i cenionych zespołów pieśni i tańca, kapel ludowych oraz licznych twórców z Sieradzkiego.

XI Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych trwał w dniach od 30 czerwca do 3 lipca 1977 r. w Kazimierzu nad Wisłą. Wzięło w nim udział około 50 kapel, reprezentujących wszystkie odmiany polskiego folkloru muzycznego oraz kilkudziesięciu śpiewaków i instrumentalistów. Równocześnie z festiwalem odbyły się

targi sztuki ludowej. Można więc było nabyć w Kazimierzu rzeźby w drewnie i glinie, wyroby snycerskie, plecionkarskie, kowalskie, garncarskie, zabawki, wyszywane chusty. Organizowane były również liczne imprezy wyjazdowe, w których uczestniczyli mieszkańcy pobliskich miast: Puław, Dębina i Nałęczowa.

Poza zmaganiem konkursowymi, organizatorzy XI Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych zaplanowali wiele interesujących imprez towarzyszących, w tym m.in. występy zespołów ludowych z Jugosławii i Austrii, dwa obrzędowe widowiska weselne — śląskie i krakowskie — w wykonaniu zespołów regionalnych z Wojkowic i Strzegoborzyc koło Krakowa. Festiwal zakończyło wielkie widowisko plenerowe na Górze Trzech Krzyży w wykonaniu zespołu „Powiśle”.

XI Ogólnopolski Festiwal Folkloru i Sztuki Ludowej odbył się w dniach 24—26 czerwca 1977 r. w Płocku. Na ten największy przegląd dorobku artystycznego regionalnych ośrodków przybyło ok. 1500 artystów i twórców ludowych z całego kraju. Przybyli tancerze, śpiewacy, instrumentalści, rzeźbiarze, kowale, garncarze, hafciarki, koronkarki — słowem: przedstawiciele wszystkich gatunków sztuki ludowej, reprezentujący wszystkie regiony Polski.

U stóp Tumskiej Góry, w amfiteatrze nad Wisłą, występowały zespoły artystyczne, na placach i ulicach miasta grały kapele, popisywali się instrumentalści, recytowali swoje utwory poeci ludowi, odbywała się też degustacja potraw i napojów wiejskich.

W tegorocznym konkursie na rzeźbę ludową o tematyce muzycznej oraz na instrumenty ludowe wzięło udział 84 rzeźbiarzy i twórców instrumentów z 35 województw, którzy nadesłali 97 instrumentów i 206 rzeźb. W dziale instrumentów ludowych I nagrody otrzymali: **Florian**

Wnuczka jednej z najstynniejszych wycinankarek na Kurpiach, pani Warych, poszła w ślady babci (fot. Stanisław Stolarczyk)

Modrzyk ze Zbąszynia i **Antoni Piecha** z Paweli Wielkiej. W dziale rzeźby ludowej dwie II nagrody otrzymali: **Jan Dorosz** z Białej Podlaskiej i **Stefan Miechówka** z Bielska-Białej. Nagrodzone prace znajdują się w kolekcji Muzeum Instrumentów Muzycznych i Muzeum Etnograficznego w Poznaniu.

„Noc Kupały” odbyła się w czerwcu 1977 r. na Lednicy koło Gniezna. Impreza ta to wielkie dwudniowe widowisko plenerowe, przypominające stare obyczaje sprzed tysięcy lat. Przygotowywane jest przez Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy w czasie letniego przesilenia słonecznego — i ma swe źródła w kulturze dawnych Słowian.

Spółdzielnia Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Twórczość Kurpiowska” w Pułtusku (woj. ciechanowskie) w styczniu 1977 r. wznowiła produkcję. Spółdzielnia zrzesza twórców ludowych wytwarzają-

Konkurs gry na ligawkach (fot. Grzegorz Mićuła)

cych kilimy, narzuty, serwety, bieźniki, obrusy oraz wyroby gliniane — dzbany, talerze, dwojaki różnych wielkości i kolorów itp. Wznowiono też produkcję ceramiki muzealnej o wzorach z Puszczy Białej, która ostatnio produkowana była przed I wojną światową.

IV Jarmark Wdzydzki odbył się 23 i 24 lipca 1977 r. we Wdzydzach Kiszewskich. Wystąpiły tu zespoły ludowe: Kościerzyna, Wdzydzanki, Sołtysów z Wierzychucina, orkiestra dęta z Fabryki Mebli w Gościcinie, Koleczkowianie, Wesoła Kapela z Tczewa. Świetnym pomysłem były tzw. warsztaty folklorystyczne, które prowadził w jednej z zabytkowych kaszubskich chałup Paweł Szeffka. Było to spotkanie z uczestnikami jarmarku i dyskusja na temat amatorskiej twórczości ludowej. Interesująca wystawa, eksponowana w jednej z chałup — przedstawiała twórczość ludową dawniej i dzisiaj, natomiast w skansenie kaszubskim eksponowali swe prace twórcy ludowi.

„Chmielaki” — doroczne święto zbiorów chmielu odbyło się we wrześniu w Krasnymstawie (woj. chełmskie). Oprócz występów licznie zgromadzonych tu zespołów ludowych, odbyło się też wielkie widowisko obrzędowe oparte na starych tradycjach chmielarskich oraz degustacja piwa. To młode jeszcze święto, w porównaniu z „winobraniami” zielonogórskim, ściąga do małego miasteczka wielotysięczne tłumy turystów.

II Ogólnopolskie Konfrontacje Kapel Dudziarskich odbyły się 19 czerwca 1977 r. w Poznaniu. Ta ciekawa impreza organizowana przez Urząd Wojewódzki i Urząd Miejski w Poznaniu, Wojewódzka Rada Związków Zawodowych, Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne oraz Pałac Kultury przyczynia się do kultywowania tradycji muzyki ludowej wykonywanej na dudach wielkopolskich i na wielkopolsko-lubuskich kozłach, z których najpopularniejszy jest „koziół weselny”.

W konfrontacjach, obok kapel składających się z muzyków ze starszego pokolenia, występowała też młodzież — dwie kapele młodzieżowe: dudziarska z Pałacu Kultury w Poznaniu i kozłarska z Domu Kultury Kolejarzy w Zbąszynku. Obok nich grały zespoły z Krobi, Krotoszyna, Poznania, Zbąszynia, Bukowca, Rawicza, Jarocina, z Chrośnicy koło Nowego Tomysła, Domachowa koło Gostynia i z Babimostu; z solistów występowali: **Jan Borowicz** i **Romuald Jędraszek** z Poznania, **Wacław Łakomy** z Babimostu, **Szczepan Sadowski** z Krobi, **Jan Wielebski** i **Antoni Krzyżoszczak** z Rawicza, **Franciszek Chirt** z Chrośnicy, **Zuzanna Kawułek** z Istebnej oraz **Antoni Piecha** i **Władysław Pluta** z Paweli Wielkiej koło Żywca. Do plenerowego koncertu włączył się również goszczący w Wielkopolsce Zespół Pieśni i Tańca „Jodły” z Żywca.

Konkurs gry na ligawkach zorganizowano w Ciechanowcu (woj. łomżyński). Ligawka — to wielka drewniana trąba używana tylko pod gołym niebem. Głos ma

przenikliwy, podobny nieco do tonu oboju, lecz ostrzejszy i znacznie silniejszy. Ma od metra do dwóch długości i kilkanaście centymetrów średnicy. Nazwa pochodzi od legania czyli opierania jej (zwykle na płocie) podczas trąbienia, właściwa ligawka jest zbyt ciężka, aby można było grać na niej bez oparcia. Ligawka pochodzi od starej trąby myśliwskiej, a później pasterskiej. Do tej grupy należy też góralska trombita.

Dawniej na Mazowszu i Podlasiu, w każdej wsi miewano po kilka ligawek. Obecnie natomiast tradycje te podtrzymywane są jedynie w Ciechanowcu, gdzie tamtejsze Muzeum Rolnictwa z dyrektorem **Kazimierzem Uszyńskim** na czele organizuje od trzech lat konkursy na koncert gry na tym instrumencie. Podczas ostatniego konkursu rozegranego w

grudniu 1977 r. startowało 22 zawodników. Pierwszą nagrodę zdobył grający na starej, tradycyjnej ligawce **Antoni Wojno** z Trojanówka.

Nagrodę specjalną jury konkursu przyznało natomiast jednogłośnie **Antoniemu Lempickiemu** z Lempic, który poza tym, że doskonale gra, wyposażył całą wieś w wykonane przez siebie ligawki i wyszkolił całą orkiestrę rodzinną. (gm)

Wieś Lyse (woj. łomżyńskie) w Puszczy Zielonej słynie do dnia dzisiejszego z kultywowania tradycji wykonywania olbrzymich palm na „Niedzielę Palmową”, zwaną tu niegdyś „Kwietną”.

Niedziela 3 kwietnia 1977 r. była tu niezwykle atrakcyjna. Oprócz barwnej procesji kościelnej, w której udział wzięli mieszkańcy okolicznych wsi ubrani w

Niedziela Palmowa we wsi Lyse, w woj. łomżyńskim (fot. Stanisław Stolarczyk)

stroje ludowe, odbył się w szkole podstawowej konkurs na najwyższą i najpiękniejszą palmę oraz na tradycyjne wyroby ludowe: „fafernuchy”, „nowolatka” itp.

Konkurs na najlepszego użytkownika obiektu turystycznego, ogłoszony w 1977 r. już po raz trzeci przez Generalnego Konserwatora Zabytków, dobiegł końca — przyznano 6 nagród pierwszego stopnia. Otrzymali je: **Państwowy Ośrodek Hodowli Zarodowej w Garzynie**, w woj. leszczyńskim, za wyremontowanie i zagospodarowanie zespołu pałacowego; **Stanisław Guzik** — za urządzenie stylowej restauracji w zabytkowej kamienicy w Krośnie; **Polska Akademia Nauk w Krakowie** — za zagospodarowanie zespołu pałacowego w Mogilanach; **Wojskowe Zespoły Wypoczynkowe w Szklarskiej Porębie** — za przystosowanie do celów wczasowych zamku Czocha w woj. jeleniogórskim; **Kombinat PGR Ptaszkowo** — za odrestaurowanie zabytkowej karczmy z XVIII w. oraz zagospodarowanie pałacu w Cykowie; **Kombinat Rolny „Noteć” w Pile** — za wyremontowanie zespołu pałacowego w Strzelcach koło Chodzieży.

Konkurs — ankieta „Wybieramy Mister Camping 1977”, rozpisany przez Polskie Radio, Naczelną Redakcję Sportu, Kultury Fizycznej i Turystyki Telewizji Polskiej, Redakcję IMT „Światowid” oraz Polską Federację Campingu — został rozstrzygnięty.

Po dokonaniu oceny przez turystów: sprawności i uprzejmości obsługi, estetyki campingu, prawidłowego funkcjonowania urządzeń, stanu zaopatrzenia w artykuły pierwszej potrzeby, możliwości korzystania z urządzeń kulturalnych, rozrywkowych itp., za „Mister Camping 1977” w poszczególnych klasach uznano: **camping „Kra” w Krakowie**, kat. I, prowadzony przez „Wawel-Tourist”, **camping nr 44 w Świnoujściu**, kat. II, prowadzony przez WPT „Pomerania” oraz **camping nr 161 w Zakopanem**, kat. III, podlegający WPT — Nowy Sącz. Nagrodzone campingi otrzymały z GKKFiT po 100 tys. zł na dalszą rozbudowę i modernizację.

Konkurs na wzorowe schronisko młodzieżowe w 1977 r., ogłoszony przez Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych, został podsumowany. Zwyciężyły: w kategorii schronisk stałych — **schronisko w Istebnej — Zaozniu** w woj. bielskim oraz **schronisko „Michalek” w Jeleniej Górze**; natomiast w kategorii schronisk sezonowych najlepszymi okazały się **schronisko w Pobierowie** w woj. szczecińskim oraz **w Pasieku** w woj. elbląskim. W konkursie brało udział ok. 600 obiektów.

VII Krajowy Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych odbył się w dniach 24—25 kwietnia 1977 r. w Warszawie. Ponownie na stanowisko prezesa PTSM wybrany został wiceminister Oświaty i Wychowania, gen. **Zygmunt Huszcza**.

Warto z tej okazji przypomnieć, że PTSM jest członkiem Międzynarodowej Federacji Schronisk Młodzieżowych i w 1977 r. pod względem ilości łóżek (43 069) znajduje się na drugim, po RFN, miejscu w świecie. Dysponuje bazą 123 schronisk stałych i 1009 sezonowych.

VIII Ogólnopolski Zlot Młodzieży Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych odbył się w dniach 26 czerwca — 2 lipca 1977 r. Kilkundniowy pobyt w Zielonej Górze poprzedziły wcześniejsze wędrówki piesze po Nadodrzu, których hasło brzmiało: „Poznajmy miejsca pamięci narodowej Środkowego Nadodrza”. Reprezentanci poszczególnych województw zapoznali się z historią Zielonogórskiego oraz zwiedzili miejsca świadczące o walce o polskość tej ziemi.

Konfrontacje Studentów Szkół Artystycznych odbyły się po raz pierwszy w 1977 r. w Szczawnie-Zdroju (woj. wałbrzyskie). Zaprezentowano tu m.in. wystawę fotograficzną zatytułowaną „Ratujmy zabytki Dolnego Śląska”. Przygotowana ona została w czasie siedmiu letnich i trzech zimowych obozów na terenach województw: wrocławskiego, jeleniogórskiego, legnickiego i wałbrzyskiego. W tym też czasie studenci wykonali kompletną in-

wentaryzację ponad pięćdziesięciu cennych zabytków. Efektem ich pracy była dokumentacja przekazywana na bieżąco wojewódzkim konserwatorom zabytków. W przygotowaniu znajduje się także wydawnictwo, prezentujące materiały opracowane przez studentów. Druku podjął się Zarząd Główny Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, który patronuje pracom studenckich kół naukowych. (js)

I Przegląd Regionalny Planów Zagospodarowania Przestrzennego Miast Historycznych, zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki (Generalnego Konserwatora Zabytków, Ośrodek Dokumentacji Zabytków), Towarzystwo Urbanistów Polskich (Sekcję Ochrony Środowiska Kulturowego), Urząd Wojewódzki w Rzeszowie — Wydział Kultury i Sztuki, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Pracownię Konserwacji Zabytków, odbył się w kwietniu 1977 r. w Rzeszowie.

W trakcie tego spotkania generalny konserwator, dr **Bohdan Rymaszewski** omówił problemy rewaloryzacji zespołów staromiejskich jako formy ochrony zabytków, natomiast dr hab. inż. arch. **Krzysztof Pawłowski** z Towarzystwa Urbanistów Polskich przedstawił problem rewaloryzacji miejskich zespołów zabytkowych w procesie planowania przestrzennego.

W trakcie obrad plenarnych i dyskusji zaprezentowano problemy wiążące się z ratyfikowaniem przez Radę Państwa w 1976 roku konwencji o ochronie światowego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Polska weszła bowiem w skład Światowego Komitetu Dziedzictwa powołanego na konferencji generalnej UNESCO w Nairobi. Związane z tym jest opracowanie listy światowego dziedzictwa, na którą z Polski zaproponowano m.in. zespoły Krakowa i Przemyśla.*) (js)

*) Ostatecznie na listę Światowego Dziedzictwa, obejmującą 12 pozycji, wpisany został Kraków i Wieliczka. (Red.)

II Przegląd Regionalny Planów Zagospodarowania Przestrzennego Miast Historycznych odbył się w październiku 1977 r. w Toruniu. W tej dwudniowej sesji wybitni naukowcy zaprezentowali 10 tematów oraz kilka komunikatów. Z referatem m.in. wystąpił prof. dr **Wojciech Kallinowski**, dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków. Omówił on zagadnienia programowe przeglądów regionalnych planów zagospodarowania przestrzennego miast historycznych. Prof. dr **Jerzy Stankiewicz**, reprezentujący Towarzystwo Urbanistów Polskich, przedstawił problemy rewaloryzacji zespołów zabytkowych w gospodarce przestrzennej.

„Ucieczki z hitlerowskich więzień i obozów koncentracyjnych jako forma oporu więźniów” — to tytuł sesji naukowej, która odbyła się w dniach 15—16 grudnia 1977 r. w Państwowym Muzeum na Majdanku. Organizatorem jej było Muzeum na Majdanku, przy współudziale Towarzystwa Opieki nad Majdankiem, Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich oraz Komisji Historycznej ZG ZBoWiD. Na sesji, w której wzięły udział 94 osoby: historycy z wielu ośrodków naukowych w kraju i byli więźniowie — uczestnicy ucieczek, wygłoszono szereg bardzo interesujących referatów jak np. „Ucieczki z Oświęcimia” (mgr **T. Iwaszko**), „Ucieczki z Majdanka” (mgr **E. Dziadosz**), „Ucieczki z obozów zagłady” (dr **Z. Hoffman**) itp. Na konferencji tej po raz pierwszy podsumowano też dotychczasowy stan badań nad ucieczkami z hitlerowskich obozów oraz więzień jako formę oporu, szczególnie przeanalizowano motywy ucieczek, ich typy, zbilansowano je pod względem struktury ilościowej, narodowościowej, ukazano związki z ruchem oporu itp.

III Zlot Opiekunów Izb Pamięci Narodowej woj. białostockiego odbył się w dniach 10—11 grudnia 1977 r. w Muzeum Wojska w Białymstoku. Organizatorami byli: Muzeum Wojska, Wojewódzki Oby-

watelski Komitet Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa oraz Kuratorium Oświaty i Wychowania. Podczas Złotu oceniono działalność Izb Pamięci Narodowej na terenie tego województwa, przedstawiono perspektywy ich rozwoju oraz zapoznano wszystkich uczestników z formami współdziałania białostockiego Muzeum Wojska ze szkołami i zakładami pracy dla dalszego rozwoju i doskonalenia Izb Pamięci Narodowej i Sal Tradycji.

„Turystyka i rekreacja w województwie gorzowskim” — była tematem sesji naukowej, która odbyła się w dniu 18 kwietnia 1977 r. w Gorzowie Wielkopolskim. Organizatorem jej była miejscowa Akademia Wychowania Fizycznego, filia poznańskiej AWF. W czasie obrad ok. 100 uczestników z całego kraju wysłuchało ok. 30 referatów i komunikatów. Szczegółowy materiał z tej sesji ma być wydany w jednym z „Zeszytów Gorzowskich”, ukazujących się od stycznia 1977 r. a wydanych przez Gorzowskie Towarzystwo Naukowe.

„Taternik” 70-latką. Kolejnym na liście najstarszych spośród dziś ukazujących się czasopism jest bratni periodyk „Taternik”, który w 1977 r. ukończył 70 lat. Jego pierwszy numer ukazał się z początkiem 1907 r. Wówczas był to organ „Sekcji Turystycznej Towarzystwa Tatrzańskiego”, dziś — Polskiego Związku Alpinizmu. Redaktorem od 1963 r. jest **Józef Nyka**. Mimo niezwykle skromnej objętości, kwartalnik wytrzymuje porównanie, ze względu na poziom, z najlepszymi pismami europejskimi o tej problematyce. Długie i skomplikowane nieraz losy pisma omówiono w nrze 3(1968) także w tyg. „Kierunki” 30(1977); było ono prawdopodobnie jedynym w Europie czasopismem turystycznym, ukazującym się konspiracyjnie podczas okupacji hitlerowskiej. (an)

Ćwierćwiecze pierwszego masowego pisma turystycznego. We wrześniu minęło 25

lat od chwili ukazania się pierwszego numeru miesięcznika turystycznego, który pierwotnie, od 1952 r., nosił nazwę „Turysta” później od 1961 r. „Światowid” i obecnie od czterech już lat „IMT — Światowid”. Na spotkaniu kolegium redakcyjnego z kierownictwem GKKFiT przewodniczący Komitetu, **Bolesław Kapitan** nadał zespołowi redakcyjnemu medal „Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki”.

Sto numerów „Gościńca”. Numer wrześniowo-październikowy 1977 r. był setnym numerem miesięcznika turystów i krajoznawców „Gościńca”, który nieprzerwanie ukazuje się od 1969 r. Wydawcą pisma jest Zarząd Główny PTTK. Redaktorem Naczelnym od 1974 r. — **Tadeusz Rycerski**. „Gościńca” jest trybuną czytelników na tematy turystyki i krajoznawstwa, rejestruje też najważniejsze przejawy działalności PTTK.

Wit Stwosz i turystyka. W 1977 r. minęło 500 lat od przyjazdu na stałe do Polski rzeźbiarza, który stał się jedną z pierwszoplanowych postaci w kulturze Europy. Dzieła jego, gdziekolwiek są, przyciągają setki tysięcy turystów; u nas przede wszystkim Oltarz Mariacki, nad którym pracował 12 lat (od 1477 r.). Z tej okazji w maju odbyła się sesja stwoszowska na Uniwersytecie Jagiellońskim, z udziałem szeregu uczonych z zagranicy. Dla działaczy turystycznych rocznica ta powinna stać się okazją do bliższego przyjrzenia się sposobom, w jakie prezentowane są dzieła Stwosza, jaką wiedzę o nim daje się zwiedzającym, czy dostatecznie uwypakowano się jego niesłychanie silne związki z Polską (19 lat pobytu, obywatelstwo Krakowa, małżeństwo z krakowianką Barbarą, nadanie wszystkim ośmiorgu dzieciom imion patronów kościołów krakowskich etc.).

Impuls ku temu dał „Gościńca”, publikując w swym 100 numerze (9—10/1977) okolicznościowe przypomnienie. „Taternik” (nr 4/1977) przypominał, iż Wit Stwosz był także autorem osobliwej

„mapy plastycznej”, przedstawiającej krajobraz, zaś „Kamena” (nr 19) omówiła szerzej podróż Wita Stwosza. Od siebie dodajmy, że zdaje się nie ulegać wątpliwości, iż odbył on niejedną podróż po naszym kraju. Był także chyba pierwszym u nas człowiekiem, który pokazał krajobraz górski w rzeźbie (tło scen Ołtarza Mariackiego), o czym warto, aby się dowiedział turysta słuchający objaśnień przewodników. Warto również przybliżyć odbiorcy najciekawsze fragmenty ołtarza — *in situ* trudne do obejrzenia — może poprzez reprodukcje na kartkach pocztowych itp. (an)

Brwinów, woj. stołeczne warszawskie. Towarzystwo Przyjaciół Brwinowa, działające pod kierownictwem znanego działacza, **Juliana Faszczewskiego**, urządza w swojej siedzibie zwanej „Zagroda” (przy ul. Grodzkiej 57) wystawy archeologiczne, obrazujące najdawniejszą przeszłość tego regionu. Obecnie powstaje tutaj park archeologiczny, w którym eksponowane będą najbardziej interesujące i charakterystyczne obiekty archeologiczne okolic tej osady. (jg)

Drozdowo, woj. łódzkie. Niedaleko browaru stoi tu jeden z najcenniejszych zabytków województwa. Jest to uroczko, w pięknym parku niedaleko Narwi, położony XIX-wieczny pałac, zbudowany przez Stanisława Lutosławskiego (stryja Witolda, kompozytora). Wśród projektantów widnieje nazwisko jednego z członków architektonicznego rodu Marconich. Trzykondygnacyjny pałac wraz z przyległym, jeszcze starszym, dworkiem modrzewiowym i wspaniałym parkiem stanowiły do niedawna własność prywatną Marii Niklewiczowej. Dziś są już wykupione i trafiły pod opiekę konserwatora zabytków. Po odnowieniu obiekt stanie się domem pracy twórczej Związku Literatów Polskich. (jw)

Gdańsk. Na pl. 1 Maja odsłonięto w 1977 r. pomnik Marii Konopnickiej. Autorem projektu jest plastyk Franciszek Duszenko.

Przystąpiono do odbudowy zabytkowej kuźni wodnej, znajdującej się w Gdańsku-Oliwie nad Potokiem Oliwskim. Kuźnia, o której pierwsze wzmianki pojawiają się już w 1597 r. i która czynna jeszcze była do 1948, r., od br. otrzymała nowego patrona. Po Muzeum Techniki NOT akcję ratunkową zabytku przejął Przedsiębiorstwo Dostaw Eksportowych „Metalcoop”. Po wykonaniu remontu, wymianie i zrekonstruowaniu różnych mechanizmów kuźni, obiekt zostanie udostępniony turystom.

Zabytkowa kuźnia, mająca już gospodarza i opiekuna, Horsta Stephana, syna jednego z dawnych kowali, jest, obok podobnego obiektu w Starej Kuźni na Kielecczyźnie, jednym z najwartościowszych zabytków tego typu w kraju.

Raz na rok, na św. Dominika, organizowany jest tu (z udziałem m.in. Gdańskiego Klubu Kolekcjonerów) „Jarmark Dominikański”. Na licznie rozstawionych straganach kolekcjonerzy oferują kupno lub wymianę zbieranych przez siebie staroci: białą broń, numizmatyki, starą porcelanę itp. (js)

Kraków. Penetrowane są tu nie tak dawno odkryte podziemne kanały, powstałe w XVIII i XIX w. Do prac zabezpieczających przed ich zawaleniem powołano zespół specjalistów, kierowany przez prof. **Zbigniewa Strzeleckiego**, najwybitniejszego w naszym kraju znawcę metod ratowania miast, zagrożonych przez podziemne wyrobiska, lochy i kanały. W skład tego zespołu weszli przedstawiciele Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Krakowskiej, Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa oraz dyrektorzy wszystkich służb miejskich (js).

W „Domu Jana Matejki” przy ul. Floriańskiej 41, w sali wystaw zmiennych, w 1977 r. czynne były dwie wystawy: „Jan Matejko: krakowska rzeźba nagrobkowa — akwarele, rysunki, grafika” oraz „Dyplomy Jana Matejki”.

Legnica. W okręgowym Muzeum Miedzi, w 1977 r. czynnych było 8 wystaw czasowych: „Z piastowskiej tradycji Śląska”, „Światowid z Wolina”, „Malarstwo Ziny Moszkowicz”, „35 rocznica powstania PPR”, „Dzwonki świata”, „Trony i insygnia wodzowskie dawnej Afryki”, „XXX-lecie przemysłu muzycznego” oraz „Lenin i rewolucja w polskim plakacie”.

Opatów, woj. tarnobrzeskie. W tym małym miasteczku, malowniczo położonym na Wyżynie Opatowskiej, rozpoczęto prace konserwatorskie przy obiektach zabytkowych. Odnowiony zostanie m.in. zespół kolegiaty Sw. Marcina, zbudowany w drugiej poł. XII w., a także pozostałości murów obronnych, wzniesionych około 1520–30 r., z zachowaną, jedną z czterech, Bramą Warszawską.

Rawicz, woj. leszczyńskie. 12 października 1977 r. odsłonięto, wystawiony staraniem

Obywatelskiego Komitetu Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa przy Urzędzie Miejsko-Gminnym — obelisk ku czci ofiar pomordowanych przez hitlerowców w czasie okupacji w Lasach Sarnowskich.

Szczecin. Pod Wałami Chrobrego, w nie zagospodarowanych pomieszczeniach, trwają prace adaptacyjne przy zakładaniu jednego z największych w naszym kraju akwarium morskiego. W akwarium umieszczone zostaną ryby żyjące w Morzu Bałtyckim, a z czasem również — żyjące w innych akwenach morskich.

Swiecko koło Słubic, woj. gorzowskie. 4 maja 1977 r. na terenie byłego obozu karnego z okresu okupacji hitlerowskiej odsłonięto pomnik ku czci ofiar hitlerowskiego faszyzmu.

Trzebiatów, woj. szczecińskie. To zabytkowe miasteczko, powstałe na mocy ukła-

Prywatna „galeria” rzeźby Katarzyny Piskorskiej w Warszawie (fot. Stanisław Stolarczyk)

Kamieniczki przy Rynku Wielkim w Zamościu po odrestaurowaniu (fot. Stanisław Stolarczyk)

du ks. Barnima I i Bogusława IV z klasztorem w Białobokach, zawartego w dniu 6 maja 1277 r., obchodziło 700-lecie swego istnienia.

Warszawa. W styczniu 1977 r. przy ul. Emilii Plater 47 otwarto pierwszą w kraju Cepeliowską galerię ludowej sztuki użytkowej.

Od maja 1977 r. na tzw. Łuku Siekierkowskim przy ul. Bartyckiej 100 czynna jest stała wystawa „Budexpo”, prezentująca rozwój i osiągnięcia naszego budownictwa.

W październiku przy ul. Powsińskiej 104 powstała prywatna galeria rzeźby i malarstwa **Katarzyny Piskorskiej**.

W kwietniu 1977 r. czynna była Wystawa Osiągnięć Radzieckiej Nauki i Techniki. Największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyła się ekspozycja dotycząca podboju kosmosu. Obejrzeć tu można było pierwszego sztucznego satelitę ziemi

wystrzelonego na orbitę 4 października 1957 r. Pokazano też satelity meteorologiczne i łącznościowe, załogowe statki kosmiczne z serii Wostok, sondy kosmiczne z serii Venus i Mars, które dostarczyły ciekawych informacji naukowych o tych planetach oraz próbnik księżycowy Luna-26. Duże zainteresowanie budził pojazd księżycowy Łunochod.

Najokazalszym eksponatem w pawilonie „Kosmos 77” była eksperymentalna stacja kosmiczna, która powstała z połączenia na orbicie okołoziemskiej dwóch załogowych statków kosmicznych, umożliwiającą kosmonautom długotrwałe przebywanie na orbicie.

Zamość. Po długiej konserwacji, kamieniczki przy Rynku Wielkim: „Pod św. Kazimierzem”, która otrzymała tę nazwę od barokowej płaskorzeźby znajdującej się we wnęce konchowej na pierwszym piętrze fasady, kamienica Birkowskiego lub Akademicka, wzniesiona przez profesora medycyny Akademii Zamojskiej w l. 1609—1616, oraz kamienica Abrekowska,

związana z nazwiskami profesorów Akademii Zamojskiej — zostały oddane do publicznego użytku.

W stylowo urządzonych wnętrzach z drewnianym belkowaniem stropów, wąskimi, licznymi schodkami, małymi salkami z oryginalnymi renesansowymi portalami znalazły swe pomieszczenia m.in.: Klub Sportowy „Hetman”, Związek Nauczycielstwa Polskiego i tak bardzo potrzebny miastu Klub Międzynarodowej Prasy i Książki, z biblioteką, salą klubową, czytelnią i barkiem. Tutaj też odbywały się wystawy fotografii krajowznawczej. Po „Zabytkach 77” przyszła kolej na pejzażystów kieleckich: **Pawła Pierścińskiego, Jana Spalwana** i innych.

Żagań, woj. zielonogórskie. W XVII-wiecznym Pałacu Lobkovitzów, znajdującym się na specjalnej liście UNESCO, która obejmuje tylko najcenniejsze obiekty architektury światowej, trwają prace konserwatorskie i remontowe. W przyszłości będzie to Żagański Pałac Kultury, z salą teatralną, salą ślubów, pracowniczym klubem „Dorota” i, być może, Muzeum Gier i Rozrywek Umysłowych.

ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE

Kieleckie kamieniołomy — terenem rekreacyjnym

W Kielcach rozpoczęto prace porządkowe na terenie byłych kamieniołomów wapienia Wietrznia — Międzygórze. Powstanie tu zespół obiektów sportowo-rekreacyjnych, które służyć będą kielczanom. Wejdą wraz z pobliską Kadzielnią w skład Wojewódzkiego Parku Kultury i Wypoczynku.

W pierwszej kolejności rozpocznie się budowę obiektów sportowych. Projekt zagospodarowania tej części wykonał warszawski zespół architektów pod kierunkiem **Wojciecha Zablockiego**. Powstanie

tu stadion lekkoatletyczno-piłkarski, hala sportowo-widowiskowa, kryta pływalnia z zespołem basenów, stadion treningowy z torem kolarskim i tereny wypoczynku czynnego.

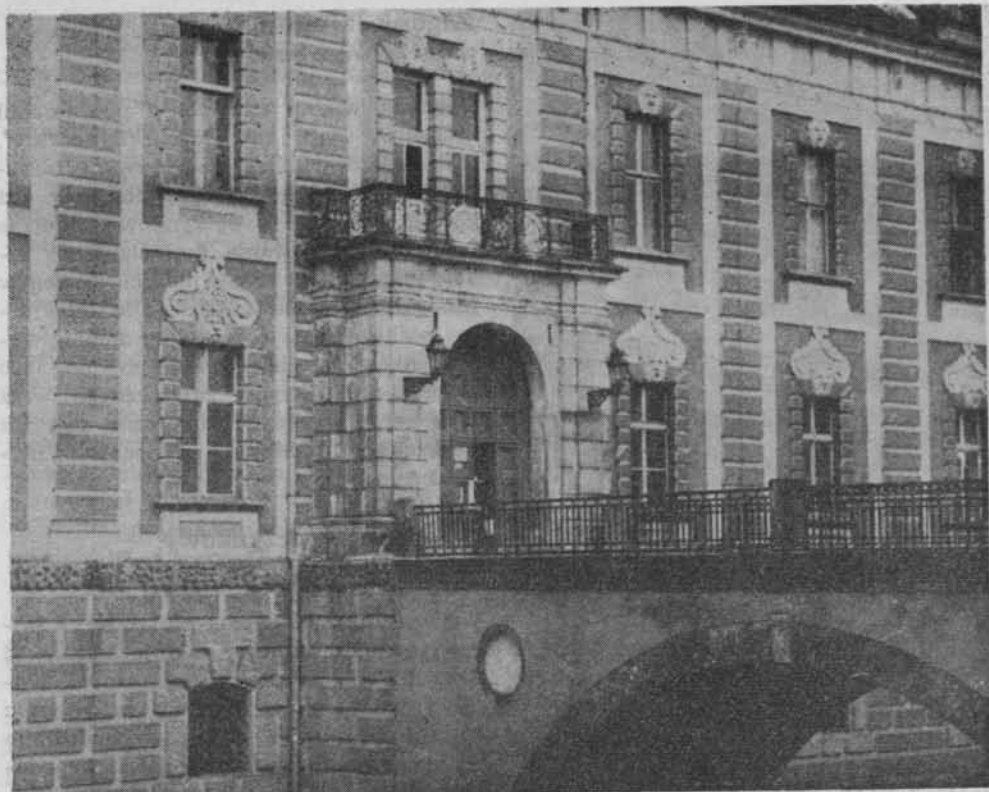
Równocześnie prowadzić się będzie prace rekultywacyjne w kamieniołomach. Usunięte zostaną niebezpieczne nawisy skalne, oczyszczone wnętrza wyrobisk, wytyczone i przeprowadzone alejki oraz posadzona zieleń. W pierwszym wyrobisku powstanie zbiornik wodny ze sztuczną kaskadą. Sąsiadujące ze sobą części kamieniołomu połączone zostaną szerokimi, schodami, a przy alejkach założone ogródki skalne — alpinaria. Przy wejściu na teren Wietrzni powstanie cocktail-bar na 50 miejsc i niewielki, ze względu na szczupłość miejsca, ogródek botaniczny. Koncepcję zagospodarowania wyrobisk i ich otoczenia przygotowali społecznie inż. arch. **Henryk Stawicki** i mgr **Teresa Lubecka**.

Wzgórze Wietrznia zbudowane jest z jasnoszarych wapieni dewońskich. Doskonale widoczna jest budowa geologiczna masywu wapiennego. Odkryto też kilka jaskiń. Powstanie tu również muzeum geologii historycznej regionu świętokrzyskiego i historii górnictwa skalnego, połączone z ekspozycją plenerową o charakterze skansenu kamieniarskiego.

Dzisiaj już gotowe 500 metrów alejek i kilka punktów widokowych. Przychodzą tu pierwsze wycieczki. Główne wyrobisko zostanie zabezpieczone i zagospodarowane wkrótce, natomiast za kilka lat, po ukończeniu prac budowlanych i porządkowych, Wietrznia mieć będzie charakter geologicznego parku krajobrazowego. Będzie jedną z ciągu unikalnych w skali krajowej odkrywek geologicznych Karczówka — Kadzielnia — Wietrznia — Telegraf.

Rozbudowa sieci campingów PTTK

W 1977 r. ZGT PTTK poważnie rozbudowało sieć campingów PTTK. W Pasymiu na Mazurach zbudowano piękny camping

Zabytkowy pałac Lobkowitzów w Żaganie (fot. Jarosław Szczepański)

I kat., który w maju oddany został do użytku. Pierwszej kategorii ma być również camping w Mielenku. Jak na razie w tym roku przygotowano tu tylko pole namiotowe, w przyszłości ma być ono sukcesywnie zagospodarowywane.

Turyści przybywający do ośrodka campingowego PTTK znaleźli w Słupi Nowej 50 nowych miejsc w bungalowach. Budowany był też camping w Lisim Jarze, który również częściowo udostępniono turystom. Dyrekcja ZGT PTTK, w ramach ogólnopolskiego programu budowy campingów (program ten zatwierdzony przez GKKFiT przewiduje budowę do 1980 r. 220 nowych campingów), rozpoczęła w 1977 r. budowę campingów w Zamościu, Krasnem, Suścu i Kazimierzu Dolnym.

Modernizacja stanic wodnych PTTK

ZGT PTTK rozpoczęło modernizację mazurskich stanic wodnych. W miejsce starych wysłużonych i mało estetycznych domków campingowych zaczęto ustawiać bungalowy o nowoczesnym i wygodnym wyposażeniu.

Na szlaku Krutyni w wyniku dokończenia modernizacji przybyło 300 nowych miejsc w bungalowach. Przybyło ich również w innych turystycznych ośrodkach nadwodnych PTTK: w Kamieniu (60 miejsc), w Charzykowych (70), Chodzieży (50), Żninie (50), Dziwnowie (100). Więcej też buduje się na campingach niezbędnych urządzeń pomocniczych, takich jak hangary, sanitariaty itp. Wszystkie zadania inwestycyjne i remontowe

Studenci z Uniwersyteckiego Klubu Turystycznego „Unikat” w Warszawie pracują przy porządkowaniu przyszłego placu budowy w zabytkowym Tykocinie, uczestnicząc w społecznej akcji PTTK „Tykocin”, mającej na celu pomoc w rewaloryzacji tego miasteczka (fot. Stanisław Stolarczyk)

były wykonywane we własnym zakresie przez zakłady remontowo-budowlane PTTK.

Wsie letniskowe Suwalszczyzny

Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Turystyczne w Suwałkach od kilku już lat organizuje pobytowe czasy we wsiach: Ogonki, Wilkasy, Stare Juchy, Filipów, Stary Folwark, Pozezdrze, Miłki, Przerośl, Wejsuny. Przystąpiono do urządzenia wsi letniskowych m.in. w Wiartelu, Smolnikach, Uktach, Rutce, Tartaku i Wizajnach. W latach następnych we wszystkich atrakcyjnie położonych wsiach w woj. suwalskim WPT organizować będzie czasy pobytowe.

Zagospodarowanie „Morza Żywieckiego”

Zbiornik wodny na Sole o powierzchni 10,3 km², czyli tzw. „Morze Żywieckie”, jest stopniowo zagospodarowywany turystycznie. W Małej Tresnej powstały już górnicze ośrodki wypoczynkowe. Obecnie trwają przygotowania do należytego zagospodarowania malowniczych brzegów jeziora. W rejonie Zarzecza i Małej Tresnej planuje się wybudowanie domów wypoczynkowych zapewniających ok. 1500 miejsc noclegowych całorocznych oraz 1700 sezonowych. Proponowane jest też wydzielenie terenów dla wypoczynku niedzielnego.

Ośrodek wypoczynkowy w Dębinach

We wsi Dębiny, w woj. elbląskim, z inicjatywy Prokuratury Wojewódzkiej i Koła PTTK, powstał nowy ośrodek wypoczynkowy, mieszczący się w budynku dawnej szkoły. Ośrodek wybudowano czynnem społecznym przy poparciu finansowym Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych, Prokuratury Generalnej i Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Państwowych i Społecznych. Położony jest on wśród lasów nad rzeką Pasieką, obok Jeziora Pierzchalskiego. Może pomieścić 40 osób w budynku murowanym i ok. 60 na polu biwakowym. Do dyspozycji turystów oddana też została świetlica oraz wypożyczalnia sprzętu turystycznego i sportowego.

Zagospodarowanie pasma jurajskiego

Opracowany przez PTTK plan turystycznego zagospodarowania Jury obejmuje stworzenie tu rozległej bazy żywienia oraz noclegowej o charakterze campingowym. Placówki te, nazwane „osadami jurajskimi”, powstaną na terenie całego pasma Wyżyny Częstochowskiej, w odległościach nie większych jak 20—30

km, a więc równych maksymalnemu dystansowi dziennego przejścia pieszego.

Pierwsza „osada jurajska” zostanie wybudowana w dzielnicy Częstochowa — Aniołów. Liczyć będzie 80 miejsc noclegowych oraz 100 konsumpcyjnych. Główny obiekt, stylowo urządzonej zajazd, powstanie w adaptowanym na ten cel budynku starej prochowni. Wokół zajazdu zaplanowano szalasy. Każdy z trzema pokojami jednoosobowymi, jednym dwuosobowym i jednym trzyosobowym.

Następną, bardzo ładną, osadą będzie ośrodek w Olsztynie. Urządzona będzie ona na wzór beskidzkich bacówek. Po nich powstaną następne, w okolicach Złotego Potoku, Mirowa i, o profilu wodniackim, w Poraju.

Pierwsze prace nad tworzeniem „osad jurajskich” rozpoczęły się w 1977 r.

„Osady puszczańskie” w Puszczy Kampinoskiej

Aby zapobiec dewastacji przez rzesze turystów Kampinoskiego Parku Narodowego, postanowiono stworzyć strefę ochronną na obrzeżu puszczy. Będą to odpowiednio zagospodarowane osady puszczańskie. W nich turyści będą się zatrzymywali i stąd będą urządzali wycieczki piesze do Kampinoskiego Parku Narodowego.

Pierwsza osada puszczańska PTTK powstała we wsi Tułowice (14 km od Sochaczewa). Składa się ona z ośmiu domków drewnianych typu „szalasy”. W każdym jest 8 miejsc w pokojach 1-, 2- i 3-osobowych.

Lidzbark w nowej roli

Lidzbark Welski, niewielkie miasteczko w województwie ciechanowskim, malowniczo położone nad rzeką Wel i jeziorem Lidzbarskim Wielkim, z licznymi zabytkami (kościół św. Wojciecha z XIV w., zabytkowe domy, neogotycki kościół ewangelicki oraz resztki XIV-wiecznych budowli), ze względu na swe walory, stał

się ośrodkiem wczasowym i turystycznym. Rokrocznie wakacje spędza tu około 6 tys. turystów, czyli tyle mniej więcej ile miasto liczy mieszkańców.

W celu zapewnienia należytego wyczynku w tym miasteczku władze administracyjne przygotowały szeroki program zagospodarowania turystycznego Lidzbarska. Przewiduje się likwidację miejscowej garbarni, która zanieczyszcza wody i powietrze oraz wybudowanie dwóch zajazdów, pola campingowego i hotelu z restauracją i krytym basenem.

Miejscowe zakłady pracy również świadczą na rzecz rozwoju tej turystycznej osady. Przedsiębiorstwo Gospodarki Rolnej w Lidzbarsku wybuduje zajazd nad jeziorem Piaseczno, Spółdzielnia Kółek Rolniczych zobowiązała się stworzyć 4 korty tenisowe i plac zabaw. Zakłady Przemysłu Drzewnego z nadleśnictwem wzniosą tzw. grzybek i molo, również nad jeziorem Piaseczno, zaś Zakłady Produkcji Materiałów Budowlanych — przystań z pokojami gościnnymi nad jeziorem w Lidzbarsku. Dziełem Miejscowego Ośrodka Turystyki i Rekreacji będą ścieżki zdrowia. Realizację tego planu, przez budowę hotelu, rozpoczęto w 1977 r.

Tablice informacyjne w Poznaniu

Dziewięć tablic informacyjnych, bardzo estetycznie wykonanych, zaprojektowanych przez grafika **Włodzimierza Szczerbala**, ustawiono w stolicy Wielkopolski. Tablice ulokowane są w widocznych miejscach i przede wszystkim tam, gdzie najczęściej trafia turysta, a więc na dworcach PKP, PKS, stacjach benzynowych, w hotelach, przy głównych trasach. Informują one, gdzie znajdują się arterie komunikacyjne, miejsca godne zwiedzania oraz najważniejsze punkty świadczące usługi.

Plansze wykonano z inicjatywy Wojewódzkiego Ośrodka Informacji Turystycznej przy Wielkopolskim Przedsiębiorstwie Turystycznym „Przemysław”. w [30]

Porządne i estetyczne oznakowanie umiła wędrowkę na szlaku. Na zdjęciu — oznakowanie szlaku na Wielkiej Sowie, woj. wałbrzyskie (fot. Stanisław Stolarczyk)

Rejony rekreacyjne województwa siedleckiego

W województwie siedleckim wyodrębniono rejony turystyczne; 5 — drugiej kategorii atrakcyjności oraz 11 — trzeciej. Wszystkie one wchodziły w skład krajowych kompleksów turystycznych: Niziny Północno-Mazowieckiej, Niziny Podlaskiej oraz Niziny Środkowo-Mazowieckiej. Na Nizinie Północno-Mazowieckiej, leżącej w dolnym odcinku Bugu, wyodrębnio-

no trzy rejony turystyczne: Dolnego Liwca, Sadownego i Stoczka Wędrowskiego. W części kompleksu — na Nizinie Podlaskiej — wyodrębniono rejon środkowego Bugu, który będzie miał znaczenie w przyszłości, gdyż około 1990 r. przewiduje się na Bugu wybudowanie zbiornika wodnego „Granne”, o powierzchni około 7600 ha. W kompleksie krajowym Niziny Środkowo-Mazowieckiej wyróżniono rejon turystyczny Wilgi i lasów garwolińskich. Rejony Dolnego Liwca oraz Wilgi i lasów garwolińskich nastawione są głównie na zapewnienie wypoczynku dla mieszkańców Warszawy. Rejon Środkowego Bugu — obecnie mało wykorzystany — zapewni w przyszłości wypoczynek dla mieszkańców Siedlec. Rejony te będą sukcesywnie zagospodarowywane turystycznie.

Zagospodarowanie Pojezierza Hławsko-Ostródzkiego

Pojezierze Hławsko-Ostródzkie w sezonie odwiedza ok. 20 000 turystów i wczasowiczów. Liczba chętnych jest jednak znacznie większa. Sięga, jak się szacuje, 85 000 osób. Do tej liczby dopasowano ostatnio plan zagospodarowania turystycznego tej części Olsztyńskiego. Od 1977 r. do końca obecnej pięcioletki zamierza się zwiększyć liczbę miejsc noclegowych do 23 000, by w następnym dziesięcioleciu ją potroić. Przewidziano m.in. budowę hoteli w Hławie i Ostródzie, trzech campingów, dwóch ośrodków turystyki wodnej, a także adaptację obiektów zabytkowych na cele noclegowe. We wsi Siemiany, leżącej nad Jeziorakiem, powstaną też pensjonaty, zajazd i camping.

Dworzec morskiej żeglugi

W marcu 1977 r. w Gdyni oddano do użytku „Różę wiatrów” — dworzec morskiej żeglugi przybrzeżnej. W tym okazałym, przestronnym budynku, zaprojektowanym przez Politechnikę Gdańską, mieszczą się m.in.: poczta, kiosk „Ruchu”

zaoopatrzony w foldery i informatory turystyczne, bar, restauracja I kat. na 120 osób, coctail-bar i sklep „Baltony”.

Szlaki piesze w Wałbrzyskiem

W województwie wałbrzyskim, z inicjatywy ZW PTTK, rozpoczęto zagospodarowywać turystyczne szlaki piesze. Stare poobdrapywane tablice zastąpiono nowymi, estetycznie wykonanymi z drewna. Na szlakach ustawiono też drewniane strzałki, drogowskie, tablice informacyjne z „Kartą Turysty”, wiaty, ławeczki do odpoczynku, wybudowano paleniska. Często też miejsca postoju zdobią olbrzymie przestrzenne rzeźby, symbolizujące nazwy szczytów, przełęczy oraz miejscowości.

Do końca 1978 r. wystrój taki otrzymają: Wielka Sowa, Chełmiec, Trójgarb, Schronisko „Andrzejówka” koło Wałbrzycha, Przełęcz Walimska, Przełęcz Srebrna, Przełęcz Spalona, szlak wiodący do Jaskini Niedźwiedziej. Pomysłodawcą takiej koncepcji turystycznego zagospodarowania szlaków pieszych jest **Zygmunt Jodłowski**, sekretarz ZW PTTK w Wałbrzychu, wykonawcą natomiast — **Mirosław Szpakowski** z Ludwikowic.

Zajazdy, hotele

Gdynia. W październiku 1977 r. rozpoczęto prace budowlane przy wznoszeniu nowego hotelu. Będzie to 11-kondygnacyjny budynek, w którym znajdzie się 690 miejsc noclegowych, restauracja, basen kąpielowy, sauna, biuro podróży. Hotel ten przejmie głównie obsługę pasażerów Żeglugi Bałtyckiej.

Koszalin. W Sławoborzu przy szosie Kołobrzeg-Swidwin, a następnie w Mościcach, na trasie Koszalin-Kołobrzeg, oddano do użytku typowe zajazdy turystyczne.

Kraków. Oddano do eksploatacji zespół hotelowo-gastronomiczny, urządzony w starych poaustriackich fortach, w rejonie Kopca Kościuszki. Zlokalizowana w dwóch bastionach część hotelowa posiada 298 łóżek w pokojach 2-, 4- i wieloosobowych.

Piła. Na terenie tego województwa, w ramach turystycznego zagospodarowania „Szlaku walk o Wał Pomorski”, oddano do eksploatacji zajazdy w Howcu, Wyrzysku, Tucznie i Mirosławcu. Każdy z oddanych zajazdów dysponuje 45 miejscami noclegowymi i 140 konsumpcyjnymi.

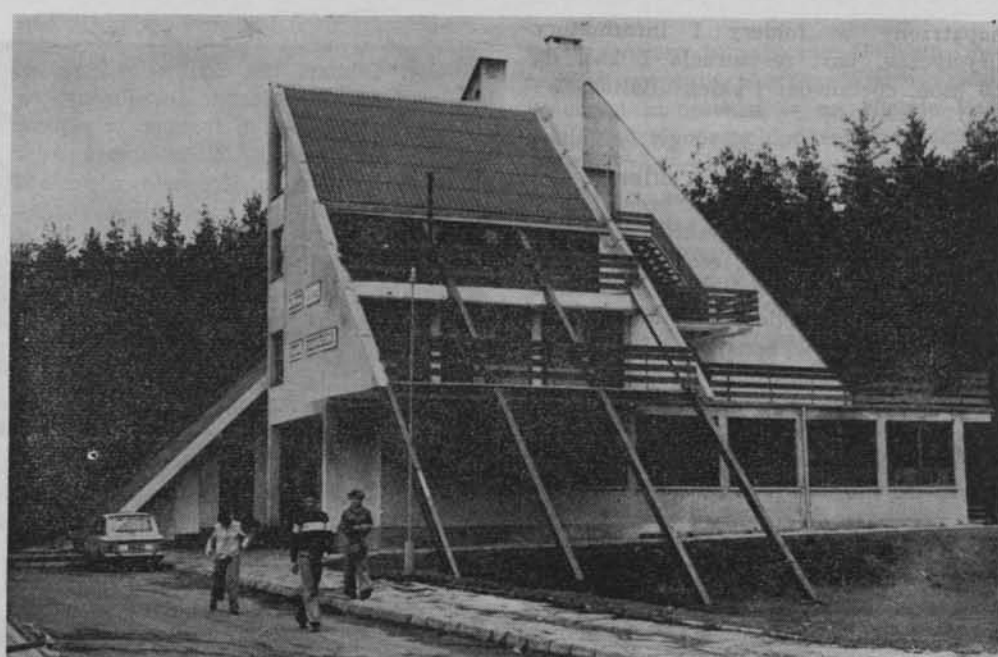
Siemiatyce, woj. białostockie. Przy skrzyżowaniu dróg Drohiczyn—Mielnik i Łosice—Siemiatyce, w lesie, oddano do użytku nowy, ładny zajazd. „U Kmicica” — bo taka jest jego nazwa — znajduje się 27 miejsc noclegowych w pokojach 1- i 2-osobowych, restauracja oraz kawiarnia.

Tarnów. Na terenie województwa tarnowskiego oddano dwa bardzo potrzebne turystom obiekty — karcznię w Gosprzydowej i zajazd w Parkoszu.

W Gosprzydowej, w karczynie podobnej do góralskiej chałupy, sale konsumpcyjne wyposażone są w ludowe meble oraz stare narzędzia wiejskie. W sumie może ona pomieścić 100 konsumentów. Kelnerki ubrane są w stroje regionalne. Zajazd „Parkosz” znajduje się przy szosie E-22 (Kraków—Nowy Sącz) koło Pilzna. Jest tutaj 30 miejsc noclegowych oraz restauracja i kawiarnia na 40 osób.

Zagospodarowanie Krasnobrodu

Krasnobród — wieś letniskowa w woj. zamojskim, malowniczo położona wśród wzgórz Roztocza Środkowego, nad rzeką

Zajazd „Leśny”, oddany do użytku w 1977 r., koło Czarnej Białostockiej, woj. białostockiej.

Wieprz, w 1974 r. uzyskała w ogólnopolskim konkursie na najlepszą wieś letniskową pierwsze miejsce w kraju. Wybudowano tu zbiornik wodny o powierzchni 11 ha, ulepszono nawierzchnię dróg dojazdowych, założono zieleńce oraz na sezon zimowy zainstalowano wyciągi narciarskie na Chełmową Górę i Babkę. W 1977 r. powstał plan dalszego zagospodarowania turystycznego tej wsi. Do 1985 r. powstanie tu wielofunkcyjny ośrodek wypoczynkowy, uzdrowisko (są źródła wód leczniczych) oraz szeroka baza żywieniowa i noclegowa czynna cały rok. Przewiduje się budowę zajazdu, hotelu i campingu. Ma tu również powstać ośrodek sportów i turystyki zimowej (wyciągi narciarskie, tory saneczkowe itp.).

KSIĘGOZBIORY PTTK W WOJEWÓDZTWIE WROCŁAWSKIM

W ramach prac Komisji Krajoznawczej Zarządu Wojewódzkiego PTTK we Wrocławiu przeprowadzono w 1977 r. przegląd

księgozbiorów PTTK. Ze względu na fakt, że posiadają je liczne jednostki Towarzystwa na obszarze województwa, przypuszczać należy, że przedstawiony obraz może być reprezentatywny dla całego PTTK. Z rozeznania tego wynika, że na dwadzieścia oddziałów PTTK woj. wrocławskiego siedem posiada biblioteczki nie przekraczające 700 woluminów (biorąc pod uwagę łącznie książki i mapy). Są to głównie oddziały dzielnicowe we Wrocławiu: Wrocławski, Fabryczna, Krzyki, Psie Pole, Śródmieście, a także środowiskowe — przy Polskiej Akademii Nauk i przy Politechnice Wrocławskiej. Ponadto księgozbiory posiada czternaście kół i klubów PTTK, w tym sześć — powyżej 100 woluminów. Zaznaczyć trzeba, że jeśli chodzi o księgozbiory kół i klubów PTTK, to rozeznanie nie jest jeszcze pełne.

W pozostałych oddziałach wrocławskich i terenowych księgozbiory w zasadzie nie istnieją, oprócz nieodpłatnie nadsyłanych przez Zarząd Wojewódzki PTTK wydawnictw Towarzystwa, które nie są ewidencjonowane i których liczba nie prze-

kracza 30 pozycji. W niektórych oddziałach i kołach zakładowych PTTK istnieją działy krajoznawcze w zakładowych bibliotekach związkowych. W sprawie gromadzenia książek z tego zakresu oddział PTTK kontaktuje się z osobą prowadzącą bibliotekę.

Księgozbiory oddziałów i kół PTTK są przeważnie gromadzone bez określonego planu (np. nie są tu wykorzystywane „Zapowiedzi wydawnicze”), na ogół jednak gromadzenie jest ukierunkowane na literaturę dotyczącą Dolnego Śląska, a jeśli chodzi o typ wydawnictw — są to głównie przewodniki, wydawnictwa metodyczne turystyki oraz mapy. Mniej jest natomiast książek z zakresu szerzej pojmowanego krajoznawstwa, np. dotyczących warunków geograficzno-przyrodniczych, historii, etnografii itd.

Omawiane księgozbiory nie są na ogół skatalogowane, oprócz katalogu map w Oddziale Wrocławskim oraz niekompletnego katalogu w Oddziale przy Politechnice.

Jeśli chodzi o zasięg udostępniania analizowanych księgozbiorów — są to biblioteczki wewnętrzne, służące pomocą przy opracowaniu imprez przez dany oddział PTTK i jako biblioteki podręczne dla jego działaczy. Osobom nie związanym z oddziałem nie bywają w zasadzie udostępniane, na co zresztą nie pozwoliłyby niewielkie rozmiary księgozbiorów.

Stosunkowo najbogatszy spośród księgozbiorów krajoznawczych PTTK we Wrocławiu posiada Regionalna Pracownia Krajoznawcza. Liczy on 1706 książek, 278 roczników czasopism i 340 map (stan na dzień 31 grudnia 1977 r.). 32 czasopisma regionalne i ogólnopolskie otrzymywane są na bieżąco. Pracownia posiada katalog alfabetyczny i rzeczowy swoich zbiorów. Do ich sklasyfikowania zastosowano Uniwersalną Klasyfikację Dziesiątną, ze szczególną rozbudową działu 9 — Geografia; Historia. System ten wydaje się najodpowiedniejszy przy opracowywaniu zbiorów krajoznawczych ze względu na ich szeroki zakres tematyczny.

Oprócz opracowanego księgozbioru, obejmującego książki, mapy i roczniki czasopism, Pracownia prowadzi archiwum dokumentów życia społecznego, wydawanych przez PTTK na Dolnym Śląsku i gromadzonych od 1954 r. Archiwum obejmuje wydawnictwa związane z imprezami PTTK, a więc plakaty, afisze, regulaminy imprez, opisy tras wycieczkowych, plakatki, znaczki. Kompletnie gromadzenie tego rodzaju dokumentów nie jest, niestety, możliwe ze względu na ich nieregularne nadsyłanie przez oddziały PTTK. Niemniej Regionalna Pracownia Krajoznawcza jest jedyną na Dolnym Śląsku placówką PTTK, gdzie tego rodzaju materiały są gromadzone i przechowywane. Ponadto Pracownia posiada zbiór wycinoków z prasy codziennej z terenu Dolnego Śląska, obejmujący artykuły i notatki krajoznawcze oraz dotyczące działalności PTTK, gromadzone od 1951 r. W zbiorach znajdują się również niepublikowane materiały i opracowania krajoznawcze.

Księgozbiór Pracowni jest udostępniany działaczom i członkom PTTK. Korzystają z niego również studenci AWF (kierunek: turystyka i rekreacja) oraz Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego. Udostępnianie zbiorów jest, niestety, utrudnione ze względu na niekorzystne warunki lokalowe Pracowni. Tak więc na terenie województwa wrocławskiego znajduje się szereg niewielkich księgozbiorów krajoznawczych PTTK. Rozproszenie zbiorów jest nieuniknione, wiąże się to z rozczłonkowaniem organizacyjnym PTTK, którego poszczególne jednostki odczuwają potrzebę posiadania księgozbiorów na swój wewnętrzny użytek. Ich scalenie nie byłoby więc możliwe ani celowe. Poprawę sytuacji w tym zakresie można jednak uzyskać poprzez opracowanie zlokalizowanej w jednym miejscu informacji o zawartości tych księgozbiorów.

Po omówieniu wyników przeglądu na zebraniu plenarnym Komisji Krajoznawczej ZW PTTK i na zorganizowanym przez Komisję Krajoznawczą Oddziału PTTK Śródmieście seminarium „Książka i zbiory krajoznawcze”, wysunięto kilka

wniosek w tej sprawie. Padła m.in. propozycja, aby dokonać powtórnego, dokładniejszego od strony merytorycznej, przeglądu księgozbiorów (przynajmniej oddziałowych) i sporządzić katalog centralny cenniejszych, trudniej dostępnych pozycji, który znajdowałby się w Regionalnej Pracowni Krajoznawczej PTTK. Zaproponowano, aby uwzględnić w tym katalogu również niektóre pozycje ze zbiorów osób posiadających Exlibris Krajoznawcy Bibliofila. Wysunięto ponadto wniosek, aby oddziały sporządziły katalogi swoich zbiorów na użytek wewnętrzny. Problem stanu księgozbiorów omówiono na naradzie kierowników biur oddziałów PTTK woj. wrocławskiego w kwietniu 1978 r.

Wydaje się, że sprawę kompletowania bibliotek PTTK należy postawić następująco: w tak dużych ośrodkach kulturalnych jak wrocławski, przy dużej liczbie różnego typu bibliotek i przy niewielkim

faktycznie wykorzystaniu zbiorów bibliotecznych PTTK, niewskazane jest dążenie do gromadzenia dużych księgozbiorów. W oddziałach powinny znajdować się przede wszystkim wydawnictwa metodyczne i ściśle informacyjno-przewodnikowe. Zadanie centralnych, w miarę kompletnych bibliotek krajoznawczych, powinny spełniać regionalne pracownie krajoznawcze. Nie należy bowiem zapominać, że koszt książek rośnie, wykorzystanie ich nie zapewnia na razie w PTTK społecznej amortyzacji. Natomiast w oddziałach terenowych PTTK mogą już być gromadzone wydawnictwa dotyczące szerszych zagadnień regionu i przedmiotu.

Wydaje się, że wiele można zdziałać poprzez aktywniejszą popularyzację Exlibrisu Krajoznawcy Bibliofila, zwracając uwagę krajoznawców i turystów na właściwe gromadzenie księgozbiorów, także, oczywiście, dla potrzeb PTTK.

EWA ALKIEWICZ